

Nr 93.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning); given Stockholms slott den 16 februari 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning).

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

Förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning).

Häri genom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Förordnar Konungen jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen om inkallelse av värnpliktiga och skall krigsavlöningsreglementet helt eller delvis äga tillämpning beträffande dessa värnpliktiga, skola ock, där ej Konungen annorlunda föreskriver, från och med inställelsedagen å dem tillämpas stadgandena i denna förordning; Konungen obetaget att meddela föreskrift om förordningens tillämpning även å andra värnpliktiga.

Med inställelsedagen avses i denna förordning

vid mobilisering, första mobiliseringsdagen eller, om inställelse sker senare, dagen för tjänstgöringens början;

vid förstärkt försvarsberedskap, första dagen för förstärkt försvarsberedskap eller, om inställelse sker senare, dagen för tjänstgöringens början; samt

vid inkallelse utan samband med mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap, dagen för tjänstgöringens början eller, om förordningens bestämmelser skola träda i tillämpning å senare dag, den dagen.

I den mån bestämmelserna i denna förordning äga tillämpning, utgår icke bidrag till värnpliktigs familj enligt för fredstid gällande föreskrifter.

2 §.

Värnpliktig är i enlighet med vad nedan stadgas berättigad till familjebidrag.

Familjebidrag utgår kontant såsom familjepening, bostadsbidrag, näringsbidrag och sjukbidrag; dock må, i den ordning Konungen föreskriver, kunna bestämmas, att familjebidrag skall helt eller delvis utgå in natura.

Familjebidrag må ej utgå för person, som åtnjuter utrymningshjälp avseende annat än resa.

3 §.

Såsom medlem av den värnpliktiges familj anses enligt denna förordning en var av följande personer, nämligen:

a) den värnpliktiges hustru, med vilken han sammanlever, samt hans barn och adoptivbarn under sexton år, som äro under hans vårdnad;

b) den värnpliktiges hustru, barn och adoptivbarn i annat fall än under a) sägs, hans föräldrar och adoptant, hans hustrus barn och adoptivbarn samt hans frånskilda hustru, en var under förutsättning, att den värnpliktige är

underhållsskyldig gentemot vederbörande och vid tiden för inkallelsen i väsentlig mån bidrog till dennes underhåll; samt

c) den värnpliktiges husföreståndarinna under förutsättning, att den värnpliktige sammanbor med egna eller hustrus barn eller adoptivbarn under sexton år samt, därest han sammanbor jämväl med hustru, att hustrun är oförnögen till arbete.

Om familjepenning.

4 §.

Familjepenning utgår, med iakttagande av vad i 14 § stadgas, för tryggande av familjens uppehälle med *högst* så stort belopp för dag, som för en var av nedan angivna ortsgrupper upptages i följande tariff:

1	2	3	4
Ortsgrupp	För hustru eller, där bidrag ej utgår för hustru, annan familjemedlem, som förestår den värnpliktiges hem	För annan familjemedlem <i>över</i> 16 år än som avses i kol. 2	För annan familjemedlem <i>under</i> 16 år än som avses i kol. 2
	kronor	kronor	kronor
I	1: 75	1: —	0: 70
II	2: —	1: 25	0: 80
III	2: 25	1: 50	0: 90

Familjepenning fastställles särskilt för varje familjemedlem samt utgår efter den ortsgrupp, till vilken den kommun är att hänföra, som enligt vad i 17 § stadgas skall utbetala beloppet. I fråga om kommunernas hänförelse till ortsgrupp skall tillämpas den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen. Ort utom riket hänföres till ortsgrupp III.

5 §.

Av familjepenningen utgår för de i 3 § a) avsedda familjemedlemmarna visst grundbelopp utan behovsprövning. Grundbelopp utgör för hustru en krona och för varje barn eller adoptivbarn under sexton år 40 öre.

I övrigt utgår familjepenning allenast i den mån behov därav skäligen kan antagas föreligga. Vid bestämmande av bidragets storlek skall hänsyn tagas *dels* till den inkomst, som åtnjutes av vederbörande familjemedlem ävensom av annan till samma hushåll hörande familjemedlem, utom husföreståndarinna, och *dels* till den värnpliktiges inkomster, dock med undantag för krigslön jämte övriga under tjänstgöringen utgående förmåner. För familjemedlem, som avses i 3 § b), må ej fastställas högre belopp än det, varmed den värnpliktige vid tiden för inkallelsen bidrog till den ifrågavarande familjemedlemmens underhåll eller vartill värdet av sådant underhåll skäligen kan skattas.

Konungen äger, i den omfattning, som prövas skäligen, stadga undantag från bestämmelserna i första stycket beträffande värnpliktiga, vilka under tjänstgöringen för civil tjänst åtnjuta avlöning, som utgår av statsmedel eller med statsbidrag. Konungen må ock, när skäl därtill äro, föreskriva, att vid behovs-

prövning, som avses i denna paragraf, hänsyn icke skall tagas till viss del av sådan inkomst av civil anställning, som den värnpliktige under tjänstgöringen äger bibehålla.

6 §.

Familjepenning må utgå från och med inställedagen samt uppbäras, där ej Konungen annorlunda förordnar, till och med dagen efter den, då tjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, till och med månaden näst efter den, under vilken dödsfallet blivit kunnigt. Lika med tjänstgöring anses krigsfångenskap. Har den värnpliktige anmälts såsom saknad och är ej uppenbart att han rymt, må ock familjepenning tills vidare utgå.

Om bostadsbidrag.

7 §.

Prövas behov av bidrag, utöver familjepeningen, vara för handen för bestridande av utgifter för bostad åt en eller flera familjemedlemmar, med vilka den värnpliktige vid tiden för inkallelsen sammanbodde, må, där ej Konungen annorlunda förordnar, under iakttagande av vad i 14 § stadgas bostadsbidrag kunna tillerkännas den värnpliktige. Bostadsbidrag må ej beviljas för mer än en bostad. Bidraget må även avse kostnader, som äro förenade med ombyte av bostad.

Bostadsbidrag, som ej avser kostnad för ombyte av bostad, må icke överstiga hyresvärdet för den bostad, som den värnpliktige innehade å inställedagen, däri inbegripet kostnad för bostadens förseende med värme.

Vid behovsprövning, som avses i denna paragraf, skall hänsyn tagas till familjens skäligen behov av bostad, till den värnpliktiges eller hans hustrus bundenhet av hyresavtal och andra åtaganden för bostadsbehovets tillgodoseende ävensom till de inkomster, som åtnjutas av den värnpliktige, utom krigslön jämte övriga under tjänstgöringen utgående förmåner, och av andra i bostaden inhysta familjemedlemmar än husföreståndarinna. Överstiger bostaden uppenbarligen den värnpliktiges behov, skall hänsyn jämväl tagas till den värnpliktiges månadslön enligt krigsavlöningsreglementet och honom och hans hustru tillhörig förmögenhet. Vad i 5 § tredje stycket andra punkten är stadgat skall äga motsvarande tillämpning med avseende å prövning, som avses i denna paragraf.

Såsom villkor för erhållande av bostadsbidrag må, där så prövas skäligt, föreskrivas, att viss del av bostaden skall utan ersättning upplåtas för krigsmaktens eller luftskyddets behov eller för annat allmänt ändamål.

8 §.

Är värnpliktig i behov av bidrag för att kunna behålla sin bostad under värnpliktstjänstgöringen och skulle bostadens avstående för honom medföra synnerlig olägenhet, må bostadsbidrag kunna tillerkännas honom enligt vad i 7 § stadgas, ändå att bidraget ej avser beredande av bostad åt familjemedlemmar, som där sägs.

9 §.

Bostadsbidrag må utgå till gäldande av utgifter för bostad, vilka förfalla från och med inställelsedagen, samt uppbäras, där ej Konungen annorlunda förordnar, till och med utgången av den månad, under vilken värnpliktstjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, dödsfallet blivit kunnigt. Med avseende å rätten att åtnjuta bostadsbidrag skall i övrigt vad i 6 § stadgas beträffande familjepening äga motsvarande tillämpning.

Om näringsbidrag.

10 §.

Konungen äger, där med hänsyn till inkallelsens sannolika varaktighet så finnes lämpligt, förordna, att till värnpliktiga, vilka driva näring eller rörelse, må kunna utgå näringsbidrag till avlönande av arbetskraft, som anstälts för verksamhetens upprätthållande, i enlighet med vad nedan i 11—14 §§ stadgas.

Näringsbidrag må, utom i fall, som i 13 § sägs, utgå allenast, därest den värnpliktige har familj och denna erhåller sitt uppehälle av näringen eller rörelsen. Sådant bidrag må ej heller beviljas, med mindre det måste antagas, att förutsättningar äro för handen för näringens eller rörelsens fortsatta drivande.

11 §.

Näringsbidrag utgår med högst så stort belopp som är oundgängligt för näringens eller rörelsens upprätthållande och må ej överstiga tvåhundra kronor i månaden. Är verksamhetens upprätthållande av särskild betydelse för det allmänna, må dock bidraget kunna utgöra högst trehundra kronor i månaden. Bidraget må i intet fall överstiga vad som utgår i avlöning till den person, för vars avlönande bidraget är avsett.

Näringsbidrag må ej avse avlönande av familjemedlem, som i 3 § a) eller b) sägs. Huruvida näringsbidrag må avse avlönande av annan närmare släkting till den värnpliktige, må bero av prövning i varje särskilt fall.

12 §.

Näringsbidrag må utgå tidigast från viss av Konungen bestämd dag. Där ej Konungen annorlunda förordnar, må bidraget åtnjutas till och med utgången av den månad, under vilken värnpliktstjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, dödsfallet blivit kunnigt. Med avseende å rätten att åtnjuta näringsbidrag skall i övrigt vad i 6 § stadgas beträffande familjepening äga motsvarande tillämpning.

13 §.

Skulle upphörandet av näring eller rörelse, som den värnpliktige driver, för honom medföra synnerlig olägenhet eller vara ur det allmännas synpunkt till skada, må näringsbidrag kunna utgå i enlighet med vad ovan stadgas, ändå att den värnpliktige icke har familj.

14 §.

Den som uppbär näringsbidrag äger ej åtnjuta annat slag av familjebidrag. Vid valet mellan de bidragsformer, som kunna ifrågakomma, skall, om förutsättningar för beviljande av näringsbidrag äro för handen, denna form av bidrag äga företräde.

Om sjukbidrag.

15 §.

Prövas i anledning av familjemedlems sjukdom behov av bidrag vara för handen för bestridande av kostnader för erforderlig läkar- och sjukhusvård jämte läkemedel ävensom transport till eller från läkare eller vårdanstalt, må sjukbidrag, med iakttagande av vad i 14 § stadgas, kunna tillerkännas den värnpliktige med högst det belopp, vartill dessa kostnader uppgå. Med avseende å rätten att åtnjuta sådant bidrag skall vad i 6 § är stadgat beträffande familjepening äga motsvarande tillämpning.

Om skyldighet att söka arbete.

16 §.

När skäl därtill äro, må Konungen såsom villkor för erhållande av familjebidrag eller annan del av familjebidrag än familjepeningens grundbelopp stadga skyldighet för familjemedlemmarna att i enlighet med de föreskrifter Konungen utfärdar hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen anmäla sig såsom arbetsökande samt antaga lämpligt arbete i den mån sådant erbjudes. Har sådan skyldighet stadgats, gäller, att familjepening eller den del därav stadgandet avser eller sjukbidrag ej må utgå för familjemedlem, som underlåter att fullgöra skyldigheten, samt att bostads- eller näringsbidrag ej må utgå, med mindre sagda skyldighet fullgöres av varje familjemedlem, vilken är inhyst i den värnpliktiges bostad eller eljest genom hans försorg beredes bostad.

Skyldighet, som avses i första stycket, skall icke avse familjemedlem, som är oförmögen till arbete eller innehar arbete, varigenom han erhåller full sysselsättning. Såsom sådant arbete skall anses vård om minderåriga eller sjuka familjemedlemmar samt pågående utbildning, vilken icke skäligen bör avbrytas.

Om vad som förstås med lämpligt arbete gäller vad därom stadgas i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Om familjebidragens bestridande m. m.

17 §.

Skyldigheten att utbetala familjebidrag åligger kommun, varest den värnpliktige å inställedagen var bosatt under sådana förhållanden, att han, om mantalsskrivning då skolat förrättas, ägt där mantalsskrivas. Var den värnpliktige nämnda dag bosatt utom riket, ankommer det på Stockholms stad att verkställa utbetalningen.

Har den värnpliktige efter inställelsedagen flyttat från en kommun inom riket till annan eller från utrikes ort till annan kommun inom riket än Stockholm, skall skyldigheten att utbetala familjebidrag övergå å inflyttningsskommunen från och med kalendermånaden näst efter den, under vilken flyttningen där anmäldes av utflyttningsskommunen (Stockholms stad) eller, om familjebidrag ej förut åtnjutits, från och med den dag, då ansökan om sådant bidrag gjordes i inflyttningsskommunen.

18 §.

Kommun, varest familjemedlem vistas, vare, ändå att betalningsskyldighet enligt 17 § icke åligger kommunen, pliktig att förskjuta familjepening och sjukbidrag, vartill familjemedlemmen finnes berättigad, såvida icke sökanden annorstädes tillerkänts familjebidrag eller annan kommun medgivit betalningsskyldighet med avseende å sådant bidrag åt sökanden.

Har i följd av stadgandet i 17 § andra stycket skyldigheten att utbetala familjebidrag övergått från en kommun till annan, åligger det likväl utflyttningsskommunen (Stockholms stad) att förskjuta bidraget, till dess meddelande erhållits från inflyttningsskommunen, att familjebidrag där fastställts, eller ock upplysning vunnits, att vederbörande familjemedlem oaktat honom meddelat föreläggande underlåtit att där göra ansökan om familjebidrag.

Vad kommun enligt första eller andra stycket förskjutit må sökas åter av den kommun, som betalningsskyldigheten enligt 17 § åligger. Sådant anspråk prövas i händelse av tvist av länsstyrelsen i det län, varest den kommun är belägen, mot vilken anspråket riktas. Är sådan talan rörande viss värnpliktig beroende på länsstyrelses eller högre myndighets prövning, må talan rörande samme värnpliktige ej väckas hos annan myndighet.

19 §.

Kommun, som enligt 17 § utgivit familjebidrag, äger av staten återfå så stort belopp, som motsvarar vad kommunen utgivit av familjepeningens grundbelopp samt fyra femtedelar av vad kommunen därutöver utbetalt; dock att vad Stockholms stad på grund av stadgandet i 17 § första stycket andra punkten utgivit skall i sin helhet återgäldas av staten. Beloppet av vad kommun sålunda äger återfå fastställas av länsstyrelsen.

Då särskilda skäl därtill föranleda, må Konungen medgiva högre statsbidrag, än i första stycket sägs.

20 §.

Kommun är berättigad att av statsverket erhålla förskott å statsbidraget enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar.

21 §.

Konungen förordnar viss myndighet att öva tillsyn å denna förordnings tillämpning (tillsynsmyndigheten).

I denna förordning avsedda ärenden skola å kommuns vägnar handläggas av en familjebidragsnämnd. Kommun må antingen inrätta särskild dylik nämnd

eller ock uppdraga åt annan kommunal myndighet än fattigvårdsstyrelsen att vara familjebidragsnämnd.

Särskild familjebidragsnämnd utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller fem ledamöter. Jämte ledamöterna utses suppleanter till lika antal. Därvid bestämmes tillika, i vilken ordning suppleanterna skola inkallas. Vid val av ledamöter och suppleanter skall tillses, att erfarenhet på den sociala behovsprövningens område blir företrädd inom nämnden. Med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för beslutsfattande samt förande av protokoll skall i fråga om särskild familjebidragsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående byggnadsnämnd.

22 §.

Rätt till familjebidrag enligt denna förordning kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

Familjebidrag må ej hänföras till fattigvård eller eljest återkrävas av den värnpliktige.

Om underställning och besvär.

23 §.

När skäl därtill äro, må Konungen föreskriva, att familjebidragsnämnds beslut, varigenom näringsbidrag beviljats, skall för att bliva gällande underställas länsstyrelsens prövning.

Har familjebidragsnämnd med stöd av 16 § förklarat familjemedlem förlostig rätten till familjebidrag, skall beslutet ofördröjligen underställas tillsynsmyndighetens prövning; emellertid skall nämndens beslut lända till efterrättelse, till dess tillsynsmyndigheten annorlunda förordnar.

24 §.

Är någon missnöjd med familjebidragsnämnds beslut rörande tillämpningen av denna förordning, må han söka ändring däri, då fråga är om tillämpning av 16 §, hos tillsynsmyndigheten och eljest hos länsstyrelsen. Klagan föres genom besvär, vilka skola hava inkommit till länsstyrelsen inom trettio dagar efter det klaganden erhöi del av beslutet. Skola besvären prövas av tillsynsmyndigheten, åligger det länsstyrelsen att till denna insända besvären.

Mot tillsynsmyndighetens beslut må talan icke föras.

25 §.

Över länsstyrelsens beslut i ärende, som dit fullföljts enligt 24 § eller eljest rör tillämpningen av denna förordning, må klagan föras hos kammarrätten genom besvär, vilka skola hava inkommit till den länsstyrelse, som meddelat beslutet, inom tid, som i 24 § sägs; och åligger det länsstyrelsen att jämte eget yttrande insända besvären till kammarrätten.

Mot kammarrättens beslut må talan icke föras.

Ansvarsbestämmelser m. m.

26 §.

Har någon till stöd för ansökan om familjebidrag mot bättre vetande eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig uppgift, eller från mer än en kommun uppburit belopp, beträffande vilka han insett eller bort inse, att beloppen avsågo samma slag av bidrag, eller ock åsidosatt bestämmelse, som meddelats enligt 30 § eller med stöd av dylik bestämmelse given föreskrift; straffes med dagsböter eller fängelse.

Böter tillfalla kronan.

27 §.

Beslutar familjebidragsnämnd nedsättning av familjebidrag, som i följd av förhållande varom i 26 § sägs bestämts till högt belopp, må bestämmelse tillika meddelas om avräkning å familjebidrag, som därefter utbetalas, av vad som utgått för mycket.

28 §.

Åsidosätter familjebidragsnämnd vid fullgörandet av sitt uppdrag i denna förordning eller eljest meddelade bestämmelser, må tillsynsmyndigheten kunna besluta, att statsbidrag icke vidare eller i minskad omfattning skall utgå.

Särskilda bestämmelser.

29 §.

Bestämmelserna om familjebidrag åt värnpliktiga skola äga motsvarande tillämpning å annan personal vid krigsmakten, som avlönas enligt de för värnpliktiga gällande grunder.

30 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna förordning samt därjämte uppdraga åt tillsynsmyndigheten att i särskilda hänseenden utfärda sådana bestämmelser ävensom anvisningar rörande förordningens tillämpning.

Om ikraftträdandet av denna förordning och vad med avseende därå skall iakttagas meddelar Konungen erforderliga bestämmelser.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 16 februari 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld:

Inledning.

Sociala försvarsberedskapskommittén.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 24 februari 1939 givna bemyndigande uppdrog jag den 25 i samma månad åt särskilda inom försvarsdepartementet tillkallade utredningsmän att biträda med utredning angående vissa frågor rörande den sociala försvarsberedskapen samt avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen *sociala försvarsberedskapskommittén*¹⁾, hava den 3 september 1939 avgivit betänkande med förslag till lag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (familjebidragslag), förordning med närmare bestämmelser angående tillämpning av familjebidragslagen (familjebidragsförordning), lag med vissa bestämmelser rörande utmätning, lag med vissa bestämmelser rörande hyra och bostadsrätt samt lag med vissa bestämmelser rörande avbetalningsköp. Sedan kommitténs förslag såvitt angår sistnämnda tre lagar gjorts till föremål för särskild remiss, hava efter vederbörlig riksdagsbehandling på föredragning av chefen för justitiedepartementet utfärdats dels lag den 14 oktober 1939 (nr 728) med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m. och dels lag den 31 oktober 1939 (nr 782) om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. Över kommitténs förslag till familjebidragslag och familjebidragsförordning hava efter remiss utåtanden avgivits av cheferna för försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet, arméförvaltningens civila departement, marinförvaltningen, flygförvaltningen, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, socialstyrelsen, statens arbetslöshetskommission, överståthållarämbetet, länsstyrelserna utom länsstyrelsen i Malmöhus län, kammarrätten, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet samt svenska

¹⁾ Kommittén har utgjorts av landshövdingen i Malmöhus län A. N. Thomson, direktören A. T. N. Gabrielsson, docenten E. W. Hästad, ledamöterna av riksdagens andra kammare fru Elsa Johansson, J. A. L. Persson och N. I. Johansson samt byrånspektören i socialstyrelsen S. A. Skogh.

fattigvårds- och barnavårdsförbundet. Därjämte hava överlämnats infortrade yttranden av överståthållarämbetet från stadsfullmäktige i Stockholm, av länsstyrelsen i Uppsala län från stadsfullmäktige i Enköping och Uppsala samt kommunalfullmäktige i Bondkyrko och Älvkarleby socknar, av länsstyrelsen i Södermanlands län från stadsfullmäktige i Eskilstuna, drätselkammaren i Katrineholm samt kommunalnämnderna i Nicolai och Björnlunda socknar, av länsstyrelsen i Kristianstads län från stadsfullmäktige i Kristianstad samt kommunalfullmäktige i Gråmanstorps, Ivetofta och Stoby socknar ävensom i Tomelilla köping, av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från stadsfullmäktige i Göteborg, Mölndal och Uddevalla samt kommunalfullmäktige i Brastads och Västra Frölunda socknar, av länsstyrelsen i Skaraborgs län från stadsfullmäktige i Lidköping och Skara, kommunalstämman i Norra Vings socken samt kommunalfullmäktige i Habo, Järpås och Kyrkefalla socknar ävensom i Töreboda köping samt av länsstyrelsen i Västerbottens län från stadsfullmäktige i Umeå ävensom kommunalfullmäktige i Degerfors, Skellefteå och Umeå socknar. Slutligen har rörande kommitténs ifrågavarande förslag inkommit en skrivelse från föreningen »Rättvisa åt landsorten».

Kommitténs förslag till familjebidragslag, vilket torde få såsom bilaga (*bilaga A*) fogas vid statsrådsprotokollet, har efter remissen undergått öarbetning inom försvarsdepartementet. I det följande kommer jag — efter en översikt av gällande bestämmelser om familjeunderstöd och tidigare förslag i ämnet — att i anslutning till en redogörelse för kommittéförslaget och däremot framställda erinringar lämna en motivering för det sålunda utarbetade departementsförslaget.

Gällande bestämmelser om familjeunderstöd.

Enligt förordningen den 13 augusti 1914 (nr 134) om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar, erhåller under den tid, värnpliktig är inkallad till *tjänstgöring för rikets försvar* eller efter fredstjänstgöringstidens slut kvarhålles för sådant ändamål, den värnpliktiges familj av statsmedel understöd med en krona för varje dag med tillägg av 25 öre om dagen för varje barn under 15 år, därest familjen för sitt uppehälle är i behov av sådant understöd. Under världskriget föreskrefs provisoriskt förhöjning av dessa belopp. I en tillämpningskungörelse till nämnda förordning, utfärdad den 14 augusti 1914 (nr 138), stadgas, att pensionsstyrelsen och pensionsnämndernas ordförande handlägga frågor om familjeunderstöd. Dessa författningar ha — ehuru icke direkt upphävda — ej tillämpats under nu anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering.

I *fredstid* utgå familjeunderstöd enligt förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd). Enligt 1 § i denna förordning kunna värnpliktigs hustru och barn för tid, varunder den värnpliktige fullgör honom åliggande tjänstgöring, erhålla familjeunderstöd. Såsom allmän regel gäller, att understödets ut-

gående är gjort beroende av att vid den prövning, som skall föregå beslut om understöds utbetalande, skall ha konstaterats, att understödet är nödvändigt för anförvanternas uppehälle under familjeförsörjarens tjänstetid. För understödets utgående har emellertid även uppställts det villkoret, att vid nämnda behovsprövning icke befunnits uppenbart, att behovet icke föranledes av värnpliktstjänstgöringen.

Av ett vid kungörelsen fogat formulär till ansökan om understöd framgår, att vid behovsprövningen hänsyn skall tagas till båda makarnas inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Arbetsför hustru, som icke har barn, kan emellertid enligt förordningen icke komma i åtnjutande av understöd, även om behov därav annars skulle föreligga. Har hustrun däremot barn, kan understöd utgå även för det fall, att hon är arbetsför och eventuellt själv skulle kunna förtjäna medel till sitt och barnens uppehälle; understöd utgår naturligen även i detta fall endast om behov därav konstaterats och är till beloppet lägre än för ej arbetsför hustru.

Understödet utgår enligt 2 § med följande belopp för dag räknat:

till arbetsför hustru och ett barn	kr. 1: 35
» » » » » två eller flera barn	» 1: 75
» mindre arbetsför hustru	» 1: 35
» » » » och ett barn	» 1: 75
» » » » » två eller flera barn	» 2: 20
» ett barn om fadern är änkling eller frånskild	» 1: 35
» två eller flera barn om fadern är änkling eller frånskild	» 1: 75

Någon dyrortsgradering förekommer icke. Därest behov av understöd anses föreligga, utgår understödet med ovan angivna belopp. Reduktion i beloppen kan förekomma endast då den värnpliktige på grund av avtal eller genom laga-kraftvunnet utslag är förpliktad till anförvant utgiva mindre belopp än som skolat utgå i understöd enligt förordningen; i dylikt fall utbetalas nämligen i understöd endast det avtalsenliga eller domfästa beloppet.

Understöd utgår av statsmedel. Enligt 3 § är emellertid den värnpliktige själv skyldig att såsom bidrag till understödet avstå en femtedel av vad han för den tid understöd utgår äger uppbära såsom penningbidrag. Denna andel innehålles av vederbörande chef. Därest innehållande ej kunnat ske, minskas understödet i motsvarande grad.

Tillämpningsföreskrifter till familjeunderstödsförordningen äro givna i kungörelsen den 19 juni 1931 (nr 259) angående tillämpning av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd). Enligt denna göres ansökan om understöd av den värnpliktige själv eller hans hustru eller av förmyndare eller barnavårdsman för hans barn. Beslut om understöd fattas av vederbörande länsstyrelse. Understödet utbetalas direkt till familjen genom den värnpliktiges chef eller befälhavare. Kostnaderna bestridas helt av statsmedel.

Genom kungörelsen den 8 september 1939 (nr 642) om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931

(nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m. ha bestämmelserna i 1931 års förordning med vissa ändringar gjorts tillämpliga jämväl i fråga om sådana värnpliktiga, vilka vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering inkallas till tjänstgöring jämlikt § 27 mom. 2 a, § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen (inkallelse till beredskapsövning eller då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver). Genom ytterligare en kungörelse den 27 oktober 1939 (nr 793) har förstnämnda kungörelse underkastats vissa ändringar. De bestämmelser, som sålunda gälla för de till förstärkt försvarsberedskap inkallade, skilja sig från stadgandena i 1931 års förordning huvudsakligen därutinnan, att understödsbeloppen höjts och rätt till understöd stadgats för arbetsför hustru utan barn ävensom för flera barn än två, att ett särskilt bostadsbidrag införts och att avdraget å den värnpliktiges penningbidrag borttagits. Understödet utgår enligt den förhöjda taxan med följande belopp per dag:

till arbetsför hustru	kr. 1:—
» » » och ett barn under 16 år	» 2: 25
» » » » två barn under 16 år	» 3:—
» mindre arbetsför hustru	» 2:—
» » » » och ett barn under 16 år	» 2: 75
» » » » » två barn under 16 år	» 3: 50
» ett barn under 16 år, om fadern är änkling eller frånskild	» 2: 25
» två barn under 16 år, om fadern är änkling eller frånskild	» 3:—

För varje barn under 16 år utöver två ökas understödet med 50 öre.

Bostadsbidraget är så konstruerat, att detsamma alltid utgår i de fall, då sökanden finnes berättigad till familjeunderstöd. Bidraget är dyrortsgraderat enligt den för folkpensioneringen gällande dyrortsindelningen samt utgår per dag i ortsgrupp 1 med 75 öre, i ortsgrupp 2 med 1 krona 15 öre och i ortsgrupp 3 med 1 krona 50 öre.

Genom den förut nämnda kungörelsen nr 642 förklarades vidare, att i fråga om villkoren för åtnjutande av understöd och bostadsbidrag i tillämpliga delar skulle gälla bestämmelserna i kungörelsen den 19 juni 1931 (nr 259) angående tillämpning av förordningen den 12 juni 1931, dock med iakttagande bland annat därav, att vid prövning av fråga, huruvida understöd skulle utgå, hänsyn allenast finge tagas till den värnpliktiges, hans hustrus och hans barns under 16 år inkomst under den tid tjänstgöringen påginge. I kungörelsen nr 793 har med ändring av tidigare meddelad bestämmelse föreskrivits, att understöd och bidrag utbetalas vid mitten och vid slutet av varje kalendermånad.

Krigsberedskapskommissionens förslag.

1914 års bestämmelser om familjeunderstöd vid tjänstgöring för rikets försvar utsattes för stark kritik i *statens krigsberedskapskommissions betänkande*, del V (1917), däri kommissionen uppdrog riktlinjer för det offentliga understödsväsendet vid krig och även framlade vissa författningsförslag. Kommis-

sionen framhöll, att nämnda understödsverksamhet väsentligen måste inriktas dels på att bringa hjälp åt dem, som i följd av mobiliseringen och därav föranledda rubbningar i det ekonomiska livet bleve för längre eller kortare tid arbetslösa och dels på understöd av mobiliserade värnpliktigas familjer. I sin kritik av de år 1914 vidtagna åtgärderna på detta område har kommissionen påvisat, att stora olägenheter följde av bristen på inbördes likformighet och sammanhang i då tillämpade understödssystem.

Krigsberedskapskommissionen har i sitt betänkande framlagt förslag till ett enhetligt system av *krigsunderstöd*, enligt vilket till arbetslösa skulle utgå *arbetslöshetsunderstöd* och till mobiliserades familjer *mobiliseringsunderstöd*. I båda fallen skulle såsom villkor för att arbetsför person skulle kunna erhålla understöd gälla, att han vid offentlig arbetsförmedlingsanstalt sökt arbete och ej kunnat erhålla sådant. Härigenom skulle förebyggas, att understödsväsendet bleve ett hinder för att folkkraften uttoges till det yttersta för krigslägets oavvisliga behov. Understödsväsendet skulle enligt kommissionens förslag handhavas av lokala organ av kommunal karaktär. Denna av praktiska skäl betingade anordning ansågs ur synpunkten av nödig sparsamhet böra föranleda, att en del av kostnaderna — enligt kommissionens mening $\frac{1}{3}$ — överflyttades på vederbörande kommun. Kommissionen har därjämte utarbetat förslag till ytterligare en understödsform, nämligen hyresunderstöd. Denna skulle huvudsakligen vara av kommunal karaktär samt fakultativ.

En utförligare redogörelse för krigsberedskapskommissionens förslag lämnas i sociala försvarsberedskapskommitténs betänkande, del I, till vilket i detta sammanhang hänvisas. För en del viktigare bestämmelser i kommissionsförslaget skall redogörelse lämnas i samband med motiveringen till motsvarande stadganden i kommitténs förslag.

Allmän motivering.

Allmänna synpunkter.

Genom *krigsavlöningsreglementet* meddelas bestämmelser om de värnpliktigas avlöning vid mobilisering. Det har förutsatts, att reglementet skall kunna göras — åtminstone delvis — tillämpligt även under förstärkt försvarsberedskap. Enligt krigsavlöningsreglementet erhålla de värnpliktiga krigslön i stället för det under fredstid utgående penningbidraget. För meniga och befäl inom den lägsta befälsgraden utgöres krigslönen endast av terminslön, vilken utbetalas å tjänstgöringsorten och är avsedd för fyllande av sådana smärre behov som ej tillgodoses in natura. För övrigt värnpliktigt befäl utgår, förutom terminslön, månadslön med olika belopp, beroende på tjänsteställningen. Månadslönen, som insättes å vederbörandes konto i hemorten, är avsedd att vara en särskild gottgörelse för det med befälsställningen förenade större ansvaret. I motiven till det av försvarsväsendets lönenämnd utarbetade förslaget till krigsavlöningsreglemente har framhållits, att beträffande värnpliktiga kompletterande bestämmelser erfordrades om bidrag till de värnpliktigas familjer.

I direktiven för sociala försvarsberedskapskommitténs arbete har — med beaktande av vad statens krigsberedskapskommission i sitt förut nämnda betänkande, del V, anfört rörande arbetsmarknaden vid krig — framhållits det nära samband, som råder mellan familjebidrag åt värnpliktiga och arbetslöshetshjälp. Vidare har i direktiven anförts bland annat följande:

Krigsberedskapskommissionens förslag beträffande familjebidrag bygger helt på understödsprincipen: den tanken, att en värnpliktig genom sitt arbete för försvaret skulle beredas en sådan förtjänst, att familjebidrag skulle kunna utgå därur, har icke kommit till något uttryck i förslaget. Det kan emellertid ifrågasättas, om det icke skulle vara ur psykologisk synpunkt värdefullt, att de s. k. mobiliseringsunderstöden finge — åtminstone i viss mån — karaktären av en familjelön, som icke helt utginge efter behovssynpunkt utan i någon mån innefattade ett vederlag för de uppoffringar, som staten kräver av familjeförsörjaren. Härvid måste dock tillses, att ifrågavarande bidrag icke komma att verka hindrande på tillgodoseendet av näringslivets behov av arbetskraft. Dyligt bidrag torde därför icke, eller åtminstone endast i mycket reducerad omfattning, böra tilldelas den, som kan erhålla lämpligt avlönat arbete. Ett nära samband torde följaktligen finnas — såsom även krigsberedskapskommissionen påvisat — mellan familjebidragen och arbetsförmedlingen. Familjebidragens närmare utformning och deras infogande i ett enhetligt system för den sociala omvårdnaden av de av krigets ekonomiska verkningar drabbade, torde böra göras till föremål för närmare utredning. Vid avvägandet av familjeunderstödens belopp torde hänsyn böra tagas såväl till den krigslön, som skall utbetalas till meniga värnpliktiga, som till de löner, vilka kunna beräknas utgå för arbeten inom krigsindustrien. Såsom ett önskemål torde böra uppställas, att sammanlagda inkomsten för en familj av genomsnittlig storlek icke kommer att ställa sig påtagligt lägre, om familjeförsörjaren tjänstgör vid fronten än om han arbetar inom näringslivet.

Tydligt är, att arbetslöshetsunderstöd och familjebidrag icke kunna avpassas så, att den i fredstid förefintliga skillnaden i levnadsstandard mellan olika befolkningsgrupper bibehålles. Det är emellertid otvivelaktigt, att förlusten av den normala inkomsten — på grund av mobilisering eller arbetslöshet — kan för familjeförsörjare i olika ekonomisk ställning få en väsentligen olika innebörd. För dem, som uteslutande äro hänvisade till sina inkomster, medför mobiliseringen som regel oförmåga att betala de fasta utgifter för räntor, amorteringar, försäkringspremier, hyra, skatter m. m., vid vilka de flesta inkomstagare äro bundna. Att beloppen av dessa fasta utgifter äro av mycket växlande storlek för personer i olika ekonomiska villkor är uppenbart. I vissa hänseenden kan en eventuell moratorielagstiftning härvidlag träda reglerande emellan, men förhållandet torde dock böra uppmärksammas i samband med förevarande utredning och åtminstone tillfälliga åtgärder för ett övergångs-skede övervägas.

I fråga om de allmänna principerna för familjebidragets bestämmande har *kommittén* anfört följande:

Enligt 1914 års familjeunderstödsförordning stadgas såsom villkor för erhållande av understöd, att den värnpliktiges familj skall för sitt uppehälle vara i behov av understödet. Även krigsberedskapskommissionens förslag till lag om krigsunderstöd är, såsom av departementschefen framhållits i direktiven för kommittén, helt byggt på understödsprincipen. Obestriddigt är, att ett strängt fasthållande av denna princip ur statsfinansiell synpunkt ställer sig gynnsammare än ett på lönebasis fotat bidragssystem. Emellertid torde det, såsom i kommittédirektiven framhållits, vara ur psykologisk synpunkt

värdefullt, om familjebidragen finge — åtminstone i viss mån — karaktären av en familjelön, som icke helt utginge efter behovssynpunkt utan i någon mån innefattade ett vederlag för de uppoffringar, som staten kräver av den inkallade familjeförsörjaren. Samma synpunkt har kommit till uttryck i propositionen med förslag till krigsavlöningsreglemente, bland annat därutinnan, att den ursprungligen föreslagna termen »familjeunderstöd» utbyts mot »familjebidrag».

Värnpliktens innebörd ur ekonomisk synpunkt för den värnpliktige och hans familj kan i stort sett sägas vara, att staten tager den värnpliktiges arbetskraft i anspråk för försvarsändamål. En jämförelse ligger därvid nära till hands med det fall, att staten genom rekvisition eller förfogande tager i anspråk en enskild persons egendom. I dylikt fall utgår ersättning enligt grunder, som i regel innebära fullt ekonomiskt vederlag. Detta är ingalunda fallet, då staten vid mobilisering tillgodogör sig de värnpliktigas arbetskraft, och det ligger i värnpliktens idé, att något anspråk på ekonomisk ekvivalent från den värnpliktiges sida icke kan resas. Däremot är det en självklar plikt för staten att sörja för de mobiliserades underhåll, och det torde numera även vara en vedertagen uppfattning, att samhället även är skyldigt att draga försorg även om de mobiliserades familjer. Det behov av det allmännas bistånd, som i regel uppstår för en mobiliserads familj, är ju en direkt följd av att samhället så att säga exproprierat familjeförsörjarens arbetskraft. Det bör därför vara en rätt för familjen att erhålla ekonomiskt bidrag av det allmänna, och att en sådan rätt föreligger torde böra komma till uttryck i en blivande familjebidragslag.

Ur statsekonomisk synpunkt är det givetvis ett väsentligt intresse, att kostnaderna för familjebidragen i möjligaste mån begränsas. Statsintresset kan dock ej inskränkas till enbart de ekonomiska synpunkterna. Skall vårt folk kunna bevara sin moraliska kraft och sin vilja att hävda sitt nationella oberoende under de påfrestningar, ett krig eller en svårartad neutralitetskris innebära, måste det sörjas för sådana bidrag till inkallade värnpliktigas anförvanter, att icke deras börd i förhållande till övriga medborgares ter sig oskälig. Ett förbiseende av denna synpunkt kan hava ödesdigra konsekvenser både för andan inom krigsmakten och stämningen i hemorten. Det ligger sålunda i statens intresse i minst lika hög grad som i de värnpliktigas och deras familjers, att familjebidragen icke utmätas med för stor njugethet och efter principer, som verka stötande. Ehuru statsfinansiella skäl tala för att bidrag endast böra utgå, då verkligt behov därav föreligger, kunna sålunda — såsom i kommittédirektiven framhållits — skäl anföras för att betrakta bidragen såsom ett vederlag för det för staten nödvändiga och betydelsefulla arbete, som den värnpliktige under mobilisering eller försvarsberedskap utför. Den förra synpunkten pekar hän mot ett understödssystem, den senare mot ett lönesystem. Kommittén har trott sig finna en utväg att i viss mån tillgodose båda synpunkterna genom att för de familjemedlemmar — den värnpliktiges hustru samt barn och adoptivbarn under sexton år — mot vilka den värnpliktige i första hand kan anses försörjningsskyldig, låta familjebidraget utgå med visst grundbelopp utan behovsprövning, medan för det bidrag, som därutöver kan ifrågakomma, föreskrivits en prövning av behovet.

För familjebidragets konstruktion enligt kommitténs förslag skall närmare redogöras i annat sammanhang. Här må emellertid förutskickas, att kommittén förordat tre särskilda bidragsformer: familjepennyng, avsedd för tryggnad av familjens livsuppehälle, hyresbidrag, för tillgodoseende av bostadsbehovet, och näringsbidrag, för anställande hos näringsidkare av arbetskraft för verksamhetens upprätthållande. Samtliga bidragsformer förutsätta

behovsprövning, dock att av familjepeningen visst grundbelopp skulle utgå till förut nämnda familjemedlemmar utan behovsprövning. Den som tillerkänts näringsbidrag skulle ej äga åtnjuta annat familjebidrag än familjepeningens grundbelopp. Vidare må nämnas, att behovsprövningen föreslås skola verkställas av kommunala organ, vilka även skulle utbetala bidragen, samt att kostnaderna för bidragen i huvudsak skulle bestridas av staten men att någon del därav skulle stanna å vederbörande kommun.

I flertalet avgivna *yttranden* har kommitténs förslag i huvudsak tillstyrkts. I vissa utlåtanden har emellertid riktats en mera allmän kritik mot kommitténs förslag och i andra utlåtanden har kommitténs förslagens utformning avgörande ståndpunkttagande till frågan om behovsprövning mött gensagor.

Sålunda har *länsstyrelsen i Örebro län* — under godtagande av förslagens huvudprinciper — funnit förslaget brista i överskådlighet, klar avfattning och enkelhet i tillämpningen, varpå kraven beträffande en lagstiftning av förevarande slag vore större än eljest. Förslaget borde därför antagas med begränsad giltighetstid.

Stadsfullmäktige i Stockholm hava uttalat, att staten syntes böra draga försorg jämväl om de inkallades familjer genom att tilldela de inkallade en tillräcklig, efter deras försörjningsplikt avvägd krigsavlöning samt att det ekonomiska bistånd, som i särskilda fall härutöver erfordrades, torde, till vinnande av enkelhet i handläggningen, böra lämnas av den redan befintliga sociala hjälporganisationen.

Överståthållarämbetet har i denna del yttrat följande:

Den omständigheten, att förslaget bygger på behovsprincipen kommer att medföra ett betungande och tidsödande arbete för bidragsansökningarnas behandling. Så länge inkallelsorna icke tagit någon större omfattning och förhållandena inom samhället i övrigt äro någorlunda normala, torde dock uppkommande administrationssvårigheter kunna bemästras. Inträffar däremot en krigssituation eller en svårare neutralitetskris med mera omfattande mobilisering och vissa orters evakuering såsom följd, synes det nödvändigt med mera enkla och lättillämpliga regler för att reglera försörjningsfrågan för de inkallades familjer. Enligt ämbetets förmenande kan det i en sådan situation knappast undvikas, att bidragsgivningen ordnas enligt familjelönsprincipen. Att de utgående bidragen härvid av statsfinansiella skäl komma att behöva underkastas en icke oväsentlig reduktion torde vara klart. Men en dylik åtgärd lär lättare kunna fördragas, då samtidigt övriga medborgare torde bliva nödsakade att finna sig i betydande inskränkningar i sina villkor.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har med avseende å det fall, att den värnpliktiges arbetsgivare medgiver, att den värnpliktige får behålla viss del av lönen under inkallelsetiden, ansett lämpligt, att en föreskrift infördes därom, att vid prövning av behovet hänsyn icke finge tagas till mer än viss del av den sålunda utgående lönen; eljest skulle resultatet av arbetsgivarens åtgärd att bereda sina anställda en förmån utöver avtalad lön i många fall bliva, att den staten åliggande bidragsskyldigheten överflyttades på arbetsgivaren.

Stadsfullmäktige i Göteborg hava förordat en undersökning rörande möjlig-

heten av att slopa behovet såsom grund för familjepennings utbetalande samt härutinnan anfört följande:

Man synes kunna diskutera, huruvida man icke borde taga steget fullt ut och med övergivande av behovsprincipen övergå till en familjelön, som helt gives karaktären av vederlag för den mobiliserades uppoffringar. Då familjelönen ändock aldrig läser kunna göras större, än att den täcker de allra nödvändigaste behoven, synes knappast vara något att erinra häremot utom möjligen av statsfinansiella skäl. Den värnpliktige torde alltid få offra åtskilligt, och värnpliktens idé läser icke komma i fara. Fördelarna av en sådan konstruktion torde däremot vara påtagliga. Kommittén har också själv pekat härpå, ehuru kommittén icke ansett sig kunna förorda detsamma. Här må endast nämnas, att den administrativa ordningen för familjelönens utbetalande skulle bli ytterst enkel, något som ju måste vara av särskild betydelse i fråga om alla anordningar, avsedda för kritiska förhållanden. Utbetalningen skulle praktiskt taget kunna ske omgående, då ju undersökning och kontroll av den värnpliktiges och hans familjs ekonomiska förhållanden helt bortfalla och endast kvarstår infordrandet av uppgift rörande familjens storlek.

Som bekant torde de flesta av rikets kommuner och i icke oväsentlig omfattning även enskilda företag tillförsäkra sina anställda en större eller mindre ersättning under den tid dessa äro inkallade till värnpliktstjänstgöring. Då emellertid det statliga bidraget till den inkallades familj utgår enligt behovsprincipen, och då en ersättning från arbetsgivarens sida tages i betraktande vid fastställandet av det statliga bidraget, torde det vara fullt naturligt, att arbetsgivaren tvekar att lämna någon ersättning, då han, därest sådan lämnas, måste riskera, att detta medför befrielse för staten från dess, åtminstone från arbetsgivarens synpunkt sett, självklara plikt att i första hand ekonomiskt stödja den inkallades familj. Lämnas ändock ersättning, något som ingalunda torde höra till sällsyntheterna, synas fall kunna uppkomma, där vederbörande värnpliktig går miste om statens bidrag till belopp, som är högre än den av arbetsgivaren lämnade ersättningen. Dylika konsekvenser av behovsprincipens bibehållande äro givetvis icke önskvärda. Även dessa skulle bortfalla, därest statens bidrag utgingo med fixa belopp. I stället skulle då arbetsgivaren kunna fylla det ytterligare behov, som han kunde finna möjligt och skäligt.

Liknande synpunkter hava anförts av *svenska stadsförbundet*, för vars yttrande kommer att redogöras i annat sammanhang, och *svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet*. Sistnämnda förbund har ansett det vara praktiskt utförbart att anställa en behovsprövning av större värde. Snabbhet i ärendenas handläggning vore ett oeftergivligt krav, och vid den stora anhopning av ärenden, som kunde förutses, måste detta krav nödvändiggöra en summarisk behandling av ärendena. Härtill kunde läggas, att åtminstone vid mobiliseringstillfället den stora massan av de inkallades familjer verkligen kunde antagas vara i behov av hjälp utöver grundbeloppet och att sålunda det antal, som genom en effektiv behovsprövning bleve uteslutna från dylik hjälp, skulle bli ganska ringa. Ehuru man syntes hava avsett en behovsprövning efter generösa linjer, hade man likväl genom att fasthålla vid behovsprövningens princip på ett olyckligt sätt bundit sig beträffande formerna för ärendenas handläggning, kostnadernas bestridande m. m., och man torde vara nödsakad att avfordra de sökande vidlyftiga uppgifter, någonting i och för sig allt annat än populärt. Efter att hava diskuterat möjlig-

heterna för en höjning av grundbeloppet, har fattigvårds- och barnavårdsförbundet stannat för att förorda, att familjepeningen för hustru samt barn och adoptivbarn under 16 år finge utgå utan behovsprövning, dock — på liknande sätt som gällde beträffande moderskapspenning — med avskärning av en viss grupp personer, för vilka med hänsyn till deras ekonomiska förhållanden hjälpen vore av ringa betydelse. I fråga om hyres- och näringsbidrag har förbundet biträtt förslaget om behovsprövning.

En ståndpunkt motsatt den, som kommit till uttryck i de sist anförda yttrandena, har intagits av vissa myndigheter, vilka påyrkat en utsträckning av behovsprövningen till att avse även familjepeningens grundbelopp eller, med andra ord, ett borttagande av bestämmelsen om grundbelopp.

Socialstyrelsen har sålunda härom anfört följande:

Med hänsyn till de betydande kostnader, som denna understödsverksamhet kan beräknas föranleda, synes det mer än eljest nödvändigt, att personer, som ej äro i verkligt behov av hjälp, icke komma i fråga för erhållande av sådana bidrag. Detta kan antagas vara förhållandet beträffande många hustrur i barnlösa familjer, hemmadöttrar i mera välsituerade hem m. fl. En behovsprövning över hela linjen lär sålunda få anses påkallad. De psykologiska hänsyn, som enligt kommitténs mening motivera en viss tillämpning av familjelönsprincipen, förefalla att i jämförelse med nu angivna synpunkter vara av mera underordnad betydelse. Styrelsen anser sig sålunda böra förorda, att behovsprövning uppställas såsom generellt villkor vid utbetalande av familjebidrag.

Liknande synpunkter ha framförts av *länsstyrelserna i Uppsala och Älvsborgs län* samt *kommunalnämnden i Björnlunda socken*.

I direktiven för här redovisade kommittéarbete har jag framhållit betydelsen av att familjebidragen, åtminstone i viss mån, kunde få karaktären av familjelön. Enligt kommitténs förslag skulle denna fråga lösas så, att familjebidraget skulle utgå med ett visst grundbelopp utan behovsprövning, medan för det bidrag, som därutöver kan ifrågakomma, föreskrivits en prövning av behovet. För egen del får jag framhålla, att därest familjebidragen skola kunna utgå med sådana belopp att det med bidragen avsedda syftet uppnås, lär det av statsfinansiella hänsyn vara ofrånkomligt med en viss differentiering av bidragen allt efter hjälpbehovet. Jag anser mig därför kunna godtaga de avsteg från familjelönsprincipen, som kommittéförslaget innebär. En konsekvent tillämpning av denna princip är för övrigt ej möjlig redan av den anledningen, att, såsom jag också påpekade i kommittédirektiven, familjebidragen icke böra få verka hindrande på tillgodoseendet av näringslivets behov av arbetskraft. En prövning måste alltså kunna ske, huruvida såsom villkor för erhållande av familjebidrag skyldighet för familjemedlem bör föreskrivas att antaga lämpligt arbete.

För vinnande av tillräcklig smidighet och snabbhet i tillämpningen synes det ofrånkomligt, att denna prövning liksom också utbetalningen verkställas av kommunala myndigheter. Härigenom blir det tekniskt sett möjligt att, om så skulle vara önskvärt, tillämpa en fullt genomförd behovsprövning med uteslutande helt av familjelönsprincipen ur systemet. Uppenbarligen skulle

*Departements-
chefen.*

i så fall det allmännas utgifter för familjebidragen kunna begränsas. Å andra sidan torde den kommunala prövningen medföra en viss ojämnhet såväl i bedömningen av bidragsbehovet som också vid utmätandet av de särskilda bidragen, något som givetvis lätt kunde leda till ett berättigat missnöje. Sannolikt skulle denna ojämnhet i hög grad minskas, om såsom kommittén förslår en viss del av familjebidraget för den trängre familjekretsen finge utgå utan egentlig behovsprövning, medan i övrigt dylik prövning skulle äga rum. Härmed följer även den praktiska fördelen, att någon hjälp omedelbart utan ingående prövning kan lämnas den inkallades familj.

Såsom framhållits i ett par yttranden verkar den av kommittén föreslagna behovsprövningen på sådant sätt, att för arbetsgivaren praktiskt taget omöjliggöres att lämna någon hjälp utöver familjebidraget, med mindre arbetsgivaren helt övertager en försörjningsplikt, som det rätteligen borde åligga staten att fullgöra. Nu anmärkta olägenhet torde kunna väsentligen mildras genom ett stadgande, att vid behovsprövningen hänsyn ej skall tagas till viss del av den civila lönen. Huruvida och i vad mån ett sådant undantag bör stadgas torde vara i viss mån beroende av arbetsmarknadsförhållanden, och ett stadgande i ämnet i den föreslagna författningen torde därför endast böra innehålla ett bemyndigande för Konungen att utfärda föreskrift i angivna hänseende. Med denna modifikation är jag beredd att i princip biträda kommitténs förslag beträffande behovsprövningen.

Beträffande övriga erinringar av mera allmän innebörd mot kommittéförslaget må här endast anföras följande. Någon mera avsevärd förenkling av kommittéförslaget torde endast kunna vinnas genom en ur saklig synpunkt icke önskvärd schematisering. En annan sak är att det, såsom kommittén framhållit, möter svårigheter att på ett område, där praktiska erfarenheter i så hög grad saknas, tillskapa bestämmelser, som vid tillämpning visa sig i allo tillfredsställande. Detta gäller emellertid på många områden och synes icke utgöra tillräcklig anledning att efter den omfattande prövning, som nu ägt rum, giva bestämmelserna i ämnet, på sätt föreslagits av en länsstyrelse, allenast provisorisk giltighet.

Familjebidragets konstruktion.

Såsom nämnt föreslår kommittén tre särskilda former för familjebidrag: familjepening, hyresbidrag och näringsbidrag. Därjämte innehåller förslaget vissa bestämmelser i fråga om sjukvård åt värnpliktigas familjemedlemmar. Såsom motivering för införandet av dessa bidragsformer har kommittén anført följande:

Konstruktionen av familjebidraget, i den mån detta skall utgå efter behov, torde böra ske på sådant sätt, att behovsprövningen kan försiggå efter enklast möjliga normer, vilka lämna bestämda hållpunkter i fråga om fastställande av bidragets maximum. Då bidraget huvudsakligen avser dels att trygga livsuppehållet, dels att tillgodose bostadsbehovet, synes det lämpligt att för dessa båda behovskategorier införa särskilda bidragsformer, förslagsvis benämnda familjepening och hyresbidrag. För en dylik uppdelning talar framför allt, att behovsprövningen i de båda fallen torde böra ske efter något olika grunder.

Emellertid kunna fall tänkas, då en behovsprövning efter de angivna linjerna möter svårigheter och då även andra synpunkter än det individuella hjälpbehovet göra sig gällande. För en lantbrukarfamilj eller en hantverkare, som har verkstad i anslutning till bostaden, kan det vara tveksamt att avgöra, vad som skall anses för bostadens hyresvärde. Det rationella betraktelsesättet, då det gäller att bestämma familjebidrag för en sådan familj, torde mången gång vara att utrona, å ena sidan vad det kostar att anställa en ersättare för den mobiliserade familjesörjaren, och å andra sidan vilka inkomster som kunna påräknas efter det en dylik ersättare anställts — detta givetvis under förutsättning, att den erforderliga arbetskraften står till buds. Härvidlag bör även hänsyn tagas till det intresse, som det allmänna kan äga i näringsens upprätthållande, t. ex. då fråga är om lantbruk eller annan livsmedelsproduktion. Dessa överbåganden leda till införandet av en tredje bidragsform, *näringsbidrag*, för värnpliktiga, vilka driva näring eller rörelse, varav familjen haft sitt uppehälle.

En av kommitténs ledamöter, direktören Gabrielsson, har förklarat sig icke kunna biträda kommitténs förslag såvitt angår näringsbidraget.

Kommittén har ansett det vara riktigast att betrakta familjebidraget såsom en *den värnpliktige* tillkommande förmån. Härigenom markerades, i den mån löneprincipen tillämpades, att det vore fråga om ett av den värnpliktige intjänat belopp. Nämnda betraktelsesätt borde icke utesluta, att, såsom syntes lämpligast, vederbörande familjemedlem eller ställföreträdare för denne tillerkändes en självständig rätt att lyfta bidraget.

Familjepenningen utgår enligt förslaget efter dyrortsgradering, därvid den för folkpensioneringen gällande indelningen i tre särskilda ortsgrupper skall äga tillämpning. Familjepenningen fastställs särskilt för varje familjemedlem (beträffande kretsen av familjemedlemmar hänvisas till den speciella motiveringen). De föreslagna bidragsbeloppen utgöra i respektive ortsgrupper för hustru (annan familjemedlem över 16 år, som förestår den värnpliktiges hem) 1: 75, 2: — och 2: 25 kronor samt eljest, om familjemedlemmen uppnått 16 års ålder, 1: —, 1: 25 och 1: 50 kronor och för barn under nämnda ålder 0: 70, 0: 80 och 0: 90 kronor. Grundbeloppet är enligt förslaget icke dyrortsgraderat samt utgör för hustru en krona och för varje barn eller adoptivbarn under sexton år 40 öre.

I motiveringen till bestämmelserna om familjepenning har kommittén anført bland annat följande:

Familjepenningens storlek torde av statsfinansiella skäl få begränsas till vad som erfordras för tillgodoseende av de nödvändigaste behoven, såsom föda, kläder, lyse, rengöringsmedel och dylikt. En dylik begränsning torde få medföra, att familjebidraget sättes i relation till familjens storlek, så att visst belopp fastställs för varje familjemedlem. I enlighet med vad förut anförts bör emellertid för den trängsta familjekretsen visst belopp för varje familjemedlem utgå utan behovsprövning (familjepenningens grundbelopp). Hänsyn till den tidigare levnadsstandarden torde vid familjepenningens bestämmande endast kunna tagas i mycket begränsad omfattning och huvudsakligen på det sätt, att bidraget icke bestämmes så högt, att en höjning av den normala levnadsstandarden blir möjlig. Då läget vid familjebidragsbestämmelsernas tillämpning kan antagas vara sådant, att hela nationen måste tvingas till sträng sparsamhet, synes det till och med önskvärt, att familjepenningens maximum avpassas så, att för det stora flertalet bidragstagare en viss sänkning

av standarden blir nödvändig. Svårast blir måhända anpassningen efter krishushållningens krav för sådana familjer, som varit vana vid en relativt hög inkomst men icke förfoga över något kapital. En sådan familj kan bliva nödsakad att hushålla för bråkdelen av den summa man tidigare disponerat. Med hänsyn till dylika och andra familjer, vilka äro bundna vid fasta utgifter — bortsett från hyra — vilka icke kunna täckas av familjepeningen, torde vissa särskilda bestämmelser bliva erforderliga.

Vid prövningen av behovet av familjepening bör hänsyn givetvis tagas såväl till den värnpliktiges som till familjemedlemmarnas inkomster. Dock torde, såsom försvarsväsendets lönenämnd framhållit i sitt förslag till krigsavlöningsreglemente, hänsyn ej böra tagas till den värnpliktiges krigslön. Ett sådant hänsynstagande skulle nämligen göra illusorisk den lönegradering efter tjänsteställningen, varpå reglementet bygger. Till kapital synes hänsyn böra tagas endast i den mån detsamma lämnar någon avkastning.

Kommittén har vid fixerandet av familjebidragens maxima utgått från vissa beräkningar av vad som måste anses som oundgängliga levnadskostnader. Härvid ha beaktats dels understödsskalan i arbetslöshetshjälpen, dels understöden enligt barnbidragslagen, dels — för mellangruppen — folkpensioneringen. I jämförelse med nu utgående familjeersättning åt värnpliktiga — vare sig i fredstid eller vid mobilisering¹⁾ — utgör den av kommittén föreslagna familjepeningen i förening med eventuellt hyresbidrag ett arsevårt förbättrat stöd åt de inkallades familjer. Kommittén har icke minst funnit det angeläget att bereda ökat stöd för de barnrika familjerna.

Beträffande familjepeningens konstruktion i övrigt må följande anmärkas. Liksom hittills har dagpenningens form föredragits framför veckopenningens eller månadspenningens; det bör härvid kanske särskilt framhållas, att dagpenningen avses skola utgå för veckans samtliga sju dagar, i olikhet mot kontantunderstödet åt de arbetslösa, som utgår blott för sex dagar i veckan. I olikhet med nämnda kontantunderstöd respektive barnbidragen har familjepeningen vidare konstruerats utan särskild maximering av en familjs sammanlagda bidrag respektive utan någon sjunkande skala vid stigande barnantal; därest en viss nedsättning av familjepeningen per barn skulle anses motiverad för de stora familjerna, exempelvis därför att det sammanlagda bidraget för familjen skulle visa sig överskrida vad familjen tidigare åtnjutit i inkomst, medger familjepeningens konstruktion såsom maximibelopp, att de lokala myndigheterna själva vid sin behovsprövning företaga en dylik reduktion. Ytterligare bör det påpekas, att kommittén icke ansett skäl längre föreligga för att bibehålla den särställning, som de nuvarande fredsbestämmelserna givit ett ensamstående barn, vilket i bidragshänseende för närvarande jämföras med arbetsoförmögen hustru och liksom denna tillerkännes maximalt 1:35 kronor per dag.

Enligt nu gällande fredsbestämmelser skall i de fall, då värnpliktig åtnjuter familjebidrag, en femtedel av hans dagavlönning innehållas såsom bidrag till familjens underhåll. Även med erkännande av det värde, en dylik bestämmelse kan äga i och för inskräpande av den värnpliktiges ansvar för de anhöriga, har kommittén likväl, i anseende dels till beloppets ringa betydelse och dels till det onödigt komplicerade förfarandet, vilket synes strida mot de grundsatser, varpå krigsavlöningsreglementet bygger, ej funnit skäl föreligga att överflytta ett stadgande av motsvarande innehåll till den förevarande lagen.

Vad beträffar frågan om en lokal differentiering av familjepeningen har kommittén anfört, att vid kommitténs överläggningar ifrågasatts, huruvida förekomsten av särskilda hyresbidrag vore tillfyllest för att onödiggöra en

¹⁾ Härmed åsyftas de i 1931 års och 1914 års förordningar fastställda beloppen.

sådan differentiering. Särskilt med tanke på den under senare år pågående utjämningen av livsmedelskostnaderna mellan land och stad hade det sålunda varit under öfvervägande att för hela landet enhetligt fixera de högsta belopp, varmed familjepeningen skulle utgå; likaledes hade det anförts, att differenserna i levnadskostnaderna mellan stad och land avspeglade en differens i levnadsstandard, vilken sociallagstiftningen ej borde i sin mån medverka till att konservera. Vid sina öfverväganden på denna punkt — varutinnan hänvisas till betänkandet (sid. 37) — hade kommittén ansett sig kunna fastslå, att till grund för statsmakternas nuvarande dyrortsgraderingar icke enbart låge beräknad skillnad i bostadskostnaderna. Med utgångspunkt från de i betänkandet anförda synpunkterna har kommittén i fråga om dyrortsgradering ej ansett sig kunna göra annat än stanna för att vid normerandet av familjepeningen följa samma principer, som statsmakterna vid annan sociallagstiftning och vid löneregleringar under senare år tillämpat, d. v. s. att även införa en viss ortsdifferentiering av familjepeningen. Med den uppfattning, kommittén sålunda tillkännagivit, låge det i sakens natur, att kommittén förutsatte, att dyrortsgraderingen underkastades revision i den mån levnadskostnadernas utjämning fortskrede eller statsmakterna uppställde nya principer för dyrortsgradering. Vidare har kommittén anført:

Vad dyrortsgraderingen ytterligare beträffar, har kommittén funnit det önskvärt att anknyta denna till någon av nu tillämpade dyrortsgraderingar. Valet har därvid stått mellan lönereglementenas, arbetslöshetskommissionens och folkpensioneringens graderingar. Den förstnämnda löneskalan inkluderar — i motsats till familjepeningen — såväl hyres- som andra levnadskostnader. Arbetslöshetskommissionens gradering återigen tar ensidigt sikte på grovarbetarlönernas differentiering på olika orter och är för övrigt, åtminstone för närvarande, icke genomförd för hela landet. Med sina talrika ortsgrupper erbjuda bägge dessa graderingssystem en vida mera omfattande uppdelning än som för familjepeningens vidkommande och med hänsyn till dess relativt lilla latitud kräves. Ej heller folkpensioneringsgraderingen kan ur här angivna synpunkter anses invändningsfri; även den har baserats på sammanläggning av hyres- och andra levnadskostnader, och dess till tio år fixerade giltighetstid förutsätter dessutom en stabilitet i levnadskostnadsdifferenserna, som under en kris eller ett krig måhända kan förbytas i snabba prisförskjutningar mellan orterna.

Kommittén har emellertid, åtminstone som ett provisorium, funnit folkpensioneringens gradering vara att föredraga, företrädesvis av följande skäl. Denna gradering kan omedelbart automatiskt tillämpas och utmärker sig i övrigt för den största enkelheten och den minst söndersplittrande uppdelningen av sammanhängande bygder. Eftersom såväl familjepeningens maximum som hyresbidrag blott skola utgå efter prövat behov, icke såsom i folkpensioneringen enligt fixerade taxor, behöver den omständigheten, att folkpensioneringsgraderingen även inkluderar hyresbeloppet, icke hindra sådan individuell tillämpning av förevarande lag, att en rättvis avvägning göres mellan olika orter. Och skulle under en kris eller ett krig skillnaderna i levnadskostnaderna förskjutas mellan olika orter, bleve en del folkpensionärer lika lidande därav som en del värnpliktigas familjer, något som i sin tur helt visst måste tvinga statsmakterna att i en eller annan form åtminstone provisoriskt justera denna ortsindehning.

I en detaljpunkt har kommittén ansett sig böra frågå gällande stadgan-

den angående folkpensioneringens dyrortsgradering. Enligt denna kan i särskilda fall vid gränsen mellan högre och lägre dyrorter för visst område en halvering av intervallen fastställas. Då emellertid denna bestämmelse torde hava tillkommit huvudsakligen med hänsyn till hyreskostnaderna och dessa i förevarande förslag till lag särskiljas från familjepeningen, göres icke något större behov av denna halveringsregel för familjepeningens vidkommande.

Hyresbidraget är enligt kommitténs förslag avsett att utgå endast i den mån familjepeningen ej förslår till bostadskostnaden. Bidraget är avsett icke blott för hyra utan även för bestridande av ränta och amortering å lån för bostadens anskaffande eller kostnad för fullgörande av förpliktelse mot bostadsrättsförening. Även värmekostnad och flyttningkostnad täckas av bidraget. Något särskilt maximibelopp har ej angivits för bidraget; däremot föreslås, att bidrag för förhyrd bostad icke skall få överstiga beloppet av den hyra som vid inställelsen varit avtalad. Då kommittén ansett det tvivelaktigt, om hyresbidrag över huvud böra utgå vid kortare inkallelser, har Kungl. Maj:t enligt förslaget beretts möjlighet att stadga, att bestämmelserna om dylikt bidrag ej skola tillämpas. I anslutning till de föreslagna bestämmelserna om hyresbidrag har kommittén framlagt förslag till särskilda föreskrifter angående uppsägning m. m., vilka innefatta modifikationer i gällande hyreslagstiftning.

I den allmänna motiveringen till bestämmelserna om hyresbidrag har kommittén anfört följande:

Medan en allmän nivellering av de värnpliktigas familjers standard väl låter sig tänka i fråga om de behov, för vilka familjepeningen är avsedd, torde det möta avsevärda svårigheter att tillämpa samma princip beträffande *familjernas bostadsbehov*. Även om man räknar med att bostaden allttjämt skall förslå även för den värnpliktige själv, torde det vara uppenbart, att en sänkning av bostadens standard i ett mycket stort antal fall i och för sig skulle kunna äga rum. Tydligt är emellertid, att endast ett mycket begränsat antal billigare bostäder kunna stå till buds och att därför möjligheterna för de värnpliktigas familjer att nedbringa sina bostadskostnader icke äro särdeles stora. Vid mobilisering undandrages även bostadsmarknaden ett stort antal ogifta män i värnpliktsåldern, vilka i andra hand förhyra rum, och detta medför i sin tur, att möjligheten för en familj att genom uthyrning av viss del av bostaden nedbringa hyreskostnaden reduceras. Man torde sålunda vara nödsakad att räkna med att de värnpliktigas familjer i stor utsträckning måste bo kvar i sina bostäder, och frågan blir då närmast, i vad mån hyran skall bestridas genom hyresbidrag eller regleras genom moratorium.

Frågan om *moratorium* har gjorts till föremål för utredning i krigsberedskapskommissionens betänkande, del II (1918). Kommissionen har där intagit en mot moratoriet bestämt avvisande hållning.

Sociala försvarsberedskapskommittén är, såvitt angår hyresgäld, ense med krigsberedskapskommissionen därutinnan, att ett allmänt anstånd med sådan gälds betalning icke bör ifrågakomma. Fastighetsmarknadens centrala ställning i det ekonomiska livet torde medföra, att ett moratorium för hyra kan få särskilt ödesdigra verkningar. Inflyta icke hyror, kunna hyresvärdarna ej fullgöra sina förpliktelser mot lånegivarna, bland vilka banker, hypoteksföreningar och försäkringsbolag intaga ett framträdande rum. Fortplanta sig sedan betalningssvårigheterna till dessa institutioner och via dem till andra affärsföretag och enskilda personer, uppstår en stagnation i den ekono-

miska samfärdseln, som utan tvivel är ägnad att minska landets motståndskraft mot krisen. Mot ett moratorium för hyra kan vidare invändas, att det drabbar fastighetsägarna slumpartat och att en rättvis fördelning av den ökade bördan, som sålunda skulle påläggas de hemmavarande, kan ernås endast genom att staten tillskjuter hyrorna och därefter genom beskattning fördelar bördan å dem, som verkligen äga förmåga att bära densamma. Av det anförda torde framgå, att kommittén för sin del icke kan såsom regel förorda moratorium för någon del av hyran. Detta utesluter dock ej, att en viss förlängning av fristen för hyresrättens förverkande vid bristande hyresbetalning kan behöva stadgas med avseende å den tid, som måste förflyta, innan familjebidragen kunna utbetalas.

I detta sammanhang må beröras en av krigsberedskapskommissionen i dess förslag till förordning om hyresunderstöd förordad anordning, nämligen att såsom villkor för åtnjutande av hyresunderstöd skulle stadgas, att hyresvärdens *efterskänkte* $\frac{1}{5}$ av hyran. Mot detta förslag kan i stort sett göras samma invändningar som mot ett moratorium. Av hyran går som regel största delen till räntor, avskrivningar, reparationer, försäkringar, skatter m. m. och endast en mindre del motsvarar hyresvärdens nettoinkomst. Förslaget skulle i många, kanske de flesta fall innebära ett avstående från hela denna inkomst. En dylik bestämmelse skulle vidare försätta hyresvärdens i den situationen att behöva kalkylera angående hyresgästens förmögenhet, mobiliseringens varaktighet m. m. för att kunna taga ställning till frågan om hyrans partiella efterskänkande, och ett medgivande i den av lagen förutsatta riktningen skulle för hyresvärdens te sig som ett nödtvunget äventyrsavtal. Tydligt är, att ett bidragssystem sådant som det nu ifrågasatta finge förenas med en lagstiftning mot hyresstegring, då eljest vid kontraktstidens utgång efterskänkandet av viss del av hyran skulle kunna göras illusoriskt genom en motsvarande höjning av det totala hyresbeloppet.

På grund av vad ovan anförts anser sig kommittén böra förorda, att *hyresbidrag* må kunna utgå med hela det faktiska hyresbeloppet. Även för det fall att den värnpliktige är ägare till bostaden eller innehar denna med bostadsrätt, bör hyresbidrag kunna utgå för sådana nödiga kostnader, som erfordras för bostadens eller bostadsrättens bibehållande. Innebördens härvan kan sägas vara, att ett visst skydd beredes för den värnpliktiges hem.

Vad här anförts rörande hyresbidragen utesluter givetvis icke, att bidragen böra utgå efter behovsprövning, vilken bör ske efter i stort sett samma grunder som vid bestämmande av familjepenning. Då hyresbidraget möjliggör bibehållande i viss utsträckning av familjens standard, torde dock den skillnaden böra göras, att hänsyn tages till den månadslön, som den värnpliktige kan erhålla enligt krigsavlöningsreglementet; terminslönen, som är avsedd för de direkta behoven i fält, bör däremot icke komma i betraktande.

Av det förut anförda torde framgå, att en prövning av familjens aktuella bostadsbehov, även om den giver vid handen, att i många fall inskränkningar skulle vara möjliga, icke kan föranleda till någon allmänna omflyttning till billigare bostäder. Detta bör emellertid icke hindra, att det principiellt bör åligga en familj att nedbringa sin bostadskostnad, när detta finnes vara skäligt och möjligt, och bestämmelser torde böra införas om nedsättning av hyresbidraget för det fall, att en dylik situation föreligger.

Näringsbidrag föreslås, såsom förut nämnts, skola kunna tillerkännas värnpliktiga, vilka driva näring eller rörelse, för anställande av arbetskraft för verksamhetens upprätthållande. Enligt kommitténs förslag skulle bidragets maximum per månad utgöra 200 kronor eller, om verksamhetens upp-

rätthållande vore av särskild betydelse för det allmänna, 300 kronor. Bestämmelserna om näringsbidrag föreslås skola bliva tillämpliga först efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t.

Av kommitténs motivering till dessa bestämmelser må här anföras följande:

I fråga om bidragets maximibelopp kan tvekan råda. Med hänsyn till de slag av rörelse, för vilka bidraget är avsett, torde 200 kronor såsom normalt maximum vara fullt tillräckligt. Man måste nämligen beräkna, att inkomsten av rörelsen — även om denna i följd av krisen kan vara tillfälligt reducerad — måste kunna medgiva ett visst, stundom avsevärt tillskott till vikariens avlöning. Meningen är givetvis icke, att företag skola upprätthållas, om de sakna ekonomisk bärkraft. Är företaget av särskild betydelse för det allmänna bör dock ett högre bidrag kunna utgå, förslagsvis högst 300 kronor.

Tydligt är, att näringsbidrag icke kunna avses för egentlig industriell verksamhet utan denna bidragsform torde huvudsakligen få betydelse för lantbruket, och i viss mån även för mindre handels- och hantverksrörelse. Den som uppbär näringsbidrag bör ej kunna åtnjuta annat familjebidrag än familjpenningens grundbelopp. Vid valet mellan de bidrag, som kunna utgå utöver nämnda grundbelopp, torde näringsbidraget böra givas företräde, om förutsättningarna för dess beviljande äro för handen.

I näringsbidragets natur ligger, att det ej lämpligen kan komma till användning vid korta inkallelser. Frågan om tillämpning av bestämmelserna om näringsbidrag kan vidare vara beroende av arbetsmarknads- och produktionsförhållanden. Med hänsyn härtill har lagts i Konungens hand att förordna om dessa bestämmelsers tillämpning.

Beträffande såväl hyresbidrag som näringsbidrag föreslår kommittén, att bidrag i vissa fall skall kunna utgå till *icke familjeförsörjare*. Här om har kommittén anført följande:

I begreppet familjebidrag ligger strängt taget, att sådant bidrag endast utgår, om den värnpliktige har familj. Emellertid kunna fall tänkas, då starka skäl föreligga att medgiva hyresbidrag eller näringsbidrag även för en ensamstående person. Det skulle sålunda te sig obilligt, om en person, som skaffat sig ett eget hem — vare sig en bostads- eller jordbrukslägenhet — skulle vara nödsakad att för en måhända relativt kortvarig inkallelse se sin egendom exekutivt försäld på grund av hans oförmåga att betala in-tekningsräntor. Exempel torde ock kunna anföras på hurusom det för en mindre handlande skulle vara ruinerande att behöva nedlägga en rörelse med inarbetad kundkrets. Överväganden sådana som dessa hava föranlett kommittén att föreslå, att hyres- och näringsbidrag undantagsvis må kunna tillerkännas även icke familjeförsörjare. Vid prövning av ansökan om näringsbidrag i sådant fall bör hänsyn särskilt tagas till det allmännas intresse av verksamhetens upprätthållande.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna om *sjukvård* åt värnpliktigas familjer innebära en hänvisning till vad som gäller enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna. Därjämte föreskrives, att sjukvård, som meddelats enligt dessa lagar, ej må, såvitt angår den värnpliktiges och hans familjs rätt, återkrävas eller hänföras till fattigvård. Slutligen tillkommer det enligt förslaget Konungen att med avseende å omfattningen av beslutad inkallelse förordna om statsbidrag för bekostande av sådan sjukvård.

I motiveringen till förevarande bestämmelser har kommittén framhållit, att

familjepenningen kunde antagas som regel ej förslå till bekostande av sjukvård. Kommittén har vidare anfört:

Tvekan har rätt inom kommittén, huruvida rätt till statsbidrag borde stadgas för kostnaden för sådan sjukvård, som enligt fattigvårdslagens bestämmelser lämnas den värnpliktiges familj. Till förmån för statsbidrag talar, att det i princip är statens skyldighet att sörja för familjerna. Mot införandet av dylikt bidrag kan anföras, att en högst väsentlig förenkling skulle vinnas, om intet annat avsteg från den under fredstid tillämpade ordningen gjordes, än att sjukvården förklarades ej vara fattigvård, såvitt rör bidragstagarens rätt. Kommittén har slutligen stannat för att föreslå, att Konungen med avseende å omfattningen av beslutad inkallelse må förordna om statsbidrag. Kommittén förutsätter, att sådant förordnande skall komma att meddelas vid mobilisering men att det ej skall bli erforderligt vid mindre omfattande inkallelser.

I det stora flertalet avgivna *yttranden* har den av kommittén föreslagna konstruktionen av familjebidraget i huvudsak godtagits. *Chefen för marinen* har emellertid föreslagit, att i stället för näringsbidrag ett *tilläggsbidrag* — i vissa fall förenat med återbetalningsskyldighet — borde införas för bestridande av extraordinära utgifter. Frågan om beredande av sjukvård åt värnpliktigs familjemedlemmar har av *socialstyrelsen* och *svenska landstingsförbundet* ansetts böra lösas genom införande av ett särskilt *sjukvårdsbidrag*.

Den föreslagna utformningen av *familjepenningen* har i vissa *yttranden* föranlett erinringar i olika hänseenden. Beträffande dyrortsgraderingen har sålunda *socialstyrelsen* yttrat följande:

De variationer i levnadskostnaderna, som kvarstå efter hyrespostens borttagande, äro betydligt svagare än de totala levnadskostnadernas olikheter. De äro visserligen av den betydelse, att hänsyn måste tagas till dem i ett allmänt dyrortsgrupperingssystem. Viktigare är emellertid i detta sammanhang, att de efter hyrespostens frånräknande kvarstående levnadskostnadsvariationerna ha annan riktning än de totala levnadskostnadsvariationerna. Varje nu existerande dyrortsgrupperingssystem bygger på de totala levnadskostnaderna och giver sålunda ett felaktigt uttryck för här ifrågavarande kostnadsolikhetens såväl styrka som riktning. Med den reducerade angelägenhetsgrad, som tillkommer frågan när hyreskostnaden bestrides i särskild ordning, synes det riktigast att i valet mellan en felaktig dyrortsgruppering och ingen dyrortsgruppering alls välja det senare alternativet. Härtill kommer, att den i folkpensioneringslagen tillämpade dyrortsgraderingen även med hänsyn till sin tekniska konstruktion synes mindre väl lämpa sig för det speciella syfte, varom nu är fråga.

Socialstyrelsen föreslår, att maximibeloppen per dag bestämmas till 8 kronor för hustru eller husföreståndarinna, 1 krona 50 öre för annan familjemedlem över 16 år och 1 krona för barn.

Länsstyrelsen i Uppsala län har yttrat:

Vad ortsgrupperingen angår synes det sannolikt, att under det i författningen avsedda viktigaste fallet, mobilisering, en stark olikhet i avseende å priserna, särskilt på livsmedel, kan uppträda mellan olika delar av riket. Denna olikhet kan motivera skilda understödsbelopp. Men det förefaller mycket ovisst, om en dylik prisutveckling i någon mån kommer att följa nuvarande ortsgruppering, vilken grundar sig på helt andra, mera stabila för-

hållanden. Om exempelvis en del av riket skulle bli krigsskådeplats eller eljest plats för stark anhopning av trupper och näringslivet i en annan del kunna fortsätta under jämförelsevis normala förhållanden, torde det vara sannolikt, att skiljaktigheterna komma att avvika från ortsgrupperingen. Vill man tillgodose prisskillnaderna på ett sätt, som svarar mot verkligheten, synes detta kunna ske genom att i lagen fastställa en enhetlig tariff, men tillika där införa ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att, om prisen på för uppehållet nödvändiga varor i viss del av riket väsentligt överstiga eljest gällande priser, höja familjepeningen för familjemedlemmar bosatta å sådana orter, varvid dock ett visst maximum för höjningen bör fastställas.

Förslaget om dyrortsgradering har vidare avstyrkts av *länsstyrelserna i Kalmar och Kronobergs län samt kommunalfullmäktige i Älvkarleby socken*. Den av *föreningen »Rättvisa åt landsorten»* gjorda framställningen riktar sig även mot den föreslagna dyrortsgrupperingen.

Å andra sidan har *marinförvaltningen* påyrkat en utvidgning av dyrortsgraderingen till att avse även grundbeloppet.

En höjning av bidragens maxima har förordats av *chefen för marinen* (särskilt vid längre tids inkallelse), av *länsstyrelsen i Blekinge län* och av *kommunalnämnden i Kyrkefalla socken*. Å andra sidan har såsom nämnt *överståthållarämbetet* ansett beloppen för höga för att kunna utgå under krig.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har ansett familjepeningen — vilken såsom förut nämnt enligt förbundets mening bör utgå utan behovsprövning — böra tillmätas så, att den normalt kan förslå även till hyran. Här om har förbundet anfört följande:

Det förefaller närmast som om kommittén räknat med att hyresbidrag snarare skulle höra till regeln än till undantagen. Riktigheten av denna uppfattning, framför allt i avseende å den ojämförligt största ortsgruppen, nämligen grupp I, torde kunna ifrågasättas. Redan själva familjepeningens belopp torde i allmänhet ligga minst cirka 20 procent utöver de belopp, som i de flesta fall inom fattigvården anses tillräckliga för försörjning, varvid åsyftas understödsbelopp, vilka inkludera även hyreskostnad. Förbundet anser sig emellertid icke kunna göra något bestämt uttalande, huruvida en dylik nivå-skillnad är tillräcklig, men vill framhålla, att familjepeningen bör bestämmas till sådant belopp, att man har rätt att räkna med att den i allmänhet skall förslå även för hyreskostnaden. Anses så med av kommittén föreslagna belopp icke kunna bli fallet, bör en höjning av familjepeningen utöver dessa belopp ifrågasättas. För en dylik åtgärd kunna ju för övrigt andra motiv av skilda slag åberopas; det må endast erinras om det i direktiven framförda önskemålet om anpassning av familjebidraget efter arbetsinkomsterna inom näringslivet. Emellertid får man icke vara blind för att förhållandena i hyresavseende gestalta sig mycket olika å ena sidan på landsbygden, å den andra sidan i städer och stadsliknande samhällen, och att vidare inom städer och dylika orter förhållandena skifta starkt från fall till fall. Möjlighet att efter behovsprövning lämna hyresbidrag måste därför i varje fall finnas, men synes detta behöva ifrågakomma mera undantagsvis inom grupp I och ej heller inom grupperna II och III i alltför stor utsträckning.

Stadsfullmäktige i Enköping hava ansett en höjning av maximibeloppen för familjemedlemmar under 16 år påkallad. Även *länsstyrelsen i Uppsala län* har ifrågasatt, huruvida den föreslagna skillnaden mellan familjemedlemmar över och under 16 år motsvarade någon verklig differentiering av behovet.

Kommunalfullmäktige i Bondkyrko socken ha förordat en maximering av det sammanlagda bidraget för en familj.

Länsstyrelsen i Örebro län har anfört:

Förslaget innebär i vissa fall en sänkning av de understödsbelopp, som utgå enligt kungörelsen den 8 september 1939 om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn. I sådana fall, där värnpliktig på grund av avtal eller genom domstols utslag är förpliktad att till barn utgiva underhållsbidrag, skulle de föreslagna bidragsbeloppen ofta icke täcka det avtalade eller det den värnpliktige ådömda underhållsbidraget, vilket hitintills merendels varit fallet. I den ifrågasatta nya lagen synes emellertid böra intagas en bestämmelse motsvarande den i förordningen den 12 juni 1931 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn i 2 § sista stycket givna föreskriften, att understöd enligt förordningen ej må överstiga det belopp värnpliktig på grund av avtal eller genom domstols utslag förpliktats att att utgiva i underhållsbidrag till hustru eller barn.

En höjning av grundbeloppet har förordats av *länsstyrelsen i Blekinge län* och *kommunalfullmäktige i Nicolai socken*. *Kommunalfullmäktige i Bondkyrko socken* ha föreslagit, att grundbelopp måtte fastställas även för husföreståndarinna.

Mot kommitténs förslag beträffande *hyresbidraget* ha endast framställts ett par erinringar av mera principiell räckvidd. *Överståthållarämbetet* har sålunda ställt sig tveksamt till frågan huruvida bidrag böra utgå till täckande av mera avsevärda hyreskostnader. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har föreslagit, dels — under hänvisning till 3 kap. 21 § nyttjanderättslagen sådant detta stadgande lyder enligt lagen den 22 juni 1939 — att hyresbidraget begränsas till lägenheter om högst 4 rum, kök däri inbegripet, dels ock att hyresbidraget i varje fall fastställas att gälla allenast för viss tid, på det att såväl den värnpliktiges familj som den beslutande myndigheten därigenom må förändras att taga behovet under förnyad omprövning.

Beträffande lämpligheten av det föreslagna *näringsbidraget* har yttrats en viss tvekan av *statens arbetslöshetskommission*, *länsstyrelsen i Kristianstads län*, *kommunalfullmäktige i Björnlunda socken* samt *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*.

Socialstyrelsen, som funnit näringsbidraget väl motiverat och hava en viktig uppgift att fylla, har uttalat, att maximibeloppen möjligen kunde anses väl höga; dock finge förutsättas, att utmätandet av sådana bidrag i praktiken komme att ske med stor försiktighet.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ansett, att samtidigt med näringsbidrag annat familjebidrag icke borde utgå.

Såsom förut nämnts har ifrågasatts, att de av kommittén förordade bestämmelserna i fråga om *sjukvård* skulle ersättas med stadganden om ett särskilt sjukvårdsbidrag. *Socialstyrelsen* har härom anfört följande:

De föreslagna bestämmelserna i fråga om sjukvård innebära, att ersättning för sådan vård icke skulle kunna återkrävas av den värnpliktige eller hans familj, medan däremot regressrätt mellan kommunerna inbördes skulle föreligga såsom vid vanliga fattigvårdsunderstöd. En sådan anordning förefaller

att vara föga lycklig i lagtekniskt avseende och i sak mindre ändamålsenlig. En ändring på denna punkt synes därför önskvärd. Möjligen kunde ifrågasättas att införa obligatorisk anslutning till erkänd sjukkasse för de inkallades familjemedlemmar; hänsyn till avgiftsbetalningen skulle i så fall tagas vid den individuella behovsprövning, som är avsedd att äga rum vid beviljandet av understöd. Mot denna anordning talar emellertid den omständigheten, att en åldersgräns för rätt till inträde i erkänd sjukkasse är satt vid 40 år. En mera rationell lösning vore måhända att inom familjebidragets ram införa ytterligare en särskild understödsform, benämnd sjukvårdsbidrag, vid sidan av familjepenning, hyresbidrag och näringsbidrag. Såsom ingående i familjebidraget skulle därigenom sjukvårdsersättningen icke i något avseende likställas med fattigvård.

Svenska landstingsförbundet har yttrat följande:

Enligt den föreslagna ordningen skulle vid behov av sjukhusvård för värnpliktigs familj denna vända sig till fattigvårdsstyrelsen med anhållan om ansvarsförbindelse. Då sjukdomsfallen ofta helt naturligt äro av brådskande art, kan fattigvårdsstyrelsen icke medhinna någon mera omfattande behovsprövning, utan de, som begära ansvarsförbindelse, torde i regel även erhålla sådan. Sjukhuset kräver sedan fattigvårdsstyrelsen på betalning för vården och denna i sin tur begär ersättning av landstinget i enlighet med bestämmelserna i fattigvårdslagen 40—42 §§ för dessa kostnader. Hos landstinget sker i vanliga fall beträffande ersättningsanspråk enligt nyssnämnda lagrum prövning av fattigvårdsbehovet. I föreliggande fall kan emellertid någon dylik prövning knappast komma till stånd, då återkravs rätt gentemot den enskilde ej förefinnes. Landstinget torde sålunda helt automatiskt få gälda den begärda ersättningen.

Förslaget kommer i realiteten att innebära, att det blir landstingen, som få bekosta sjukvården åt de inkallades familjer. Visserligen ställes statsbidrag till denna vård i utsikt, men dels skulle dylikt bidrag utgå allenast vid allmän mobilisering och ej under den nuvarande förstärkta försvarsberedskapen, dels har någon antydning om det eventuella statsbidragets storlek ej lämnats.

En annan sak, som styrelsen fäst sig vid, är, att det enligt förslaget blir olika myndigheter, som pröva behovet, när det gäller sjukvård och familjebidrag i övrigt. I sistnämnda fall anses prövningen regelmässigt böra ankomma på kommunalnämnden respektive drätselnämnden i stad, medan däremot prövningen av sjukvårdsbehovet skulle omhänderhavas av fattigvårdsstyrelsen. Detta kan knappast vara rationellt, även om tillgången till ett socialregister måhända kan avvärja vissa inadvartenser.

Även om under brydsamma tider landstingen icke få undandraga sig att bära sin andel av bördan, vill det, som av ovan anförda framgår, synas, att den av kommittén föreslagna anordningen beträffande sjukvård åt de inkallades familjer icke är ändamålsenlig. Den medför en onödig och besvärlig omgång och ett tidsödande ersättningsförfarande: först skulle kommunen söka ersättning hos landstinget och sedan skall landstinget eventuellt söka viss gottgörelse av staten. Något bärande skäl, att landstinget skall inkopplas som ersättningsmyndighet i förevarande fall finnes icke, då landstinget, som ovan nämnts, allenast har att lämna begärd ersättning. För övrigt må erinras, att frågan om landstingens ersättningsskyldighet enligt 40—42 §§ i fattigvårdslagen är under utredning av kommunalskatteberedningen och att förslag torde kunna emotes, att denna skyldighet skall övertagas av staten. Därigenom skulle ett i landstingskretsar länge närt önskemål kunna förverkligas. Att under sådana förhållanden ytterligare utöka landstingens uppgifter i förevarande hänseende kan knappast anses riktigt.

Med hänsyn till dessa överväganden synes det kunna ifrågasättas, om det icke vore lämpligast att konstruera sjukvårdsbidraget till de värnpliktigas familjer på samma sätt som familjebidraget, nämligen att staten svarar för $\frac{4}{5}$ av kostnaden och vederbörande kommun för $\frac{1}{5}$. Därmed skulle även ernås, att samma organ finge pröva behovet av såväl familjebidrag som sjukvårdsbidrag. Vidare skulle en avsevärd förenkling i hela förfaringssättet vinnas. Med ett dylikt system skulle emellertid tydligen bliva erforderligt, att statens bidrag får utgå icke blott vid mobilisering utan jämväl vid inkallelser av mindre omfattning, såsom den nuvarande förstärkta försvarsberedskapen.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har uttalat farhågor för att kommitténs förslag beträffande sjukvården skulle giva anledning till ett stort antal fattigvårdsprocesser och därför, i likhet med socialstyrelsen, ifrågasatt, att sjukvårdskassorna finge ansvara för sjukvården mot gottgörelse av statsmedel. Då emellertid dylikt sjukvård icke alltid täckte hela behovet och dessutom en behovsprövning av rätten till sjukvård på det allmännas bekostnad syntes erforderlig, har förbundet icke kunnat tillstyrka ett frångående av kommitténs förslag i denna del.

I detta sammanhang må omnämnas vissa bestämmelser om sjukvård åt evakuerade, som innefattas i *sociala försvarsberedskapskommitténs* den 22 december 1939 avgivna betänkande, del II. Där har i kommitténs förslag till förordning om utrymningshjälp såsom en särskild hjälpform upptagits sjukhjälp, omfattande erforderlig läkar- och sjukhusvård jämte läkemedel ävensom transport till eller från läkare eller vårdanstalt. Hjälpens tillhandahålles, enligt vederbörande myndighets beprövande, in natura eller såsom sjukersättning. Förslaget innehåller därjämte en bestämmelse, enligt vilken myndigheten, med iakttagande av de närmare föreskrifter som därom meddelas, äger träffa avtal med sjukhus samt läkare och andra om tillhandahållande av sjukvård in natura.

Beträffande lämpligheten av de av sociala försvarsberedskapskommittén föreslagna bidragsformerna, familjepening, hyresbidrag och näringsbidrag, synes bland de i ärendet hörda remissinstanserna i stort sett råda enighet. För egen del är jag beredd att härvidlag följa de av kommittén uppdragna riktlinjerna. I likhet med kommittén anser jag även bestämmelser erforderliga, vilka reglera rätten till sjukvård för de inkallades familjer. Kommittén har härutinnan föreslagit, att sjukhjälpens skall meddelas på samma sätt som eljest tillämpas beträffande sjukvård åt obemedlade. Emellertid skulle sålunda meddelad sjukvård icke anses såsom fattigvård, och vid mera omfattande värnpliktsinkallelse skulle Kungl. Maj:t kunna förordna om statsbidrag för bekostande av ifrågavarande sjukvård. I den mån statsbidrag ej utginge på grund av sådant förordnande eller eljest gällande bestämmelser, skulle följaktligen kostnaden för sjukhusvård stanna på vederbörande landsting (stad, som ej deltagar i landsting). Kommitténs förslag i denna del erbjuder fördelen att så nära som möjligt ansluta sig till den i fredstid tillämpade ordningen för meddelande av sjukvård åt behövande. Emellertid äro även, såsom framgår av vissa yttranden, bestämda olägenheter förenade med den föreslagna anord-

*Departements-
chefen.*

ningen, framför allt därutinnan, att behovsprövningen komme att verkställas i efterhand och av ett annat organ än det, som enligt kommitténs förslag skulle administrera familjebidragen. Härtill kommer, att landstingens ekonomi — bland annat med hänsyn till landstingsskattens konstruktion — torde vara särskilt känslig för utgiftsökningar. Det förefaller därför som om en mera tillfredsställande lösning av förevarande spørsmål skulle vinnas genom införande av en särskild bidragsform, sjukbidrag, på sätt kommittén själv föreslagit beträffande utrymningshjälpen. Sjukbidraget torde i princip böra bekostas på samma sätt som familjebidragen i övrigt, en fråga, vartill jag i det följande återkommer.

Kommitténs förslag, att familjepeningen skulle graderas efter dyrort med tillämpning av folkpensioneringens dyrortsindelning, har från flera håll mött invändningar. Kommittén har övervägt, huruvida förekomsten av särskilda hyresbidrag vore tillfyllest för att onödiggöra en lokal differentiering av familjepeningen och därvid framhållit, att till grund för nuvarande dyrortsgraderingar icke enbart ligger beräknad skillnad i bostadskostnaderna. Emellertid har socialstyrelsen i sitt utlåtande anfört, att varje nu existerande dyrortsgrupperingssystem bygger på de totala levnadskostnaderna och sålunda giver ett felaktigt uttryck för här ifrågavarande kostnadsolikheters såväl styrka som riktning. Detta är givetvis i och för sig riktigt, men fråga är, om felkällorna äro av den praktiska betydelse, att man måste avstå från de fördelar, som en dyrortsgradering erbjuder. Man torde nämligen — trots allt inskräpande av behovsprövningens vikt — böra räkna med en tendens att vid total medellöshet bestämma familjepeningen till maximibeloppet. En dyrortsgradering är därför av mycket stor betydelse ur statsfinansiell synpunkt, och om den ej för ett relativt sett betydande antal orter är felaktig, torde den även vara att föredraga ur rättvisesynpunkt. Då man härvidlag torde ha anledning räkna med att folkpensioneringens dyrortsgruppering i flertalet fall giver ett riktigt uttryck för differenserna i levnadskostnaden, även om man bortser från hyran, anser jag tillräckliga skäl icke föreligga för att frångå kommitténs i anslutning till eljest tillämpade principer på sociallagstiftningens område framställda förslag om dyrortsgradering av familjepeningen.

Nära samband med spørsmålet om familjepeningens dyrortsgradering har frågan om bidragsbeloppens storlek. Här möter ett spørsmål av principiell betydelse, som upptagits till diskussion av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, nämligen huruvida familjepeningens maximibelopp skola tillmätas så, att hyra normalt kan anses ingå däri. Förbundet har — väglett av den synpunkten, att behovsprövning endast undantagsvis bör förekomma — ansett, att beloppen böra omfatta även hyra. Med den ståndpunkt, som jag enligt vad förut anförts intager i fråga om behovsprövningen, föreligger icke samma skäl för att låta familjepeningen inkludera hyra. Även om emellertid familjepeningen icke är avsedd att normalt inbegripa hyra, bör likväl i många fall, särskilt på landsbygden, den föreslagna familjepeningen — såsom

kommittén framhållit — kunna förslå även till hyra. Vad beträffar övriga i remissutlåtandena berörda spørsmål, torde det knappast kunna ifrågasättas att höja bidragsmaxima med hänsyn till de fall, då bidrag genom dom eller avtal fastställts till högre belopp än de normala maximibeloppen. En särskild bestämmelse, att familjepening ej får bestämmas till högre belopp än det sålunda utdömda eller avtalade synes obehövlig, då en sådan omständighet själfvallet måste beaktas vid behovsprövningen. Ej heller synas tillräckliga skäl föreligga för att maximera familjepeningen för familj eller att borttaga skillnaden mellan bidragsbeloppen för familjemedlemmar över och under 16 år. I själva verket torde för en familj av genomsnittlig storlek det föreslagna familjebidraget jämte den värnpliktiges krigslön och värdet av hans naturaförmåner i allmänhet icke komma att avsevärt understiga de löner, som utgå enligt gällande kollektivavtal inom industrien. Beträffande grundbeloppet synes mig kommitténs förslag vara lämpligt avvägt. Under hänvisning till det anförda anser jag mig kunna i allt väsentligt biträda kommitténs förslag såvitt angår familjepeningen.

I fråga om hyresbidraget har av ett par länsstyrelser ifrågasatts viss begränsning av bidragets storlek; därjämte har föreslagits, att bidraget skulle bestämmas för viss tid, så att därigenom skulle föranledas en förnyad prövning av behovet. I förra hänseendet har ifrågasatts, att bidraget skulle begränsas till lägenheter om högst 4 rum, kök däri inbegripet, d. v. s. vad man vanligen kallar en trerumslägenhet. Då man väl näppeligen kan förutsätta, att alla innehavare i värnpliktsåldern av större bostäder än trerumslägenheter förfoga över kapital eller kunna bibehålla någon avsevärdare del av sin civila arbetsinkomst, skulle den föreslagna begränsningen avskära ett stort antal personer från möjligheten att erhålla erforderligt hyresbidrag. De skäl, som kommittén anfört mot att i dylika fall lita till moratorium, förefalla övertygande. Någon rättvis fördelning av bördorna skulle icke härigenom uppnås, utan hyreskostnaden skulle slumpartat övervältras på enskilda fastighetsägare. Å andra sidan vore det föga tilltalande att låta just nu ifrågavarande kategori av medborgare drabbas av vräkning, då staten genom inkallelsen gör det omöjligt för dem att betala hyra. Enligt kommitténs förslag kan, såsom framgår av den föreslagna tillämpningsförfordningen (10 §), bidraget med hänsyn till avtalad hyra, in-teckningsräntor o. s. v. fastställas till högre belopp än som ur andra synpunkter — i främsta rummet behovet — anses skäligt, men om så sker skall lämplig nedsättning av hyresbidraget bestämmas att om möjligt tillämpas efter viss tid. Denna tid bestämmas med beaktande av gällande uppsägningstid och möjligheten att uthyra viss del av bostaden. Visar det sig vara omöjligt att få en billigare bostad eller att delvis uthyra bostaden, uppskjutes ikraftträdandet av nedsättningen av bidraget. Denna anordning synes i huvudsak tillgodose både den värnpliktiges intresse av skydd för sitt hem och rimliga statsfinansiella krav. För det fall, att bostaden uppenbarligen överstiger den värnpliktiges behov, synes dock böra stadgas, att vid behovsprövningen hänsyn skall tagas till den värnpliktiges och hans hustrus eventuella förmögenhet.

Vad näringsbidraget beträffar torde vara uppenbart, att maximibeloppen — 200 respektive 300 kronor — tillmätts så, att bidraget endast undantagsvis kan bestämmas till maximum. Då en nedsättning av beloppen till vad som kan antagas motsvara det normala skulle kunna tänkas leda till att beloppen i onödigt många fall bestämdes till maximum, synes någon nedsättning av de angivna beloppen ej böra ske. Däremot torde såsom en ytterligare begränsning böra stadgas, att näringsbidraget i intet fall må överstiga vad som utgår i avlöning till den person, för vars avlönande bidraget är avsett. Såsom i ett utlåtande har framhållits torde familjepeningens grundbelopp icke böra utgå samtidigt med näringsbidrag.

Sjukbidraget torde lämpligen böra utformas på samma sätt som den av kommittén föreslagna sjukhjälpen åt evakuerade.

Till vissa detaljspörsmål rörande familjebidragets konstruktion återkommer jag i den speciella motiveringen.

Familjebidragens bestridande och administrerande.

Sociala försvarsberedskapskommittén har föreslagit, att det skall åligga kommunerna att i första hand bestrida *kostnaderna för familjebidragen*, dock med rätt för vederbörande kommun att av staten återfå så stort belopp, som motsvarar vad kommunen utgivit av familjepeningens grundbelopp samt $\frac{4}{5}$ av vad kommunen därutöver betalt. Statsbidraget skulle, när särskilda skäl därtill föranledde, kunna av Kungl. Maj:t höjas. Såsom motivering till dessa bestämmelser har kommittén anförd:

Enligt 1914 års bestämmelser bekostades familjeunderstöden helt av staten, och bidragen fastställdes av pensionsstyrelsen efter en förberedande handläggning av pensionsnämndernas ordförande. Det ohållbara i denna anordning har övertygande påvisats av krigsberedskapskommissionen. Enligt kommissionens förslag skulle kostnaderna för mobiliseringsunderstöden fördelas med $\frac{2}{3}$ på staten och $\frac{1}{3}$ på kommunen samt kostnaderna för hyresunderstödet — vars införande skulle bero på kommunens gottfinnande — med $\frac{2}{10}$ av hyresbeloppet på kommunen och $\frac{1}{10}$ därav å staten ($\frac{2}{10}$ av hyran skulle, såsom nämnts, efterskänkas av hyresvärden och återstående $\frac{5}{10}$ förutsattes hyresgästen själv kunna gälda). Understöden skulle, liksom arbetslöshetsunderstöden, fastställas och utbetalas av en kommunal arbetsnämnd.

Vad fredsbestämmelserna beträffar, skall bidrag till värnpliktigs familj fastställas av länsstyrelsen och helt erläggas av staten. Icke heller denna administrationsform kan vara ändamålsenlig vid de massunderstöd, som kunna väntas förekomma vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering och vilka såvitt möjligt böra beslutas av lokala myndigheter. Både med hänsyn till dessas större personkännedom och för att undvika arbetsöverbelastning för de vid kritiska tidpunkter av trängande göromål säkerligen överhopade länsstyrelserna bör avgörandet förläggas så nära »fallet» som möjligt.

Enligt kommitténs mening torde det av praktiska skäl bli ofrånkomligt, att bidragens fastställande sker genom kommunala organ och med ett begränsat ekonomiskt delansvar för kommunerna. Ehuru bidragsskyldigheten fortfarande principiellt åvilar staten, torde det sålunda med hänsyn till betydelsen av att behovsprövningen skall ske med nödigt beaktande av eko-

nomiska synpunkter böra föreskrivas, att vederbörande kommun skall bestrida viss del av bidraget, i den mån detta utgår efter behovsprövning; däremot bör staten helt bekosta familjepeningens grundbelopp. Vid övervägande av kommundelens storlek har kommittén stannat för $\frac{1}{5}$ såsom ett lämpligt normalbelopp. Då särskilda skäl därtill föranleda, t. ex. svår skattebörd eller ett för kommunen ifråga förhållandevis stort antal familjebidragfall, bör Konungen kunna medgiva högre statsbidrag än $\frac{1}{5}$.

Kommitténs förslag i fråga om *vilken kommun, som det bör åligger att utbetala familjebidrag*, innebär följande. Skyldigheten att utbetala familjepening åligger som regel kommun, varest vederbörande familjemedlem är bosatt under sådana förhållanden, att han äger där mantalsskrivas. Skyldigheten att utbetala hyresbidrag åligger den kommun, varest bostaden är belägen. Slutligen åligger skyldigheten att utbetala näringsbidrag den kommun, varest näringen eller rörelsen utövas från fast driftställe, eller, om sådant icke begagnas, den kommun, varest den värnpliktige är bosatt under sådana förhållanden, att han äger där mantalsskrivas. Emellertid är vistelsekommunen i varje fall pliktig att förskjuta bidraget, såvida icke annan kommun förklarat sig villig eller förpliktats att utgiva detsamma. I motiveringen för dessa stadganden har kommittén anfört följande:

Rörande spørsmålet om vilken kommun som skall utbetala familjepeningen, har för kommittén valet stått mellan hemortskommunen i fattigvårdslagens bemärkelse och vistelsekommunen. Kommittén vill härvid erinra därom, att krigsberedskapskommissionen till grund för sitt förslag om mobiliseringsunderstöd visserligen lade hemortsrättsreglerna men samtidigt föreslog ett mycket väsentligt avsteg därifrån; familjer utan hemortsrätt i den kommun, där de förgäves ansökt om understöd, skulle nämligen kunna få dessa beviljade av de föreslagna länsarbetsnämnderna och gäldade av vederbörande landsting, förutsatt att landstinget beviljat medel härtill. I denna anordning låg ett erkännande av svårigheterna att förena hemortsrättsreglerna med det skyndsamma avgörande, som ifrågavarande understödsfrågor enligt sakens natur tarva. Bortsett från att krigsberedskapskommissionens förslag förutsatte tillskapandet av ett särskilt länsorgan, te sig nämnda regler även i övrigt mindre rationella, bland annat därför att ej heller landstingskommunens medverkan kan garantera en riktig lösning av hemortsförhållandena, d. v. s. en rättvis fördelning av utgifterna, och än mindre förebygga ett för de behövande familjerna olägligt dröjsmål med understödsfrågornas avgörande.

Att lägga hemortsrättsreglerna till grund vid fastställandet av en kommuns skyldighet i fråga om familjebidrag synes kommittén ur flera synpunkter mindre ändamålsenligt. Härvid bör först beaktas, att de inkallade, vare sig de äro familjeförsörjare eller ej, befinna sig i den ålder, då människorna ofta flytta från ort till annan; redan på grund härav ligger en svaghet i hemortsrättsreglerna med deras så att säga tillbakaverkande kraft. Vidare kunna reglernas tillämpning befaras giva upphov till en mängd tvister och processer mellan kommunerna med regresskrav angående kommunandelen, ofta säkerligen rörande förhållandevis ringa belopp. Såvitt möjligt måste dessa interkommunala stridigheter om någonsin undvikas under allvarstider, då myndigheterna böra få tid att koncentrera sig på de trängande uppgifter, som tidsläget åvälver dem. Ytterligare tillkommer, att hemortsrättsreglerna, skrivna som de äro med utgångspunkt från fattigvårdsfallens ofta tunga börda för kommunerna och fastställande kanske mångåriga förpliktelse för dem, både

principiellt och praktiskt sett äro föga lämpade att reglera de med familjebidragen förknippade intressena. Principiellt gäller nämligen, att hemortsrättsreglerna äro avfattade med tanke på dem, som under vanliga förhållanden blivut ur stånd att helt eller delvis försörja sig, medan motsatsen måste presumeras, när det gäller de inkallade familjeförsörjarna. Praktiskt sett måste det vara ett önskemål, att inkallads familjemedlemmar, vilkas hjälp normalt får tänkas blott tillfällig, helt få denna i den kommun, där de faktiskt vistas och vars myndigheter måste förutsättas äga den största kännedom om deras aktuella förhållanden. Hemortsrättsreglerna däremot fastställa vid fall av flyttning ett tillbaka i tiden liggande, inaktuellt förhållande; de förlägga beslutet till en kommun och det ekonomiska ansvaret för detta till en annan samt avtrubba därigenom ansvars känslan hos den förra. I fråga om de inkallades familjehjälp kommer slutligen som en speciell, ingalunda oviktig omständighet, att det under alla förhållanden icke torde vara rimligt att stadga regressrätt till hemortskommunerna för hyres- eller näringsbidrag, som utbetalats av den kommun, där den inkallade bor eller har sin näring.

Kommittén har därför, vägledt av önskemålet att nå det enklast möjliga och för familjerna minst besvärande förfaringssättet, stannat för vistelse- eller bostadskommun, definierad såsom den kommun, varest familjemedlem, för vilken familjepeningen fastställts, är bosatt under sådana förhållanden, att han äger där mantalsskrivas. Visserligen äro gränfallen även vid en dylik regel oundvikliga, men framhållas må, att fastställandet av rätt bostadsort ytterst sällan torde behöva stöta på svårigheter, när det gäller personer med familj, liksom att de inkallades familjer under tiden för inkallelsen endast i ringa utsträckning torde antagas komma att flytta mellan kommuner; det bör här understrykas, att kommittén förutsätter särskilda understödsbestämmelser för tvångsevakuering. Enligt kommitténs mening ansluter sig principen om bostadskommun närmare än hemortsrättsreglerna till de faktiska förhållandena och torde därigenom i mindre grad föranleda tveksamhet och tvister, i synnerhet som tillämpningen bör kunna ske med ledning av den praxis, som utbildats enligt mantalsskrivningsförordningen. Skyldigheten att utbetala hyresbidrag torde böra åligga den kommun, varest bostaden är belägen, och för näringsbidraget synes i första hand böra ansvara den kommun, varest näringen eller rörelsen utövas från fast driftställe eller, om sådant ej finnes, bostadskommunen. För att en familj aldrig må kunna ställas utan möjlighet att omedelbart erhålla bidrag, bör den kommun, hos vilken ansökan göres, vara skyldig utbetala bidraget till en där vistande familjemedlem, såvida icke annan kommun förklarar sig villig eller av länsstyrelsen förpliktats fullgöra bidragsskyldigheten.

Såsom *kommunalt organ* för familjebidragens administrerande har kommittén föreslagit kristidsnämnd, därest sådan är inrättad, samt i annat fall i stad drätselkammaren och å landet kommunalnämnden, dock med rätt för länsstyrelsen att i stället för drätselkammaren eller kommunalnämnden förordna annat kommunalt organ. Sitt förslag härutinnan har kommittén motiverat på följande sätt:

Vad beträffar frågan om vilken kommunala myndighet som skall administrera familjebidragen, har krigsberedskapskommissionen betonat betydelsen av en enhetlig organisation av arbetslöshets- och mobiliseringshjälpen. Ange lägenheten härav torde visserligen genom socialregistrets tillkomst hava något minskats, men bör dock ej underskattas. Vid utbildad kristidsorganisation böra tydligen de kommunala kristidsnämnderna, vilka äro avsedda att i sig upptaga arbetslöshetsorganen, handhava administrationen på båda ifråga-

varande områden. På ett tidigare stadium — t. ex. i ett sådant läge, som man närmast tänker sig vid förstärkt försvarsberedskap — torde i vissa fall arbetslöshetskommittéerna vara de lämpligaste organen för familjebidragens fastställande och utbetalande. Emellertid finnas en mängd arbetslöshetskommittéer, som huvudsakligen existera på papperet och sakna erfarenhet av en mera omfattande ekonomisk förvaltning, och inom ett ännu större antal kommuner torde särskilt utsedd arbetslöshetskommitté saknas. Det torde därför vara lämpligast att såsom det normala stadga, att, innan kristidsnämnder organiserats, drätselkammrarna respektive kommunalnämnderna skola handhava familjebidragens administration, dock med det undantaget, att länsstyrelsen för visst fall bör kunna föreskriva, att uppgiften i fråga i stället skall handhavas av annat kommunalt organ.

Såsom *överinstanser* till de kommunala organen föreslår kommittén länsstyrelserna. Därjämte skulle finnas en särskild tillsynsmyndighet. Såsom sådan har kommittén tänkt sig statens arbetskommission, vilken myndighet enligt den planlagda kristidsorganisationen skulle handlägga arbetsmarknadsfrågor. Denna kommission borde organiseras, så snart de föreslagna bestämmelserna trätt i tillämpning. Över länsstyrelses beslut i dit fullföljt ärende skulle klagan ej få föras; däremot skulle beslut, som länsstyrelse såsom första instans fattat, få överklagas hos Konungen. Såsom motivering till dessa bestämmelser har kommittén anfört följande:

Tydligt är, att den kommunalmyndighet, som enligt vad nyss är sagt bör handhava den lokala administrationen, måste vara underordnad någon högre instans, som har att upptaga besvär, besluta om statsbidrag m. m. Man kan därvid tänka sig antingen en central myndighet, under vilken lokalmyndigheterna direkt lyda, eller länsmyndigheter, underställda Kungl. Maj:t. I senare fallet ligger det nära till hands att för ärendenas centrala beredning och för tillsyn å bestämmelsernas tillämpning tillskapa ett slags inspektionsmyndighet. Med hänsyn till den mycket stora arbetsbörda, som skulle komma att åvila en över kommunalmyndigheterna direkt stående centralmyndighet, har kommittén stannat för att föreslå, att länsorgan infogas såsom ett led i organisationen. Därjämte bör enligt kommitténs mening en central tillsynsmyndighet inrättas.

Såsom länsorgan kunna närmast ifrågakomma länsstyrelserna eller — vid genomförd kristidsorganisation — de kristidsstyrelser, som äro planlagda. Såsom framgår av propositionen nr 276 till 1939 års riksdag har rikskommisionen för ekonomisk försvarsberedskap föreslagit, att ett antal av 33 kristidsstyrelser vid behov skulle kunna utses, var och en med ett kristidsstyrelseområde. Dessa områden har kommissionen tänkt sig skola bildas med frångående i viss utsträckning av länsgränser, delvis genom uppdelning av län. Kristidsstyrelse skulle bestå av 4—8 ledamöter, efter folkhushållningskommissionens bestämmande. Ordföranden skulle utses av folkhushållningskommissionen, vice ordföranden av länsstyrelsen och övriga ledamöter av folkhushållningskommissionen efter länsstyrelsens hörande. Kristidsstyrelsen skulle bland annat hava till uppgift att på lämpligaste sätt fördela tillgänglig arbetskraft och förefintliga arbeten samt att anordna av krisförhållandena föranledd särskild understödsverksamhet.¹

¹) Bestämmelser i ämnet ha numera utfärdats genom kungörelsen den 8 september 1939 (nr 657) om kristidsstyrelser. Dessa bestämmelser avvika i vissa hänseenden från rikskommisionens förslag. Sälunda utses ordförande i kristidsstyrelse av Kungl. Maj:t. Styrelsens åligganden ha begränsats till de uppgifter, som äro erforderliga för att fylla befolkningens eller produktionens behov av viktiga förnödenheter eller för att tillgodose annat ändamål av betydelse för folkförsörjningen.

Det torde knappast kunna ifrågasättas, att hela den vidlyftiga kristidsorganisationen skall sättas i funktion vid varje sådan inkallelse, som kan föranleda tillämpning av bestämmelserna om familjebidrag. Man finge sålunda till en början låta andra organ — lämpligen länsstyrelserna — tjänstgöra som länsorgan. Följden härav skulle bliva, att vid en skärpning av krisen — måhända vid mobilisering — ärendena skulle överflyttas till andra myndigheter och dessutom en genomgripande ändring i den administrativa indelningen äga rum. Detta kan kommittén icke finna välbetänkt. Härtill kommer, att kristidsstyrelserna i följd av sin organisation och sammansättning näppeligen kunna antagas vara lämpade såsom besvärinstans. Kommittén, som icke har att taga ståndpunkt till den föreslagna kristidsorganisationen i allmänhet, vill således för sin del bestämt avstyrka, att de nu ifrågavarande uppgifterna anförtros åt kristidsstyrelserna. Däremot ser kommittén icke någon anledning, varför ej länsstyrelserna, vilka i fredstid handlägga ärenden angående familjebidrag, skulle kunna vid försvarsberedskap eller mobilisering tjänstgöra såsom överinstans. Länsstyrelsernas rutin i fråga om besvärärenden och medelsförvaltning samt deras allmänna administrativa erfarenhet torde göra dem väl lämpade för en sådan uppgift. Den därmed förenade arbetsbördan för länsstyrelserna torde icke vara så stor, att den bör utgöra hinder för en i övrigt ändamålsenlig organisation. Kommittén vill sålunda förorda, att länsstyrelserna bliva överinstans i förhållande till kommunalmyndigheterna.

Över länsstyrelsens beslut i dit fullföljda mål om familjebidrag synes klagan icke böra medgivas. Dels torde det i och för sig vara av vikt att i göriligaste mån undvika, att högre myndigheter belastas med sådana arbetsuppgifter, varom här kunde bliva fråga, och dels torde en besvärsmått till högre instans knappast vara av behovet påkallad ur den bidragsberättigades synpunkt, men väl bereda rum för möjlighet till ohemul klagan. Enhetlighet i rättstillämpningen torde för övrigt kunna ernås genom den övervakande verksamhet, som förutsättes komma att utövas av den centrala tillsynsmyndigheten, och de anvisningar, som denna har att meddela.

I flertalet avgivna *yttranden* har kommitténs förslag i fråga om familjebidragens bestridande och administrerande tillstyrkts; dock ha i många fall avvikande meningar i olika hänseenden kommit till uttryck.

Vad först angår frågan om skyldighet att bestrida *kostnaderna för familjebidragen* har förslaget om kommunernas bidragsskyldighet avstyrkts av *stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg, Lidköping, Skara och Uddevalla, kommunalstämman i Norra Vings socken, kommunalfullmäktige i Habo, Skellefteå och Västra Frölunda socknar, kommunalnämnden i Björnlunda socken samt svenska stadsförbundet*. Övriga hörda kommuner — sju städer och tretton andra kommuner — ävensom *svenska landskommunernas förbund* hava lämnat förslaget utan erinran i denna del, förbundet under hänvisning till den med tanke på särskilt belastade kommuner föreslagna bestämmelsen om höjning av statsbidraget i vissa fall. Även *övrige hörda myndigheter och sammanslutningar* hava i princip tillstyrkt kommunal bidragskyldighet, *länsstyrelsen i Örebro län* — såsom kommer att framgå av det följande — dock endast under viss förutsättning. Av vad *svenska stadsförbundet* yttrat må här anföras följande:

Beträffande försvarskostnader ha kommunerna haft anledning att med beklag se den förskjutning i fråga om ansvaret, som på senaste tiden kunnat avläsas. Med hänvisning till det moderna krigets tendenser att allt

mera rikta sig även mot civilbefolkningen har man från statsmakternas sida sökt lägga avsevärda kostnader för luftskyddet över på kommunerna. Medan försvaret tidigare axiomatiskt ansetts vara enbart en statsmakternas uppgift, har man numera velat lägga en del av kostnaderna på kommunerna för »hemortens försvar» och gränserna mellan stat och kommun ha därvid varit skäligen flytande. I föreliggande förslag går man nu vidare på denna väg.

Efter att hava gjort gällande, att det i förevarande sammanhang vore oriktigt att tala om »hemortens försvar» har stadsförbundet vidare yttrat:

Framhållas må också, att när kommittén talar om understöden såsom en hjälp att minska kommunernas fattigvård, det uppenbarligen icke är fråga om så att säga normalt fattigvårdsbehov utan en möjlig lättnad i det abnorma fattigvårdsbehov, som framkallats av statens försvarsåtgärder.

Om än för uppdelningen på stat och kommun knappast några skälighetsgrunder kunna anföras, synes emellertid framför allt en dylik samverkan vara ägnad att medföra praktiska olägenheter av betydande omfattning. Här skulle nödvändiggöras en stor administrativ apparat. Tidsödande och besvärlig skulle redan ansöknings- och utbetalningsproceduren av statens andel bli med mycket arbete just för länsstyrelserna. Ett avgörande av vilka kommuner, som på grund av »svår skattebörd» borde erhålla lättnader, kräver också en besvärlig omprövning. Betänklighet ur administrativ synpunkt synes emellertid bli bestämmelserna om regressrätten kommunerna emellan. Där skulle uppstå tvister redan om förskjutande av bidrag med eventuellt föreläggande från länsstyrelsens sida gentemot en vistelsekommun, som icke tillika är slutligt betalningsskyldig. Förskjutet belopp skulle sedermera få sökas åter av annan kommun. Här skulle man således få en parallell i någon mån till de fattigvårdsprocesser, vilkas begränsande länge varit ett eftersträvat mål. Bortsett från tvister skulle proceduren i alla fall bli omständlig. En vistelsekommun skulle i ett föreliggande fall få förskottera belopp, som sedan utbetalas av den betalningsskyldiga kommunen för att slutligen ersättas av staten till $\frac{4}{5}$.

En betydande lättnad i administrativt hänseende skulle kunna vinnas, om man avstode från behovsprövningen av familjepeningen i dess helhet. Då ett sådant förfaringsätt i och för sig synes motiverat, vill förbundet förorda en dylik ändring i förslaget.

Om än i och för sig föga skäligt gentemot kommunerna och administrativt tungrott kunde måhända det föreslagna systemet ändock få anses tillrådligt, om verklig fara föreläge för att, på sätt kommittén uttalat, lokalorganen kunde väntas tillgodose ortsintressena. Förbundet tillåter sig betvivla att så skulle bli fallet i någon avsevärd grad. Vad de särskilda krisorganen angår, torde dessa få träffa avgörande, som även för statsmakternas del torde vara långt betydelsefullare ur ekonomisk synpunkt. I och för sig torde ansvaret för en femtedel av utgifterna knappast vara av den ekonomiska betydelse, att en med kristidsuppgifter överhopad nämnd skulle skärpa sin uppmärksamhet i särskilt hög grad för att pressa möjligheterna att i uppkommande fall hålla stadens andel nere. I nämnderna äro för övrigt statliga organ representerade.

I fråga om den kommunala bidragsskyldighetens omfattning ha olika åsikter framkommit. En ökning av denna bidragsskyldighet har ifrågasatts av länsstyrelsen i Södermanlands län (till $\frac{1}{3}$) och av länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län (till $\frac{1}{4}$), under det att minskade kommunala bidrag förordats av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ($\frac{1}{10}$) samt av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, vilket — i anslutning till sitt förslag om inskränkning av behovsprövningen — påyrkat, att staten helt skulle

bekosta familjepeningen för den värnpliktiges hustru samt hans barn och adoptivbarn under 16 år.

Frågan om *vilken kommun, som det bör åligga att utbetala familjebidrag*, har givit anledning till erinringar i åtskilliga remissutlåtanden. Vissa myndigheter, däribland *socialstyrelsen* och *kammarrätten*, ha ansett bestämmelserna vara i behov av förtydligande. En enhetlig utbetalning, så att icke olika bidrag till samma personer skulle komma att fastställas och utbetalas av olika myndigheter, har förordats av *socialstyrelsen*, *länsstyrelserna i Uppsala län* och *Göteborgs och Bohus län* samt *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*.

Länsstyrelsen i Örebro län har yttrat bland annat följande:

Det finnes all anledning antaga, att interkommunala tvister komma att uppstå även därest det av kommittén föreslagna begreppet »bosatt under sådana förhållanden att familjemedlemmen äger där mantalsskrivas» införes. Att avgöra inom vilken kommun en person äger vara mantalsskriven är enligt den erfarenhet länsstyrelsen besitter ofta icke så lätt som kommittén synes förutsätta. I de allra flesta fall kräver frågan ett vidlyftigt utredningsarbete, som skulle fördröja ersättningsfrågans avgörande. Länsstyrelsen finner sig därför böra ifrågasätta, huruvida icke kommunandelen av familjepeningen borde stanna å den kommun, där familjemedlemmen är mantalsskriven eller för den, som ingenstädes är mantalsskriven, å den kommun, där han vistas. Härigenom fastslås bidragsskyldigheten i och med konstaterandet av ett faktiskt förhållande, varom tvist icke kan råda, och anknytes skyldigheten till den kommun, där den bidragsberättigade och i de flesta fall den värnpliktige har att erlægga kommunal inkomstskatt. Endast i fall av dubbelskrivning föreligger vid en sådan anordning anledning att överväga, vilken kommun, som skall vara betalningsskyldig. Som sådan borde då fastställas den rätta mantalsskrivningsorten.

För undvikande av dröjsmål synes likväl själva utbetalningen böra ske i vistelsekommunen.

På sätt kommittén föreslagit torde däremot hyres- och näringsbidrag böra åvila den kommun, inom vilken bostaden är belägen eller rörelsen bedrives. Dock synes effektivt hinder böra uppställas däremot, att en kommun genom att inom annan kommun anskaffa eller befordra anskaffande av bostad, näring eller rörelse åt bidragsberättigad frigör sig från bidragsskyldighet eller ansvarsskyldighet enligt fattigvårdslagen.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna vad länsstyrelsen anfört i fråga om vilken kommun som skall bestrida kommunandelen av familjepeningen icke förtjäna beaktande, anser länsstyrelsen undvikandet av kommunala tvister i hithörande frågor vara av sådan vikt, att krav på att familjebidragen till viss del skall bestridas av kommunerna måtte eftergivnas och att de av kommunerna gjorda utbetalningarna i den mån de vid granskning å länsstyrelsen finnas behöriga helt ersättas av statsmedel.

Även *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har förordat skyldighet för vistelsekommunen att utbetala familjebidraget, med regressrätt i förekommande fall gentemot mantalsskrivningskommunen. Denna regressrätt skulle omfatta jämväl hyres- och näringsbidrag. Förbundet har vidare anfört:

Ehuru det icke klart framgår av kommitténs förslag, hur det skall förfaras, när familj, som åtnjuter familjebidrag, flyttar från kommun till annan, vill det synas som om kommittén avsett att i och med ombyte av bosättnings-

ort familjebidraget från den tidigare kommunen skall upphöra och ny ansökan ingivas i inflyttningskommunen, något som i varje fall behöver klargöras. Även här öppnar sig möjligheter till tvister av ganska stor omfattning. Det är naturligen ofta en svår sak att avgöra, från vilken dag bosättningen skall anses ha övergått från den ena kommunen till den andra. Förfares däremot såsom av förbundet föreslagits, kommer den kommunala ansvarigheten att ändras endast vid årsskifte och någon som helst tveksamhet behöver aldrig uppstå.

Förbundet har vidare framhållit, att man av olika anledningar måste räkna med stor omflyttning under krigstid.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ansett skyldigheten att slutligt bestrida kostnaden för familjepenning och hyresbidrag böra åvila den kommun, där den värnpliktige har hemortsrätt enligt fattigvårdslagen.

En ledamot av kammarrätten har ifrågasatt, huruvida icke — i analogi med vad som gäller enligt 2 § förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m. — borde föreskrivas, att skyldigheten att utgiva familjepenning ålåg den kommun, varest familjemedlem, för vilken familjepenningen fastställts, vore kyrkoskriven.

Frågan om lämpligaste *kommunala organ* för familjebidragsärendenas handläggning har i vissa utlåtanden ansetts böra lösas på annat sätt än kommittén föreslagit.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har yttrat, att med hänsyn till arten och omfattningen av kommunernas medverkan det måste vara mindre lämpligt, att handläggningen av bidragsärendena ombesörjdes av myndigheter, vilka — såsom torde bliva fallet med kristidsnämnderna — finge antagas i ett stort antal fall komma att vara gemensamma för flera kommuner. Erinringar av liknande innebörd hava framställts av *länsstyrelserna i Stockholm, Kronobergs, Örebro och Västmanlands län* och av *stadsfullmäktige i Göteborg*. Såsom lämpligt kommunalt organ för handläggning av ifrågasvarande ärenden i kommun, varest särskild kristidsnämnd ej finnes, har *länsstyrelsen i Örebro län* föreslagit fattigvårdsstyrelsen. *Socialstyrelsen* har yttrat följande:

Mot den föreslagna anordningen kunna enligt styrelsens mening riktas vägande invändningar. För de praktiska arbetsuppgifter, som här komma i fråga, torde såväl kommunalnämnderna som framför allt drätselkamrarna anses föga skickade. Dessa institutioner, som regelmässigt hava helt andra uppgifter, kunna enligt sakens natur icke förutsättas äga nödig erfarenhet och kompetens för handhavandet av en hjälpverksamhet av detta slag, vilken särskilt med tanke på den därvid förekommande fria behovsprövningen måste kräva speciella kvalifikationer. Det bör också framhållas, att understödsverksamheten till förmån för de mobiliserades familjer måste bedrivas i nära anslutning till och samordnas med andra former av samhällshjälp, främst då den offentliga fattigvården och arbetslöshetshjälpen.

Starka skäl kunna givetvis anföras för att låta fattigvårdsstyrelserna taga hand om fördelningen av familjebidragen. Dessa organ äga en rik och mångskiftande erfarenhet i fråga om sådana former av hjälpverksamhet, som äro baserade på en fri behovsprövning. Ihågkommas må, att många av de familjer,

för vilka familjebidragen äro avsedda, säkerligen komma att bli hänvisade till ytterligare tillskott från det allmänna i form av fattigvårdsunderstöd m. m. Tydligt är därför, att fattigvårdsstyrelserna böra äga förutsättningar att kunna överblicka de förekommande individuella hjälpbehoven och sörja för nödig enhetlighet och konsekvens vid ärendenas handläggning.

Om socialstyrelsen icke desto mindre anser, att arbetslöshetskommittéerna ligga närmare till att omhändertaga administreringen av familjebidragen, är skälet härtill främst det, att de förvaltande primärorganen väsentligen och i första hand synas böra vara inriktade på arbetsmarknadsuppgifter och fördens skull äga speciell förtrogenhet med arbetsmarknadens problem. Mot en sådan anordning kan invändas — och har även gjorts gällande av kommittén — att arbetslöshetskommittéer numera äro verksamma i ett jämförelsevis begränsat antal kommuner. Enligt senast tillgängliga uppgifter hava rapporter om förekommande arbetslöshet ingivits av cirka 225 sådana kommittéer. En hjälporganisation, baserad på arbetslöshetskommittéerna såsom primärorgan, kräver sålunda ett organiserande av dylika institutioner i stor skala runt om i landet. Styrelsen förbiser ej, att denna invändning är berättigad. Häremot bör emellertid framhållas vikten av att de för uppgiften bäst lämpade institutionerna få taga hand om förevarande verksamhet. Såsom ovan nämnts, förutsätter kommittén, att familjehjälpen vid en blivande fullt utbildad kristidsorganisation skulle anförtros åt kristidsnämnderna. Med hänsyn till att dessa nämnder väsentligen äro avsedda att sköta uppgifter, sammanhängande med folkförsörjningen, synes emellertid lämpligheten av en dylik anordning kunna ifrågasättas. Enligt styrelsens mening tala starka skäl för att arbetslöshetskommittéerna även vid en mera utvecklad krigstidsorganisation böra bibehållas såsom lokala organ för familjebidragens administrering. Där särskilt utsedda dylika organ ej finnas, böra sådana i mån av behov nybildas. Detta synes påkallat även ur den synpunkten att arbetslöshetskommittéerna, på sätt socialstyrelsen förordat i sitt nyligen avgivna yttrande över förslaget till krisarbetslag, också torde böra omhändertaga de lokala uppgifter, som uppkomma vid en dylik lagstiftning. I detta sammanhang torde böra erinras, att fattigvårdsstyrelserna i smärre kommuner i viss omfattning plägat fungera såsom arbetslöshetskommittéer. De praktiska erfarenheterna av denna anordning under de senaste depressionsperioderna med då förekommande massarbetslöshet hava icke varit ogynnsamma.

Svenska stadsförbundet har anfört följande:

Efter socialregistrets tillkomst torde en behovsprövning i förevarande fall vara lättare, men för kristidsnämnderna synes den dock ligga tämligen fjärran. Icke heller synas drätselkamrarna därvidlag vara särskilt rustade. Innan kristidsnämnder tillsättas, skulle enligt förslaget länsstyrelsen kunna uppdraga åt annat kommunalt organ att handha dessa ärenden. Där socialbyråer under särskilda delegerade tillkommit, synas dessa bättre än kristidsnämnderna ägnade att hela tiden handlägga dessa ärenden.

Svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet har anfört följande:

Vad beträffar kristidsnämnd har dylik genomgående uppgifter av ekonomisk natur. Det finnes icke anledning att räkna med att man inom detta organ kommer att finna personer med erfarenhet beträffande socialvårdande uppgifter överhuvud taget och speciellt behovsprövning. När härtill kommer, att kristidsnämnderna måste antagas bliva överhopade med arbete, finner förbundet det tveksamt, huruvida verkligen det bör uppdragas åt kristidsnämnd att vara lokalmyndighet. Emellertid synes någon annan förut befintlig nämnd knappast böra tilldelas detta uppdrag. Förbundet vill därför inskränka sig

till att föreslå, att kristidsnämnden i den mån densamma icke förut innehåller representanter för fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd bör vid handläggningen av familjebidragsärenden kompletteras med dylika representanter, utsedda av kommunalfullmäktige (stadsfullmäktige) bland fattigvårdsstyrelsens respektive barnavårdsnämndens ledamöter. Enahanda komplettering bör företagas beträffande drättselkammare och kommunalnämnd, som har att handlägga familjebidragsärenden.

Länsstyrelsen kan för visst fall förordna annat kommunalt organ för här ifrågavarande uppgift. Det kan ifrågasättas, huruvida icke lagen borde giva ej endast möjlighet till utan även anvisning på en utväg, innebärande skapandet av ett särskilt organ för handläggning av familjebidragsärenden, sammansatt t. ex. av representanter från kristidsnämnden (drättselkammaren, kommunalnämnden) samt fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden och pensionsnämnden.

Även mot kommitténs förslag i fråga om *överinstanser* till de kommunala organen ha vissa erinringar framställts. *Socialstyrelsen* har sålunda härutinnan yttrat följande:

Kommittén har föreslagit, att länsstyrelserna skulle inkopplas såsom ett mellanled mellan primärorganen och den högsta instansen inom den planerade förvaltningsorganisationen. Styrelsen kan ej finna annat än att förslaget i denna del synes mindre välbetänkt. Alldeles oavsett den omständigheten, att länsstyrelsernas arbetsbördan redan förut är mycket stor och tenderar att ökas, synes det uppenbart, att dessa myndigheter ur praktisk synpunkt icke särdeles väl lämpa sig för att taga befattning med de uppgifter, varom här är fråga. Den personliga och intima kännedom om hjälp- och arbetslöshetsproblem, som måste krävas vid handhavandet av denna verksamhet, kan i regel icke förutsättas vara förhanden hos länsstyrelsernas tjänstemän. Särskilt betänklig förefaller den tilltänkta anordningen, att länsstyrelserna skulle på hithörande område infogas såsom högsta instans i besvärsmål, med uteslutande alltså av den centrala tillsynsmyndigheten. Det synes under sådana förhållanden svårt att inse, huru sistnämnda myndighet skulle på ett tillfredsställande sätt kunna fylla uppgiften att verka för enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser och att för sådant ändamål meddela erforderliga anvisningar åt de underställda myndigheterna (1 § familjebidragsförordningen). Tydligen måste den centrala myndigheten själv utgöra besvärinstans i förhållande till lokalorganen och vara utrustad med vittgående kompetens och befogenheter såsom rådgivande och dirigerande myndighet. Primärorganen böra sortera direkt under centralmyndigheten. Lämpligheten av en sådan anordning får anses bestyrkt genom flerårig praktisk erfarenhet på den statliga arbetslöshetshjälpens område. Det synes såvitt styrelsen kan finna icke kunna anföras något bärande motiv för att såsom mellaninstans inskjuta länsstyrelserna.

Såsom tillsynsmyndighet tänker sig kommittén arbetskommissionen, vilken institution anses böra organiseras och börja sin verksamhet redan i och med att familjebidragslagstiftningen träder i tillämpning. *Socialstyrelsen* biträder härvidlag kommitténs uppfattning. I händelse emellertid inrättandet av den planerade arbetskommissionen anses böra anstå, intill dess kristidsorganisationen i sin helhet kommer till stånd, uppstår frågan, vilken myndighet i sådant fall lämpligen bör fungera såsom centralorgan för utövande av tillsyn över familjebidragslagens tillämpning. Två alternativ synas här möjliga. Antingen torde uppgiften böra handhavas av statens arbetslöshetskommission eller också bör den anförtros åt *socialstyrelsen*. Styrelsen anser den lämp-

ligaste lösningen vara, att arbetslöshetskommissionen i nämnda situation utses att fungera såsom tillsynsmyndighet. Denna myndighet förfogar över en samlad fond av praktisk erfarenhet i alla frågor berörande arbetsmarknaden. Den arbetar dessutom i sådana fria former, som måste krävas vid handhavandet av nu förevarande arbetsuppgifter. Vidare är kommissionen överinstans och kontrollerande myndighet i förhållande till arbetslöshetskommittéerna, vilka institutioner socialstyrelsen på ovan angivna grunder förordar såsom primära förvaltningsorgan för familjehjälpen.

Statens arbetslöshetskommission har gjort sig till tolk för liknande synpunkter som de av socialstyrelsen anförda. Kommissionen har därvid gjort gällande, att en central myndighet med den svaga ställning, som givits tillsynsmyndigheten enligt förslaget, knappast kunde rubriceras såsom »tillsynsmyndighet». Vidare har kommissionen yttrat följande:

Den statliga organisationen av hjälpverksamheten för oförfallat arbetslösa uppbyggdes ursprungligen efter i flera avseenden med den nu föreslagna familjebidragsverksamheten likartade linjer, d. v. s. att åt respektive länsstyrelser uppdrogs flertalet av de administrativa åtgärderna. Centralmyndighetens arbetsuppgifter blevo av huvudsakligen rådgivande karaktär. Denna uppläggning av hjälpverksamheten visade sig med årens lopp allt mindre ändamålsenlig, framför allt på grund av den olikformiga och för statsverket ekonomiskt kostsamma tillämpningen av gällande föreskrifter, som blev en följd av att verksamhetens viktigaste kontrolluppgifter decentraliserats. Detta påkallade en omläggning av hjälpverksamhetens organisation, innebärande att såväl beslutanderätten i fråga om statsbidrag åt kommunerna som och granskningen av statsbidragsansökningar och av hjälpverksamheten i övrigt centraliserades genom dessa arbetsuppgifters överflyttning från länsstyrelserna till centralmyndigheten.

Under mer än 15 år har denna organisation av hjälpverksamheten för oförfallat arbetslösa fungerat på ett ur redovisnings- och kontrollsynpunkt fullt tillfredsställande sätt. Då såväl krigsberedskapskommissionen som sociala försvarsberedskapskommittén betonat betydelsen av en enhetlig organisation av arbetslöshets- och mobiliseringshjälp, synes det angeläget, att vid uppdragandet av riktlinjerna för familjebidragsverksamhetens organisation största avseende fästes vid den till buds stående mångåriga statliga erfarenheten från liknande verksamhetsområde.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har uttalat tvekan, huruvida statens arbetskommission vore lämplig att handhava tillsynen, samt framhållit, att reglerna för tillsynen borde så utformas, att ingrepp icke gjordes i länsstyrelsernas självständiga handläggning av ärendena.

Kammarrätten har yttrat, att kammarrättens erfarenhet i fråga om mål rörande familjebidrag under värnpliktstjänstgöring i fredstid gäve vid handen, att för ernående av en enhetlig rättstillämpning behov förefunnes av en överinstans över länsstyrelserna. Med hänsyn till den föreslagna tillsynsmyndighetens övriga arbetsuppgifter syntes dennas tillämnade övervakande verksamhet knappast vara tillfyllest för garanterande av sådan enhetlighet.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har även framhållit behovet av en central besvärinstans. Enär tillsynsmyndigheten — statens arbetskommission — ej torde kunna sättas såsom besvärinstans över länsstyrelserna, skulle därav enligt förbundets mening nödvändiggöras, att ärendena

flyttades från länsstyrelserna närmast till kristidsstyrelserna. Förbundet vore emellertid icke berett att taga bestämd ståndpunkt till denna sida av organisationen.

Kommitténs förslag om kommunal bidragsskyldighet för familjebidragen har från några kommuner — visserligen icke de flesta men de största av de i ärendet hörda — mött gensagor. Denna ståndpunkt är med hänsyn till de ökade krav, särskilt i fråga om luftskydd, som på sistone ställts på kommunerna, fullt förklarlig. Såsom en utväg att undgå den kommunala medansvarigheten har i ett par yttranden föreslagits uppgivande i större eller mindre utsträckning av behovsprövningen. Av skäl, som jag förut anfört, kan jag icke biträda dessa förslag. Under sådana omständigheter anser jag mig icke heller böra frångå kommitténs förslag om bidragsskyldighet från kommunernas sida. Det torde nämligen vara ofrånkomligt, att administrationen handhaves av kommunala organ, och som regel böra icke sådana tillåtas fatta beslut om statsutgifter utan kommunal ekonomisk medansvarighet. Undantag från denna regel kan visserligen ske, om så befinnes nödvändigt av praktiska skäl. Men något dylikt undantagsfall synes mig icke föreligga här, bland annat med hänsyn till det vidsträckta rum för de lokala organens prövning, som kommittéförslaget lämnar beträffande hyres- och näringsbidrag; de sociala fördelar, som dessa bidrag innebära, böra nämligen icke uppgivas. I detta sammanhang må emellertid betonas, att Kungl. Maj:t givetvis torde få handhava den rätt att bevilja extra statsbidrag, som enligt förslaget skulle förefinnas, på sådant sätt, att icke förut hårt skattetyngda kommuner över hövan belastas och över huvud så, att en skäligen fördelning av bördorna uppkommer. I det stora flertalet av de remissutlåtanden, vari den kommunala bidragsskyldigheten godtagits, har kommitténs förslag i fråga om den kommunala andelens storlek lämnats utan erinran, och för egen del finner jag kommitténs förslag i denna del vara väl avvägt.

När det gäller att taga ståndpunkt till den praktiskt betydelsefulla frågan, vilken kommun som skall utbetala och slutligen svara för familjebidragen, möta åtskilliga svårigheter, vilka avspeglar sig såväl i kommitténs motivering som i avgivna yttranden. Sätillvida har i huvudsak rätt enighet, att hemortskommunen i fattigvårdslagens bemärkelse icke bör ansvara för bidragens utbetalande. För egen del kan jag härvidlag väsentligen instämma i kommitténs motivering. Mera tveksamt förefaller, om ansvarigheten bör i princip, såsom kommittén föreslagit, läggas på vederbörande familjemedlems bostadskommun (definierad i anslutning till mantalsskrivningsförordningen) eller, såsom länsstyrelsen i Örebro län samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet med bestämdhet hävdar, åvila den värnpliktiges mantalsskrivningskommun eller om möjligen något tredje alternativ bör ifrågakomma. Avgörandet härutinnan sammanhänger i viss mån med ett annat i yttrandena berört spörsmål, nämligen nödvändigheten av en enhetlig behovsprövning. Om den värnpliktiges familjemedlemmar — t. ex. hans hustru, en fränskild hustru till honom och hans föräldrar — bo på olika orter, skall enligt kommittéförslaget envar

*Departements-
chefen.*

ansöka om familjebidrag på sin bostadsort. Det kan då komma att inträffa, att dessa sammanlagt tillerkännas större bidrag än den värnpliktige haft i inkomst eller att hustrun tillerkännes näringsbidrag samtidigt som de övriga erhålla familjepenning, vilket enligt förslaget icke är tillåtet, eller eventuellt, att hyresbidrag kommer att utgå för två bostäder, något som ej heller får ske. De anförda exemplen torde ådagalägga att familjebidraget — åtminstone vid första prövningen av ansökan om bidrag — bör såvitt möjligt bestämmas inom en och samma kommun. Man torde därvid ha att välja mellan den värnpliktiges bostadskommun vid tiden för inryckningen till tjänstgöring («inställedagen» enligt förslagets terminologi) eller hans mantalsskrivningskommun eller eventuellt hans kyrkobokföringskommun vid samma tid.

Den faktiska bostadskommunen erbjuder den påtagliga fördelen, att behovsprövningen blir så enkel och effektiv som möjligt. Det måste nämligen antagas, att den värnpliktiges förhållanden äro bäst kända på den ort, där han bor, och att även hans närmaste anhöriga som regel bo på samma ort. Detta alternativ har emellertid en svaghet, som starkt framhållits av det andra alternativets förespråkare, nämligen att bosättningen är ett sådant faktiskt förhållande — i motsats till den rättsligt fastslagna mantalsskrivningsorten — varom tvist kan uppstå. Det i ett yttrande framställda påståendet, att frågan i vilken kommun en person äger vara mantalsskriven — d. v. s. som regel: i vilken kommun han är bosatt — i de allra flesta fall kräver ett vidlyftigt utredningsarbete, torde emellertid innebära en överdrift. Tvärtom förhåller det sig väl så, att bland hela antalet mantalsskrivningsfall, omfattande praktiskt taget rikets alla invånare, endast ett relativt sett ringa antal föranleder tvister eller särskilda undersökningar. Kvar står emellertid, att en del fall kunna vara tvistiga och föranleda vägran från vederbörande kommuns sida att utbetala familjebidrag. Bosättningsalternativet förutsätter därför en hjälpregel, vilken man för sådan händelse kan falla tillbaka på, och därvidlag har kommittén föreslagit vistelsekommunen. Såsom förut framhållits kunna emellertid familjemedlemmarna vistas på olika orter, och säkerställandet av en enhetlig behovsprövning kan således icke uppnås på denna väg. Med hänsyn härtill synes det nödvändigt att begränsa det bidrag, som vistelsekommunen skulle ha skyldighet att utbetala, till familjepenning och sjukbidrag.

Det andra alternativet — mantalsskrivningskommunen — hänför sig till ett förhållande, som ligger något tillbaka i tiden. Med den tendens till omflyttning, som förefinnes i de värnpliktiga åldrarna, kommer detta att innebära, att prövningen i många fall förlägges till en kommun, varest ingen av de bidragsberättigade bor eller vistas. Detta måste medföra en försening av prövningsförfarandet och en minskning av dess effektivitet. Även här torde således vistelsekommunen få tagas till hjälp. Med hänsyn till vad nyss anförts rörande kravet på enhetlig behovsprövning och då det såvitt möjligt bör undvikas, att en annan kommun beviljar bidragen än den, som är ekonomiskt medansvarig, torde detta dock icke kunna ske i den föreslagna formen, att

bidrag regelmässigt sökes i vistelsekommunen, utan även härvidlag torde en begränsning böra ske till familjepening och sjukbidrag.

Mot förslaget att låta kyrkobokföringskommunen vara avgörande kunna i stort sett riktas samma anmärkningar som mot mantalsskrivningsalternativet. Vissa svårigheter kunna även uppkomma beträffande personer, som äro kyrkskrivna inom icke territoriella församlingar. Över huvud torde, om en anknytning till ett rättsligt förhållande skall äga rum, mantalsskrivningsorten vara att föredraga, och valet torde därför böra träffas mellan de båda alternativen: bostadskommunen eller mantalsskrivningskommunen.

Såsom framgår av det anförda har ett vart av sistnämnda båda alternativ sina fördelar och olägenheter. Vid valet dem emellan torde företräde böra givas det system, som i fråga om behovsprövningen verkar snabbast och effektivast; i jämförelse med denna synpunkt måste farhågorna för kommunala tvistigheter träda tillbaka, i synnerhet som det med fog torde kunna förväntas, att kommunerna i allvarstider icke skola inlåta sig i tvister om de obetydliga belopp, som det här i flertalet enskilda fall kan bli fråga om. Då ur förstnämnda synpunkt bostadskommunen synes vara att föredraga, vill jag — med beaktande av vad kommittén yttrat rörande lämpligheten av en anknytning till praxis i mantalsskrivningsärenden — förorda, att skyldigheten att utbetala familjebidrag skall i princip åvila den kommun, varest den värnpliktige å inställeledagen var bosatt under sådana förhållanden, att han, om mantalsskrivning då skolat förrättas, ägt där mantalsskrivas. Denna regel torde böra kompletteras dels med föreskrifter för det fall, att den värnpliktige med familj efter inställeledagen flyttar och dels, på sätt förut berörts, med en bestämmelse om skyldighet för vistelsekommunen att förskjuta familjepening och sjukbidrag. Härtill återkommer jag i specialmotiveringen.

Beträffande frågan vilket kommunalt organ som bör administrera familjebidragen har kommitténs förslag i åtskilliga yttranden mött kritik. Särskilt har framhållits, att kristidsnämnderna icke äro lämpade för denna uppgift i sådana fall, då nämnderna äro gemensamma för flera kommuner. En förutsättning för kommitténs förslag i denna del har varit, att kristidsnämnderna i sig skulle upptaga arbetslöshetskommittéerna, såsom tidigare varit planlagt. En sådan sammanslagning av de olika organen torde emellertid numera icke vara aktuell. Organisationen torde därför få utformas på annat sätt än kommittén föreslagit. Det förefaller, som om man lämpligen därvid kunde — såsom förekommer inom andra områden för social hjälpverksamhet — inrätta en kommunal nämnd för ifrågavarande ärendens handläggning men tillika stadga, att kommunen äger, i stället för att tillsätta en särskild nämnd för ändamålet, uppdraga åt annan kommunal myndighet att vara familjebidragsnämnd. Då det givetvis bör undvikas, att familjebidragen i allmänhetens ögon komma att framstå såsom fattigvård, bör dock sådant uppdrag icke kunna lämnas fattigvårdsstyrelse. En anordning sådan som den här föreslagna torde bereda de största möjligheterna för en anpassning efter lokala förhållanden. Den möjliggör även för en kommun, varest under mobilisering en särskild nämnd erfordras, att i fredstid uppdraga åt ett befintligt organ att fungera

såsom familjebidragsnämnd och fullgöra de mycket begränsade uppgifter, som då kunna ifrågakomma (mottagande och förvaring av blanketter, planläggning av verksamheten och dylikt). Kravet på arbetsduglighet hos nämnderna och sparsamhet med arbetskraften torde bäst tillgodoses genom en jämförelsevis snäv begränsning av de särskilt tillsatta nämndernas ledamotsantal, förslagsvis till fem. I detta och övriga hänseenden torde de för luftskyddsnämnd gällande bestämmelserna — vilka i vissa avseenden hänvisa till stadgandena om byggnadsnämnd — kunna tjäna som förebild; dock torde här böra stadgas, att vid val av ledamöter och suppleanter skall tillses, att erfarenhet på den sociala behovsprövningens område blir företrädd inom nämnden.

Med hänsyn till de erinringar, som framställts beträffande kommitténs förslag i fråga om överinstanser över de kommunala organen, har man till en början anledning ställa sig frågan, om det över huvud är behövt att infoga en mellaninstans mellan de kommunala organen och tillsynsmyndigheten. På ett närliggande område, nämligen arbetslöshetshjälpen, har ju en dylik instans kunnat undvaras. Kommittén har motiverat sitt förslag med den stora arbetsbörda, som skulle komma att åvila en över kommunalmyndigheterna direkt stående centralmyndighet. Detta skäl torde icke vara vederlagt genom en hänvisning till arbetslöshetshjälpens organisation. Endast i tider av maximal arbetslöshet torde den centrala arbetslöshetsorganisationen ha en sådan omfattning, att den kan tänkas omedelbart någotsånär motsvara de krav, som vid allmän mobilisering skulle ställas på en tillsynsmyndighet, som saknade stödet av mellaninstanser. En omedelbar övergång från fredsförhållanden till allmän mobilisering kan befaras medföra tillfällig arbetslöshet. Det torde vara ett svårlöst organisationsproblem att sätta statens arbetslöshetskommission eller en nyinrättad arbetskommission i stånd att under sådana förhållanden kunna fungera såsom enda tillsynsorgan, besvärinstans och ekonomisk förläggare åt alla rikets 2,500 kommuner. Än svårare blir problemet att lösa, om kommissionens arbete störes av en fiendes verksamhet, som måhända föranleder de centrala myndigheternas evakuering. Betydligt enklare torde det vara för en länsstyrelse att inom sitt län bemästra en situation, sådan som den angivna, i synnerhet som arbetsbördan faller på landskontoret, vilket i övrigt i jämförelsevis mindre mån beröres av krisuppgifter. Under de omfattande inkallelser, som hittills ägt rum, ha länsstyrelserna visat sig kunna medhinna prövning i första instans av alla ansökningar om familjeunderstöd. Genom sin hittillsvarande handläggning av dessa ärenden ha länsstyrelserna vunnit stor erfarenhet på området. Härtill kommer, att enligt förslag, som jag i annat sammanhang framlägger, länsstyrelserna även för framtiden skulle fastställa familjebidrag för värnpliktiga, som fullgöra fredstjänstgöring, och att därvid skulle tillämpas bestämmelser, som i mycket överensstämmer med dem, som nu föreslås. Länsstyrelserna ha dessutom den stora fördelen att känna till såväl de lokala förhållandena som framför allt i stor utsträckning de personer, vilkas arbete skall granskas och kontrolleras. Vad statens arbetslöshetskommission anfört rörande tidigare

erfarenheter från länsstyrelsernas befattning med arbetslöshets hjälpen giver icke någon fullständig bild av förhållandena. Länsstyrelserna intogo nämligen då icke den ställning, som av kommittén nu föreslagits, utan hade huvudsakligen karaktären av kassaorgan. Med hänsyn till det anförda anser jag mig böra i huvudsak biträda kommitténs av samtliga länsstyrelser tillstyrkta förslag i fråga om länsstyrelsernas befattning med familjebidragsärendena.

Beträffande den föreslagna tillsynsmyndighetens ställning har anmärkts, att denna vore alltför svag för att syftet med inrättande av en sådan myndighet skulle vinnas. Dessa invändningar synas icke obefogade. Det torde därför böra stadgas, att Konungen kan uppdraga åt tillsynsmyndigheten att utfärda icke blott anvisningar utan även föreskrifter rörande de föreslagna familjebidragsbestämmelsernas tillämpning. Utfärdandet av sådana föreskrifter torde kunna ifrågakomma t. ex. beträffande utbetalning och redovisning av medel, avlämnande av uppgifter, användande av formulär m. m. Till frågan om tillsynsmyndighetens ställning såsom underställnings- och besvärinstans återkommer jag i specialmotiveringen.

Förslaget att den kristidskommission, inom vilken arbetsmarknadsfrågorna kunna komma att centraliseras, skall vara tillsynsmyndighet synes välgrundat. Emellertid äro alltjämt hithörande organisationsfrågor föremål för utredning, och definitiv ståndpunkt till föreliggande spörsmål kan därför ännu ej tagas. Önskvärt är, att någon för familjebidragsorganisationen ansvarig myndighet finnes även i fredstid.

Vad som anförts rörande behovet av en besvärinstans över länsstyrelserna torde förtjäna beaktande. Varken en för arbetsmarknadsfrågorna tillsatt kristidskommission eller arbetslöshetskommissionen torde emellertid vara lämpade för denna uppgift. Å andra sidan torde en viss samverkan vara erforderlig mellan besvärinstansen och tillsynsmyndigheten. Frågan torde kunna lösas på det sättet, att kammarrätten — liksom hittills varit fallet — får tjänstgöra såsom högsta instans samt att föreskrift meddelas om inhämtande av tillsynsmyndighetens yttrande i besvärsmålen, då anledning därtill förefinnes, och om översändande av kammarrättens utslag i samtliga familjebidragsmål till nämnda myndighet.

Kostnaderna för familjebidragen.

Sociala försvarsberedskapskommittén har verkställt vissa beräkningar av kostnaderna för genomförandet av kommitténs förslag, vilka emellertid, enligt vad kommittén framhållit, på grund av det ofullständiga material, som den officiella statistiken erbjuder, måste betraktas såsom i hög grad approximativa. Kostnadsberäkningarna, vilka av kommittén med hänsyn till däri innefattade uppgifter hemligstämplats, torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott jämte övriga handlingar i ärendet.

Kostnaderna för familjebidragen enligt de föreslagna nya bestämmelserna torde i första hand böra bestridas från vederbörliga förskottsanslag.

Speciell motivering.

Författningens rubrik.

Sociala försvarsberedskapskommittén har föreslagit, att författningen i föreliggande ämne skulle benämnas »Lag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (familjebidragslag)». Samtidigt har kommittén föreslagit, att tillämpningsförfattningen till lagen skulle benämnas »familjebidragsförordning».

Departements-
chefen.

För min del vill jag till en början förorda, att författningen i fråga i överensstämmelse med vad som eljest i liknande fall tillämpas erhåller karaktär av »förordning» i stället för »lag». Tillämpningsförfattningen får då benämnas »kungörelse». Med hänsyn till att jag samtidigt med förevarande familjebidragsförordning föreslår framläggande av förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga i fredstid, synes åt var och en av de båda förordningarna böra givas en förkortad benämning, som anger dess huvudändamål. Jag föreslår därför, att nu förevarande författning förkortat benämnas »krigsfamiljebidragsförordning», medan den för fredstjänstgöring avsedda förordningen skulle benämnas »fredsfamiljebidragsförordning». De till respektive förordningar hörande tillämpningsförfattningarna kunna då lämpligen erhålla benämningarna »krigsfamiljebidragskungörelse» och »fredsfamiljebidragskungörelse».

1 §.

Krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) skall, i den mån ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, äga tillämpning under krigstjänstgöring. Sådan tjänstgöring anses fullgöras av den, som tillhör mobiliserad del av försvarsväsendet. Sker annorledes än genom mobilisering inkallelse av personal för ändamål, som omförmäles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen (>då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver»), äger Kungl. Maj:t föreskriva, om och i vad mån stadgandena i krigsavlöningsreglementet skola gälla i fråga om tjänstgöring vid icke mobiliserad del av krigsmakten, som beröres av inkallelsen. Härav framgår, att krigsavlöningsreglementet automatiskt träder i tillämpning vid mobilisering.

Enligt *kommittéförslaget* skola författningens bestämmelser tillämpas å värnpliktiga. I fråga om de närmare förutsättningarna för bestämmelsernas tillämplighet har kommittén ansett böra såsom huvudregel uppställas, att vederbörande värnpliktig skulle vara inkallad till tjänstgöring enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen och att krigsavlöningsreglementet skulle vara tillämpligt å honom, antingen helt eller — som kan bliva fallet vid förstärkt försvarsberedskap — delvis. Dessutom borde Konungen äga rätt att — åtminstone till dess bestämmelserna om familjebidrag i fredstid hunnit omarbetas — förordna om lagens tillämpning å andra värnpliktiga. Bestämmelserna skulle gälla från den i andra stycket av förevarande paragraf definierade inställedagen.

Arméförvaltningens civila departement har ansett det ovisst, huruvida bestämmelserna i lagen avsåges skola gälla för underbefäl i reserven, som inkallats i egenskap av värnpliktiga men avlönades såsom fast anställt manskap.

Länsstyrelsen i Uppsala län har yttrat, att familjebidragslagen — enligt grunderna för förslaget — icke borde erhålla tillämpning i andra fall än då krigsavlöningsreglementet gällde.

Cheferna för försvarsstaben, armén och flygvapnet hava ansett definitionen å »inställelsedagen» böra omarbetas för vinnande av närmare överensstämmelse med 1 § krigsavlöningsreglementet.

Kommittén torde ha avsett, att de föreslagna bestämmelserna skola gälla endast beträffande personal, som avlönas såsom värnpliktiga. Denna begränsning torde böra upprätthållas, även om vissa skäl kunna anföras för att under lagen inbegripa underbefäl i reserven. Då sådant underbefäl enligt krigsavlöningsreglementet hänföres till den fast anställda personalen, även om inkallelse sker i den för värnpliktiga stadgade ordningen, torde emellertid något förtydligande i förevarande hänseende knappast kunna anses erforderligt.

Då samtidigt härmed bestämmelser framläggas om familjebidrag åt värnpliktiga i fredstid, torde behov av den föreslagna befogenheten för Konungen att förordna om krigsbestämmelsernas tillämpning under vanlig värnplikts-tjänstgöring icke under nuvarande förhållanden föreligga. Tänkbart är emellertid, att behov av en sådan undantagsbestämmelse kan uppkomma under andra förhållanden, och stadgandet torde därför böra bibehållas.

I enlighet med vad från militärt håll påyrkats, har bestämningen av »inställelsedagen» bragts i närmare överensstämmelse med krigsavlöningsreglementets föreskrifter om när krigstjänstgöring skall anses taga sin början.

2 §.

Frågan om de olika bidragsformerna har behandlats i den allmänna motivationen.

Beträffande bestämmelsen om bidragets utgående in natura har *kommittén* framhållit, att denna närmast hade avseende å ett sådant läge, att en sträng kristidshushållning vore genomförd.

Tredje stycket i förevarande paragraf, vilket saknar motsvarighet i kommittéförslaget, reglerar förhållandet mellan familjebidrag och den av kommittén med avseende å evakuering föreslagna utrymningshjälpen. I andra delen av kommitténs betänkande, innefattande förslag till bestämmelser om utrymningshjälp m. m., har föreslagits, att utrymningshjälp som regel skulle lämnas med återbetalningsskyldighet. Emellertid skulle värnpliktig samt hans hustru och barn vara befriade från skyldighet att ersätta utrymningshjälp, som åtnjutits av den värnpliktiges familj, medan den värnpliktige varit inkallad till tjänstgöring. Ifrågavarande bestämmelse är ett uttryck för den ståndpunkt, som kommittén intagit till frågan hur en värnpliktigs familj, som vid tiden för utrymningen åtnjuter familjebidrag, borde under utrymningen behandlas i bidragshänseende, en fråga, som i första delen av kommitténs betänkande lämnats obesvarad. Beträffande denna fråga har kommittén anført:

Olika alternativ äro härvid tänkbara: att bidrag utgår enbart enligt familjebidragslagen eller enbart enligt förordningen om utrymningshjälp eller enligt båda författningarna. Ur principiell synpunkt borde måhända — med hänsyn till den lönesynpunkt, som i viss mån varit vägledande vid utarbetande av kommitténs förslag till familjebidragslag — det sista alternativet, d. v. s. bidrag enligt båda författningarna, givas företräde. I den mån familjebidraget vore otillräckligt, skulle sålunda den värnpliktiges familj kunna erhålla utrymningshjälp. Den praktiska innebörden härav bleve närmast, att staten för de värnpliktigas familjer betalade hyra såväl å utrymningsorten som å inkvarteringsorten, i senare fallet med återbetalningsskyldighet. Emellertid torde en samtidig tillämpning av de båda författningarna komma att medföra sådana svårigheter och olägenheter, att en dylik tanke av praktiskt-administrativa hänsyn måste avvisas. Valet kommer således att stå mellan understöd enligt familjebidragslagen och understöd enligt förordningen om utrymningshjälp. Den reella skillnaden mellan dessa alternativ kan, fränsett frågan om återbetalningsskyldighet, i huvudsak sägas vara, att enligt det förra — i motsats till det senare — bidraget utgår till hyra utan någon allmän maximering och i övrigt delvis utan behovsprövning, varemot enligt familjebidragslagen någon resehjälp icke utgår. En tillämpning av familjebidragslagen kan således ställa sig förmånligare för den evakuerade familjen under vistelsen på inkvarteringsorten. Emellertid måste möjlighet till resehjälp finnas, och vare sig familjebidrag utbetalas från utrymningsorten eller — enligt andra bestämmelser än för flertalet evakuerade — å inkvarteringsorten, torde svårigheter i organisatoriskt hänseende uppstå. Det synes därför kommittén icke tillrådligt att för de värnpliktigas familjer tillämpa andra bestämmelser än för övriga evakuerade, fränsett att, såsom här föreslagits, återbetalningsskyldighet för den värnpliktige och hans närmaste ej bör föreligga. Några allvarigare invändningar torde icke kunna riktas mot att vid en utrymning de värnpliktigas familjer behandlas på samma sätt som övriga medborgare. I detta sammanhang må ock erinras därom, att enligt gällande planläggning obligatorisk utrymning av de värnpliktigas familjer ej är avsedd utom såvitt angår barn i skolåldern. Den lösning av förevarande spörsmål, som av kommittén nu förordas, förutsätter ett tillägg i familjebidragslagen av innebörd, att familjebidrag ej må utgå till evakuerade.

*Departements-
chefen.*

Andra stycket i denna paragraf har omredigerats med hänsyn till vad som anförts i den allmänna motiveringen angående införande av sjukbidrag såsom en särskild hjälpform. Tydligt är, att sjukbidrag in natura bör kunna ifrågakomma även i ett läge, då sträng kristidshushållning ej är genomförd.

Vad beträffar förhållandet mellan familjebidrag och utrymningshjälp torde någon egentlig olägenhet icke behöva uppkomma därigenom att en familj, som evakuerar och ej söker utrymningshjälp, bibehåller sitt familjebidrag. Enligt förslag, som efter vad jag inhämtat, chefen för socialdepartementet har för avsikt att framlägga beträffande utrymningshjälpens ordnande, skulle utrymningshjälp kunna lämnas i form av fria resor. Det torde under sådana förhållanden utan olägenhet kunna medgivas, att dylik utrymningshjälp utgår samtidigt med familjebidrag. Med hänsyn till vad sålunda anförts har i tredje stycket av förevarande paragraf stadgats, att familjebidrag ej må utgå för person, som åtnjuter utrymningshjälp avseende annat än resa.

3 §.

I fråga om kretsen av familjemedlemmar, för vilka bidrag bör kunna utgå, stadgades i 1914 års understödsförordning, att till den värnpliktiges familj räknades under vissa förutsättningar, förutom hustru och barn, föräldrar, farföräldrar och morföräldrar samt fosterföräldrar och syskon.

Krigsberedskapskommissionens förslag till lag om krigsunderstöd upptog såsom anhöriga, för vilka understöd kunde utgå (såväl vid mobilisering som arbetslöshet), hustru, inom eller utom äktenskap födda barn, föräldrar, hustrus föräldrar och före makarnas äktenskap födda barn. Därjämte skulle man och kvinna, som sammanbodde, anses som varandras anhöriga, även om de ej voro vigda.

Enligt kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet, 19 §, anses såsom familjeförsörjare den, som har försörjningsskyldighet mot make eller mot barn eller adoptivbarn under 16 år eller som lever i gemensamt bo med och huvudsakligen underhåller föräldrar eller adoptant. I praxis tages hänsyn även till frånskild hustru.

Enligt kungörelsen den 8 september 1939 (nr 642) om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m. (nuvarande lydelse SFS 1939: 793) äger allenast den värnpliktiges hustru samt hans barn under 16 år rätt till understöd.

Såsom motivering till sitt förslag i denna del har *kommittén* anfört följande:

I förevarande lag torde det vara skäligt att räkna med ett något vidsträcktare familjebegrepp än i arbetslöshetskungörelsen. Barn och adoptivbarn över 16 år torde sålunda böra kunna komma i betraktande under förutsättning av försörjningsskyldighet och faktisk försörjning vid tiden för inkallelsen. Hustrus barn (utom äktenskap eller i föregående gifte) samt hennes adoptivbarn, gentemot vilka mannen enligt lag är försörjningsskyldig, torde ock, om de faktiskt underhållas av mannen, böra inräknas i familjen. Arbetslöshetskungörelsens krav på sammanlevnad i gemensamt bo såsom förutsättning för att föräldrar eller adoptant skola räknas till familjen synes här kunna eftergivas.

Änkling med hemmavarande barn under 16 år kan enligt arbetslöshetsbestämmelserna erhålla kontantunderstöd med samma belopp som utgår för man och hustru tillhopa. Avsikten härmed är tydligen att bereda möjlighet för anställande av hjälp i hemmet. Enligt förevarande lag torde motsvarande syfte kunna tillgodoses med en bestämmelse därom, att husföreståndarinna skall räknas som familjemedlem under förutsättning, att den värnpliktige sammanbor med barn under 16 år men ej med arbetsför hustru.

En utsträckning av den bidragsberättigade familjekretsen har förordats av *länsstyrelsen i Kalmar län* till den värnpliktiges syskon och av *kommunalfullmäktige i Bondkyrko socken* till hustrus föräldrar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har ifrågasatt, om icke till förebyggande av feltolkningar borde utsägas, att barn utom äktenskap vore likställda med inom äktenskap födda barn.

Kammarrätten har ansett förevarande bestämmelse böra underkastas erforderlig omarbetning till förebyggande av att hemskild hustru eller hustru, som eljest ej sammanbodde med mannen, skulle anses tillhöra den värnpliktiges familj och alltså vara berättigad till familjebidrag, även om hon, enligt överenskommelse, ej underhållits av mannen vid tiden för dennes inkallelse.

Socialstyrelsen har framställt en erinran av enahanda innebörd. Styrelsen har vidare påpekat, att grundbelopp ej borde utgå för det fall, att fadern till ett utomäktenskapligt barn genom utgivande av engångsbelopp blivit fri från framtida underhållsskyldighet.

Departements-
chefen.

Kommitténs förslag innefattar en avsevärd utsträckning av de bidragsberättigades krets i förhållande till gällande, egentligen för fredstid avsedda bestämmelser. Sålunda har 16-årsåldern borttagits såsom ovillkorlig gräns för bidragsskyldigheten, och familjekretsen har utvidgats med den värnpliktiges adoptivbarn, föräldrar, adoptant, fränskilda hustru, hustrus barn och adoptivbarn samt husföreståndarinna. Förslaget anknyter i denna del — utom givetvis beträffande husföreståndarinna — till den legala underhållsskyldigheten. En utvidgning härutöver anser jag mig icke kunna tillstyrka.

Att utomäktenskapliga barn inbegripas under den föreslagna formuleringen synes mig icke böra lämna rum för tvekan. I andra hänseenden torde däremot formuleringen av punkten a), »den värnpliktiges hustru samt barn och adoptivbarn under 16 år», tarva en viss precisering. Då grundbelopp utgår till denna kategori utan behovsprövning, kan såsom ett par myndigheter erinrat, hemskild hustru eller hustru, med vilken den värnpliktige eljest icke sammanlever och till vilken han ej betalar underhåll, komma i åtnjutande av familjepenning. Motsvarande kan komma att inträffa beträffande barn — vare sig i eller utom äktenskap — varom annan har vårdnaden. På grund härav har i departementsförslaget den ifrågavarande kategorien begränsats till den värnpliktiges hustru, med vilken han sammanlever, samt hans barn och adoptivbarn under sexton år, som äro under hans vårdnad. Beträffande värnpliktigs hustru och barn i övriga fall blir således bidraget i sin helhet beroende av behovsprövning. I fråga om innebörden av begreppen sammanlevnad och vårdnad böra tydligen giftermålsbalken och barnalagarna vara normgivande. För vinnande av större precisering hava orden »under tiden före inkallelsen» utbytt mot det mera restriktiva uttrycket »vid tiden för inkallelsen». Förevarande paragraf har underkastats ytterligare ett par jämkningar, vilka dock endast äro av formell natur.

4 §.

Motiveringen till denna paragraf innefattas väsentligen i det förut anförda. I detta sammanhang må beröras ett spörsmål, som har betydelse även för 5 och 11 §§, nämligen frågan om bidragsbeloppens fixerande i själva krigsfamiljebidragsförordningen. Härom har *kommittén* yttrat följande:

I likhet med vad som gäller för t. ex. folkpensioneringen, barnbidragen samt kontantunderstöden till arbetslösa böra familjepennings högsta belopp enligt kommitténs mening inskrivas i lagen. Då prisutvecklingen under en kris

eller ett krig kan framtvinga behov av snabb anpassning av dessa maxima efter levnadskostnadernas stegring, är visserligen en risk förbunden med en sådan anordning, men samma behov av snabba lagändringar kommer i dylikt läge att uppstå även ifråga om andra understödsformer, vilkas ändring kräver riksdagens medverkan.

Beträffande 8 § i förslaget till förordning om utrymningshjälp — vilken paragraf närmast motsvarar den nu förevarande — har kommittén i andra delen av sitt betänkande anfört följande:

I fråga om underhållsbidragets konstruktion har, utöver vad förut anförts, skett en avvikelse från bestämmelserna om familjepening i 4 § av den föreslagna familjebidragslagen därutinnan, att högsta bidragsbeloppet föreslås skola utgå för person, som förestår hushåll, även om vederbörande icke fyllt 16 år. Kommittén har därvid tänkt på sådana fall, då t. ex. en 14—15 års flicka eller yngling förestår hushållet för yngre syskon. Det synes skäligt, att i dylikt fall det högre beloppet utgår till den, som förestår hushållet. En motsvarande jämkning torde böra vidtagas i tabellen, kol. 2, i 4 § av den föreslagna familjebidragslagen.

Chefen för marinen, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet hava — under hänvisning till möjligheten av förändringar i penningvärdet — förordat, att själva bidragsbeloppen ej bestämdes i lagen.

I likhet med kommittén anser jag lämpligast, att bidragsbeloppen angivas i förordningen och att eventuellt erforderlig ändring av dem får ske under riksdagens medverkan. Såsom kommittén föreslagit, har jämkning vidtagits i tabellen för vinnande av överensstämmelse med förslaget till förordning om utrymningshjälp. Därjämte har tillagts en bestämmelse om att ort utom riket skall hänföras till ortsgrupp III. Slutligen har hänvisningen till 14 § överförts hit från 5 §.

*Departements-
chefen.*

5 §.

Denna paragraf motsvarar 5 och 6 §§ i kommittéförslaget.

Beträffande den föreslagna 5 § har *kommittén*, utöver vad som anförts i den allmänna motiveringen, yttrat följande:

Den behovsprövning, som skall föregå beviljandet av annan familjepening än grundbeloppet, torde svårligen kunna bindas vid i lag avfattade normer. Det har i lagtexten blott ansetts nödigt att föreskriva, dels att hänsyn skall tagas till familjens samtliga inkomster utom till den värnpliktiges krigslön, dels att familjepeningen till andra familjemedlemmar än den värnpliktiges hustru samt barn och adoptivbarn under 16 år högst får utgå med det belopp, varmed den värnpliktige under tiden före inkallelsen stadigvarande bidragit till deras underhåll. Givetvis avses härmed underhållsbidragets realvärde, vilket är av betydelse vid en eventuell förändring av penningvärdet. Vad familjepeningen åt andra än värnpliktigs hustru och barn under 16 år beträffar, ger uttrycket i förevarande paragraf »allenast i den mån behov därav skäligen kan antagas föreligga» åt myndigheterna en rätt att taga hänsyn till huruvida dessa familjemedlemmar vinnlägga sig om att genom arbete bidra till sitt eget och familjens uppehälle; den omständigheten, att nämnda personer under i 3 § angivna förutsättningar inräknats i familjekretsen i före-

varande lags bemärkelse, konstituerar med andra ord ingen absolut rätt för dem att utbekomma familjepening. Även utan att familjemedlemmarnas solidariska försörjningsplikt skärpes på sätt, varpå exempel finnes i den utländska lagstiftningen, skulle det helt visst strida mot en allmän rättsuppfattning, om familjepening skulle tilldelas t. ex. en arbetsovillig adertonårig son eller dotter, blott därför att föräldrarna med eller mot sin vilja förut underhållit honom eller henne i hemmet. I konsekvens härmed finner kommittén det naturligt, att en familj, i vilken de hemmavarande på allt sätt äro angelägna om att gemensamt bidra till försörjningen, icke straffas här för genom schablonartad bedömning av behovet efter inkomstförhållandena. Om sålunda t. ex. ett hemmavarande barn, efter det familjepening första gången beviljats, skaffar sig arbete, bör familjepeningen för familjen reduceras med skäligt avvägt belopp, som understiger höjningen av familjens inkomster. Genom stränghet mot de arbetsovilliga men uppmuntran till de strävsamma nås enligt kommitténs tro såväl statsfinansiellt som samhällsmoraliskt gynnsammaste resultat.

Uttrycket »under tiden före inkallelsen» i avseende å underhåll, som värnpliktig stadigvarande lämnat till vissa angivna familjemedlemmar, har givits sådan formulering, att värnpliktig, som förut bevisligen lämnat dylikt kontinuerligt underhåll men t. ex. på grund av sjukdom eller ofövärdad arbetslöshet tillfälligtvis varit oförmögen därtill just vid tiden för inkallelsen, i detta hänseende skall kunna tillerkännas samma rätt som värnpliktig, vilken ända till tiden för inkallelsen utgivit underhåll.

I fråga om 6 § har i kommittéförslaget anförts följande:

Enligt 13 § civila avlösningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8, 272) skall under tjänstledighet för militär tjänstgöring tjänsteman vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han är inkallad till värnpliktstjänstgöring. I 18 § militära avlösningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 275) är motsvarande bestämmelse meddelad med avseende å civila befattningshavare vid försvarsväsendet. I lönegraden A 5 — med en begynnelselön, beroende på dyrorten, å 2,466 å 3,282 kronor — utgör B-avdraget 35 procent av lönen å lägsta dyrort. Med högre lön stiger avdragsprocenten för att (i löneplan A) stanna vid något över 50 procent. Då lönegraden A 5 normalt är den lägsta för ordinarie manliga befattningshavare, har kommittén ansett det belopp, som vid värnplikts-tjänstgöring förbehålles den ordinarie statstjänstemannen, vara så tillmätt, att bestämmelserna om familjepening icke behöva göras tillämpliga å denna kategori. Hyresbidrag synes däremot — om behov därav klart ådagalägges — böra kunna utgå även till dylika befattningshavare. Då extra ordinarie statstjänstemän vid inkallelse, som omförmäles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen, enligt 12 § 2 mom. och 21 § 4 mom. civila icke-ordinariereglementet den 15 juni 1939 (nr 273) samt 12 § 2 mom. och 22 § 3 mom. militära icke-ordinariereglementet samma dag (nr 276) endast äga uppbära en dag ersättning med 2 kronor 50 öre, torde någon motsvarande generell bestämmelse om att de extra ordinarie tjänstemännen icke äga rätt till familjepening ej böra meddelas. Med hänsyn till att olikartade bestämmelser i nu ifrågakvarande hänseende gälla för befattningshavare i kommunal och enskild tjänst bör det sist sagda ha tillämpning även å dem.

I sitt förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid, 4 § tredje stycket, har kommittén upptagit följande stadgande:

Äger den värnpliktige enligt avlösningsreglemente, som utfärdats eller fastställts av Kungl. Maj:t, uppbära lön från civil tjänst under värnpliktstjänstgöringen, skola bestämmelserna om grundbelopp icke äga tillämpning.

Kommittén har i motiveringen till denna bestämmelse anfört, att den i förhållande till 6 § i författningsförslaget ändrade formuleringen vore föranledd dels av att i fredsförfattningen hyresbidrag och familjepenning sammanslagits till ett gemensamt bidrag och dels av tillkomsten av nya bestämmelser rörande tjänstemans lön under värnpliktstjänstgöring vid sidan av civila och militära avlöningsreglementena.

Beträffande 5 och 6 §§ i det utremitterade förslaget ha åtskilliga detaljerinringar framställts i de avgivna *yttrandena*.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har sålunda anfört följande:

Till den värnpliktiges familj har föreslagits skola räknas samtliga i 3 § angivna personer. Då dessa icke alltid äro inbördes underhållsskyldiga och det stundom inträffar, att de tillhöra olika hushåll, torde förslaget böra så omredigeras, att prövningen skall ske med hänsynstagande till de familjemedlemmars samtliga inkomster, vilka sammanbo och äro sinsemellan underhållsskyldiga. Med »inkomster» torde kommittén avse allenast inkomster under inkallelsetiden. Uttryckets innebörd bör givetvis framgå av lagtexten. Enligt länsstyrelsens mening bör det vara den myndighet, som har att bedöma behovet av bidrag, obetaget att vid denna prövning taga hänsyn till vederbörandes inkomstförhållanden under tiden före inkallelsen.

Av de erinringar, som framställts beträffande 4 § av *kommitténs förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid* i anledning av remiss av nämnda förslag, må här anföras följande.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har anfört:

Föreskriften att, då behovsprövning sker, bidragsbeloppets storlek skall bestämmas med hänsyn till »familjens» samtliga inkomster, torde komma att bereda tillämpningssvårigheter. Enligt den vidgade betydelse som familjebegreppet i förslaget erhållit, får nämligen den ifrågavarande bestämmelsen efter sin ordalydelse ett innehåll, som uppenbarligen ej åsyftats. Det lär exempelvis icke varit avsett, att, om värnpliktigs husföreståndarinna själv ej är i behov av bidrag, behövande anhörigas bidrag skall till beloppet påverkas av husföreståndarinnans inkomstförhållanden. Ej heller torde det vara meningen, att de anhöriga skola betraktas såsom familjemedlemmar i andra fall än då de tillhöra den egentliga familjekretsen.

Länsstyrelserna i Blekinge och Norrbottens län ha ansett, att de hänsyn till familjens ekonomi, som böra tagas, ej böra inskränkas till inkomsterna under tjänstgöringstiden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har vidare yttrat följande:

I 4 § har intagits en bestämmelse om att bidraget beträffande viss grupp av familjemedlemmar icke må fastställas till högre belopp, än det, varmed den värnpliktige i varje särskilt fall under tiden före tjänstgöringen stadigvarande bidragit till familjemedlemmens underhåll. Meningen synes vara, att denna prövning skall verkställas med ledning av de i ansökningen meddelade uppgifterna. I så fall lär tillämpningen av bestämmelsen stöta på stora svårigheter. Även om avsikten är god förefaller det sålunda som om kommittén förbisett, att det lär vara hart när omöjligt att fastställa den på varje familjemedlem belöpande kvotdelen av det bidrag, den värnpliktige lämnat, och särskilt gäller detta utom hemmet boende familjemedlemmar.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har funnit uttrycket »under tiden före

inkallelsen stadigvarande bidragit till den ifrågavarande familjemedlemmens underhåll» vara i behov av förtydligande.

Länsstyrelserna i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län hava ifrågasatt, om icke, då den värnpliktiges underhållsskyldighet fastställts genom avtal eller dom, bidragen borde — i likhet med vad som nu gäller — maximeras till det avtalade eller domfästa beloppet.

Mer preciserade föreskrifter angående behovsprövningen har ansetts erforderliga av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län* samt i *Västerbottens län*.

I åtskilliga yttranden beträffande den föreslagna 6 § har påpekats förekomsten av bestämmelser i andra författningar än civila och militära avlöningsreglementena, enligt vilka tjänstemän finge under värnpliktstjänstgöring bibehålla viss del av lönen, och att stadgandet i förevarande paragraf därför borde fullständigas. Av sådana författningar må här nämnas avlöningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor, avlöningsreglementet den 17 juni 1938 (nr 419) för nomadlärare, avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor, cirkuläret den 22 juni 1939 (nr 360) angående tjänstledighetsavdrag för ordinarie tjänstemän vid viss militärtjänstgöring, kungörelsen den 29 september 1939 (nr 749) med bestämmelser i fråga om avlöning till viss statsanställd civil personal under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, cirkuläret den 3 november 1939 (nr 792) angående ersättning till arbetare i statens tjänst under ledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, kungörelsen den 22 december 1939 (nr 918) angående avlöning till viss statsanställd civil personal under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld partiell mobilisering och cirkuläret den 22 december 1939 (nr 965) angående ersättning till arbetare i statens tjänst under ledighet för värnplikts-tjänstgöring i anledning av anbefalld partiell mobilisering.

Kammarrätten har, med hänsyn till de betydande löneavdrag, som här avsedda befattningshavare nödgades vidkännas under värnpliktstjänstgöring, funnit den föreslagna bestämmelsen i 6 § obillig.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har uttalat, att samma bestämmelse, som upptagits i 6 §, borde — ehuru länsstyrelsen icke förbisåge svårigheten att för de skiftande fallen formulera lätt tillämpliga föreskrifter — gälla även för kommunala och enskilda befattningshavare, som uppbyure motsvarande del av avlöningen.

I remissyttrandena rörande 5 § i förevarande förslag och motsvarande stadgande i kommitténs förslag till fredsfamiljebidragsförordning ha berörts åtskilliga detaljspörsmål angående behovsprövningen. Till en början må här understrykas, att såsom huvudregel måste betraktas stadgandet, att familjepenning, utöver grundbelopp, allenast utgår i den mån behov därav skäligen kan antagas föreligga. Att genom detaljerade regler fastslå, när ett behov

sålunda skall anses vara för handen, synes icke lämpligt, och det torde för övrigt vara tvivelaktigt, om tillämpningen därigenom skulle underlättas. Vissa hållpunkter för behovsprövningen torde dock, såsom kommittén föreslagit, böra angivas. Detta gäller först och främst frågan till vilka personers ekonomiska förhållanden hänsyn skall tagas. Såsom i yttrandena påvisats är kommitténs formulering därvidlag icke fullt tillfredsställande, och vissa jämkningar ha därför vidtagits i förslaget. Då i författningstexten talas om hänsynstagande till familjemedlemmarnas inkomster, avses därmed i princip inkomsterna under tjänstgöringstiden. Det synes dock överflödigt att uttryckligen angiva detta, i synnerhet som skäligheten kräver, att undantag ibland göras från principen, t. ex. för det fall att inkomst av kapital eller rörelse endast inflyter en eller annan gång om året. I vad mån hänsyn skall tagas till kapital har icke angivits i den av kommittén föreslagna lagtexten, ehuru man av dess avfattning närmast måste draga den slutsatsen, att förhandenvaron av kapital icke i och för sig bör påverka familjepenningens storlek. I den allmänna motiveringen har också uttalats, att hänsyn till kapital synes böra tagas endast i den mån detsamma lämnar någon avkastning. Detta synes vara riktigt såsom allmän regel. Vid tillämpningen härav bör emellertid icke bortses från huvudregeln, att behov av bidrag skall föreligga; fall kunna ju tänkas, då bidrag av förevarande storleksordning äro tämligen betydelselösa.

I ett par yttranden har framhållits, att tillämpningen av bestämmelsen, att för vissa familjemedlemmar icke må fastställas högre belopp än det, varmed den värnpliktige under tiden före inkallelsen stadigvarande bidragit till den ifrågavarande familjemedlemmens underhåll, kan stöta på svårigheter. En kontroll på lämnade uppgifter om underhåll torde emellertid ofta kunna vinnas genom de allmänna uppgifter om den värnpliktiges och familjemedlemmarnas ekonomiska förhållanden, som måste avgivas enligt fastställda formulär för erhållande av bidrag, och genom de uppgifter om nämnda personers ekonomi, som eljest kunna erhållas. I varje fall torde det ligga i sakens natur, att en prövning av ifrågavarande slag måste ske, även om den i en del fall, åtminstone till en början, måste bli schematisk. Den föreslagna bestämmelsen torde därför böra bibehållas; dock synes en viss uppmjukning av formuleringen vara påkallad av här angivna omständigheter. Å andra sidan har det av kommittén föreslagna uttrycket »under tiden före inkallelsen» givits en mera restriktiv formulering, varutinnan hänvisas till det vid 3 § anförda.

Mot den i 6 § av kommittéförslaget intagna bestämmelsen kan med ett visst fog invändas, att den ställer statstjänstemän i en särställning i förhållande till andra löntagare, vilka helt eller delvis få behålla sin civila lön under värnpliktstjänstgöringen. De bestämmelser eller medgivanden, varav sistnämnda löntagares rätt att bibehålla lön beror, torde emellertid vara synnerligen heterogena och över huvud mindre betryggande än motsvarande stadganden i statliga lönereglementen. I den mån staten genom lönereglementen eller andra därmed jämförliga bestämmelser sörjt för tjänstemännens trygghet, synes det därför motiverat att giva statstjänstemännen och över huvud

de tjänstemän, som helt eller delvis avlönas med statsmedel, en särställning såtillvida, att någon garanti för visst minimibidrag från försvarsväsendet icke lämnas. Med hänsyn till avlöningsbestämmelsernas skiftande och i viss mån föränderliga natur, torde det böra läggas i Konungens hand att förordna härom. En bestämmelse av denna innebörd har upptagits i 5 § tredje stycket första punkten. Beträffande andra punkten i nämnda stycke hänvisas till den allmänna motiveringen.

6 §.

Beträffande denna paragraf, som motsvarar 7 § i kommittéförslaget, har *kommittén* anfört följande:

Enligt 9 § krigsavlöningsreglementet utgår månadslön jämväl under krigsfångenskap. Har värnpliktig anmäls såsom saknad, är han (eller hans rättsinnehavare) berättigad till månadslön t. o. m. kalendermånaden näst efter den, varunder sådan anmälan gjordes. Enahanda förmån tillkommer vid dödsfall den värnpliktiges rättsinnehavare under motsvarande tid. I förevarande paragraf stadgas bland annat att familjepening, där ej Konungen annorlunda förordnar, uppbäres t. o. m. dagen efter den, då tjänstgöringen upphört. *Kommittén* förutsätter därvid, att Konungen vid längre tids inkallelse stadgar skäligen förlängning av den tid, varunder bidraget må utgå. I övrigt har förevarande paragraf avfattats med beaktande av ovan nämnda stadganden i krigsavlöningsreglementet. Bestämmelsen om att familjebidrag tills vidare må utgå, då den värnpliktige anmäls såsom saknad, förutsätter en framtida reglering av bidragsrätten, som, om den ej kan ske genom den övriga sociala krigslagstiftning, som *kommittén* har att utarbeta, måste verkställas, sedan situationen under eller efter kriget kan överblickas. Paragrafen utgår från att vissa pensionsbestämmelser komma att utfärdas. Förslag till dylika komma senare att framläggas av *kommittén*.

Departements-
chefen.

I departementsförslaget har sista punkten i den av *kommittén* föreslagna lydelsen av paragrafen uteslutits i avvaktan på ett ståndpunktstagande till de pensionsbestämmelser, som *kommittén* kan komma att föreslå. Frågan om rätten till familjebidrag för tid, under vilken den värnpliktige efter krigstjänstgöringstidens slut åtnjuter sjukvård enligt reglementet den 20 oktober 1939 (nr 757) angående sjukvård åt personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring, torde, på motsvarande sätt som skett beträffande krigslön, böra regleras genom tillämpningsföreskrifter.

7—9 §§.

Förevarande paragrafer motsvara 8—10 §§ i *kommitténs* förslag. Dessa bestämmelser hava till sina huvuddrag motiverats i det förut anförda. I den särskilda motiveringen till dessa paragrafer har *kommittén* yttrat följande:

Hyresbidraget kan enligt *kommitténs* förslag avse bostad allenast för de familjemedlemmar, med vilka den värnpliktige omedelbart före inkallelsen sammanbott. Har den värnpliktige betalt bidrag till föräldrar, som ej dela bostad med honom, kan sålunda hänsyn tagas härtill allenast vid familjepennings utmätande. Tydligt är, att familjebidraget endast bör avse *en* bostad för en och samma värnpliktige. Då bidraget, såsom i den allmänna motiveringen anförts, principiellt bör vara förenat med skyldighet att söka erhålla billigare bostad, där så kan ske, ha även kostnader för ombyte av bostad inbegripits under bidraget.

Bidraget bör högst utgå med den faktiska hyreskostnaden, inberäknat värmekostnad. Även för det fall, att den värnpliktige har eget hem eller innehar sin lägenhet med bostadsrätt, bör han kunna erhålla hyresbidrag för bestridande av sådana kostnader, som motsvara hyran för en hyresgäst, t. ex. ränta å in-teckningsskuld eller annan skuld, vars samband med bostadens anskaffande kan ådagaläggas, avgifter till bostadsrättsförening m. m. Hyra i ett hyreshus måste som regel till viss del anses motsvara avskrivningar å fastighetsvärdet respektive amortering å in-teckningsskulden. Då hyresbidraget sålunda i realiteten kan omfatta även amortering och egnahemsägaren ej bör vara sämre ställd än ägaren av ett hyreshus, har hyresbidraget ansetts böra kunna omfatta även viss amortering, förslagsvis högst en tjugondel av lånesumman, räknat för år. Vidare har kommittén ansett den begränsning böra stadgas, att bidrag till amortering ej må utgå i annan mån, än den värnpliktige förbundit sig erlagga amortering. Möjligheten av att familjebostaden kan vara förhyrd av eller tillhöra den värnpliktiges hustru har även beaktats vid 8 paragrafens avfattande.

Behovsprövningen vid hyresbidragets bestämmande kan uppenbarligen erbjuda svårigheter, särskilt för de fall, då de värnpliktiga inneha förhållandevis dyrbara bostäder men genom inkallelsen berövas sina förut goda inkomster. Bostaden torde under sådana förhållanden mången gång vid behovsprövningen anses överstiga det direkta personliga behovet av utrymme. Emellertid torde hänsyn även böra i viss mån tagas till familjens förutvarande standard och därmed sammanhängande innehav av möbler m. m. Detta har i lagtexten uttryckts så, att hänsyn bör tagas till familjens skäligen behov av bostad. Av ännu större betydelse vid hyresbidragets bestämmande bliva hänsynen till den värnpliktiges eller hans hustrus bundenhet av hyresavtal eller andra åtaganden för bostadsbehovets tillgodoseende. Denna faktor blir givetvis i stor utsträckning normerade för hyresbidragen, ehuru den naturligen icke bör leda därtill, att staten bestrider hur höga hyreskostnader som helst. Slutligen stadgas, att hänsyn bör tagas till familjens (d. v. s. de, som bo i den bostad bidraget avser) samtliga inkomster utom — såsom förut nämnts — den värnpliktiges terminslön. Även familjepeningen, vilken utgår i första hand, bör här tagas i betraktande.

Efter en redogörelse för de bestämmelser om nedsättning av hyresbidraget i syfte att framtinga flyttning till billigare bostad, vilka berörts i den allmänna motiveringen, har kommittén framhållit, att man vid tillämpningen av dessa bestämmelser finge gå fram med varsamhet. Bland annat den omständigheten, att det allmänna som regel finge betala flyttningskostnaden, manade till försiktighet. Kunde det ej antagas, att inkallelsen bleve långvarig, borde omflyttning ej framtingas. Vidare har kommittén anfört:

I vissa fall kan överflödigt bostadsutrymme tänkas kunna komma krigsmaktens eller luftskyddets behov tillgodo. Uppenbarligen bör bostadshavaren då icke kunna jämsides erhålla såväl hyresbidrag som ersättning enligt rekvisitions- eller förfogandelagarna. En bestämmelse till förekommande härav har intagits i 8 §.

Bestämmelserna i 10 § om tid, varunder hyresbidrag må utgå, överensstämma med motsvarande stadgande beträffande familjepening. I tillämpningsförrordningen (7 §) har stadgats, att hyresbidrag skola utgå i förskott för kalendermånad, såvida ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar. Tydligt är, att förskotts betalning — som stadgats för vinnande av största möjliga överensstämmelse med gällande kontraktsförpliktelser — ej lämpar sig för det fall, att Kungl. Maj:t vid en kortvarig inkallelse begränsar den i 10 § familje-

bidragslagen stadgade rätten att uppbära hyresbidrag för viss tid efter tjänstgöringens upphörande. Överväges ett sådant förordnande torde Kungl. Maj:t komma att påbjuda efterskottsbetalning.

I händelse av långvarig och skärpt kris kunna närmare bestämmelser angående omflyttningen tänkas bli erforderliga, vilkas utfärdande i sådant fall bör ankomma på Kungl. Maj:t.

I några yttranden ha framställts erinringar beträffande den av kommittén föreslagna avfattningen av 8 §. Sålunda har *arméförvaltningens civila departement* yttrat, att det skulle vara av värde att äga tillgång till mera preciserade regler för behovsprövningen, därest sådana kunde givas.

Kammarrätten har yttrat följande:

Enligt motiveringen torde vara avsett, att ersättning för värmekostnad skall kunna utgå även till den, som är ägare till bostad eller innehar denna med bostadsrätt. Lagtexten synes emellertid icke medgiva, att dylik ersättning utgår i sålunda angivna fall, varför nämnda text bör bringas i överensstämmelse med motiveringen. Vidare torde vad som stadgas beträffande den, som innehar bostad med bostadsrätt, böra gälla även för den, som innehar bostad på grund av medlemskap i bostadsförening, som icke faller under lagen den 25 april 1930 om bostadsrättsföreningar.

Erinringar av enahanda innebörd ha framställts beträffande ersättning för uppvärmning av *socialstyrelsen* och i fråga om bostadsföreningar av *överståthållarämbetet*; sistnämnda myndighet har med delägare i bostadsrättsförening ytterligare velat likställa aktieägare i bolag, vilken på grund av sitt delägarskap stadigvarande tillförsäkrats bostadsrätt. Vidare har överståthållarämbetet anført:

I 8 § finnes bestämmelse om att hyresbidraget icke må överskrida den hyra, som vid inställelsen varit avtalad. I händelse av en mera allmän hyresstegring, skulle ett dylikt stadgande medföra, att de bidragsberättigade endast delvis kunde erhålla täckning för bostadskostnaderna. Riktigare synes ämbetet vara, att hyresbidragets maximum fastställes till belopp, motsvarande hyresvärdet å den bostad, som de bidragsberättigade innehade vid inställelsen.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har yttrat följande:

En viss osäkerhet läser kunna uppkomma vid tillämpning av föreskriften, att hyresbidraget ej må utgå med högre belopp än som motsvarar det för bostaden beräknade hyresvärdet. I förslaget med tillhörande motiver har icke närmare angivits, på vad sätt sagda värde bör bestämmas. En möjlighet är, att berörda värde får sammanfalla med den uppskattning av bostaden, som skett vid senaste inkomsttaxeringen. Länsstyrelsen vill för sin del föreslå ett tillägg av angivna innehåll.

Stockholms stads kammarkontor har i ett vid Stockholms stads utlåtande fogat yttrande framhållit — i anslutning till ett påpekande av stadens arbetslöshetskommitté — att den föreslagna maximeringen av hyresbidraget beträffande kostnader för amortering av lån för bostads anskaffande till $\frac{1}{20}$ av den sammanlagda lånesumman verkade orättvist, då amorteringslån ofta skulle återbetalas med lika annuiteter, varvid under de första åren amorteringen vore den mindre delen för att under de senaste betalningsåren bliva den större delen och kanske överstiga $\frac{1}{20}$ av den sammanlagda lånesumman. Sistnämnda uttryck vore otydligt, ehuru meningen syntes vara, att amorteringen skulle räknas å lånets ursprungliga belopp. Då hyresbidraget skulle

bestämmas efter behovsprövning och högst finge uppgå till det beräknade hyresvärdet, syntes bestämmelsen om maximering av bidraget till amortering kunna uteslutas. I så fall torde dock vid behovsprövningen för beviljande av hyresbidrag hänsyn jämväl böra tagas till förefintligheten av kapital. Då hyresbidraget även avsåge annat än hyra, borde termen hyresbidrag lämpligen utbytas mot det vidare begreppet »bostadsbidrag».

Chefen för marinen har ansett bärande skäl ej föreligga, varför bostad, för vilken hyresbidrag utginge, skulle bli föremål för rekvisition eller förfogande tidigare än annan bostad.

7 § i departementsförslaget företer åtskilliga avvikelser, huvudsakligen av formell natur, från kommittéförslaget. Sålunda har till en början termen hyresbidrag utbytt mot bostadsbidrag. Bidragets maximum har, på sätt föreslagits, satts i relation till hyresvärdet av den bostad, som den värnpliktige innehade å inställelsedagen. Tredje stycket har i samband med de vidtagna ändringarna ansetts kunna såsom överflödigt utgå. Över huvud har jag icke ansett lämpligt att införa mera detaljerade bestämmelser beträffande behovsprövningen, vilken under alla omständigheter i sista hand måste bli en omdömesfråga. Det sagda utesluter icke att det, såsom föreslagits, kan vara lämpligt att beräkna hyresvärdet med ledning av den uppskattning, som skett vid senaste taxering. I den allmänna motiveringen har jag förordat ett tillägg till ifrågavarande bestämmelser av innebörd, att därest bostaden uppenbarligen överstege den värnpliktiges behov hänsyn jämväl skulle tagas till den värnpliktige och hans hustru tillhörig förmögenhet. Denna bestämmelse har influtit i det nya tredje stycket av 7 §. Vad beträffar frågan om hänsynstagande till den värnpliktiges krigslön, torde den av kommittén anförda motiveringen böra föranleda därtill att — såsom här iakttagits — månadslön enligt krigsavlöningsreglementet bör tagas i betraktande endast för det fall att bostaden uppenbarligen överstiger behovet. I övrigt hava stadgandena om behovsprövningen bringats i överensstämmelse med bestämmelserna i 5 §. Vad särskilt beträffar invändningen mot den föreslagna skyldigheten att vid anfordran upplåta viss del av bostaden för allmänt behov, innebär bestämmelsen härom möjlighet för ett förenklat rekvisitionsförfarande. Funnes ej denna bestämmelse, finge bostaden, om den behövde tagas i anspråk, först rekvireras på vanligt sätt, därefter ersättning bestämmas till bostadshavaren och slutligen hyresbidraget nedsättas med hänsyn till den inkomst, som tillfallit denne. Ur statsekonomisk synpunkt torde det för övrigt vara självfallet, att i första hand de för innehavarna ej nödvändiga bostadsutrymmen böra tagas i anspråk, för vilka staten redan erlägger hyra.

*Departements-
chefen.*

8 och 9 §§ ha i sak oförändrade upptagits från kommittéförslaget.

10—14 §§.

Beträffande dessa, mot 11—15 §§ i kommittéförslaget svarande paragrafer, vilka reglera näringsbidraget, har *kommittén*, utöver det i den allmänna motiveringen anförda, framhållit, att den genom näringsbidraget bekostade vikarien ej behövde intaga samma ställning i företaget som den värnpliktige; tydligen

kunde någon förut anställd rycka upp till arbetsledare och den nyanställde i sin tur ersätta denne. Vidare har kommittén anfört:

I fråga om näringsbidragen ligger den faran nära till hands, att bidraget skulle komma att missbrukas för att bereda extra förmåner åt hemmavarande anhöriga — t. ex. i ett lantbruk den värnpliktiges fader — för vilka det måste anses vara en självklar plikt att utan annan ersättning än den, som kan utvinnas av företaget, biträda vid skötseln av detta. Det har därför i 12 § tredje stycket stadgats, att näringsbidrag ej må avse anställande av familjemedlem, som i 3 § a) eller b) sägs, och att det skall bero på prövning i varje särskilt fall, huruvida bidraget må avse anställande av annan närmare släkting till den värnpliktige.

Beträffande den tid, under vilken näringsbidrag må utgå, meddelas i 13 § bestämmelser, analoga med de i 7 och 10 §§ upptagna.

Länsstyrelsen i Örebro län har gjort gällande, att i fråga om näringsbidrag åt husföreståndarinna samma risk för missbruk föreläge som beträffande de i 3 § a) och b) omnämnda familjemedlemmarna. Näringsbidrag borde därför ej få avse husföreståndarinna.

Kommunalfullmäktige i Skellefteå socken ha ansett de föreslagna bestämmelserna om näringsbidrag göra det synnerligen svårt för inkallade jordbrukare att erhålla ersättning för nödvändiga kostnader för jordbruksdriftens uppehållande; bestämmelserna i kommittéförslagets 12 § borde därför uppmjukas så, att anställande av familjemedlem ej alltid uteslöte rätt till näringsbidrag.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har yttrat följande:

Vad beträffar näringsbidragen, måste det bliva mycket svårt att finna normer för deras beviljande. Med hänsyn härtill vill förbundet ifrågasätta, huruvida ej dylika ärenden, som väl i regel icke kunna anses så brådskande som andra familjebidragsärenden, borde handläggas av länsstyrelserna, innan utbetalning äger rum. Man skulle kunna tänka sig, att lokalmyndigheten ifråga om dylika ärenden finge samma ställning gentemot länsstyrelsen som en pensionsnämnd har gentemot pensionsstyrelsen. Även för kommunerna skulle detta innebära en stor fördel, enär ärendet sålunda bleve av länsstyrelsen prövat, innan utbetalning ägde rum och ett bakslag beträffande rätten till statsbidrag därför sedermera icke behöfde befaras.

Departements-
chefen.

Näringsbidraget är en bidragsform, vars tillämpning är svår att på förhand bedöma. Något eftergivande av de av kommittén föreslagna restriktionerna synes därför på hela taget icke tillrådligt. Dock torde stadgandet, att verksamhetens upprätthållande skall överensstämma med allmänt intresse, knappast vara behöfligt, då det i varje fall bör vara klart, att bidrag till någon ur allmän synpunkt mindre önskvärd verksamhet ej bör utgå. På grund härav och då ifrågavarande bestämmelse innebörd kan giva anledning till tvekan, har densamma uteslutits. Det synes knappast erforderligt att, såsom föreslagits, utsträcka förbudet att anställa familjemedlemmar till att avse även husföreståndarinna. Vad svenska barnavårds- och fattigvårdsförbundet anfört synes värt beaktande. Det torde sålunda kunna ifrågasättas, om icke lokalmyndighets beslut, varigenom den värnpliktige tillerkänts näringsbidrag, borde underställas länsstyrelsens prövning. En dylik anordning, som onek-

ligen innebär ett tyngande av ansökningsproceduren, torde dock knappast behöva tillgripas, innan erfarenhet vunnits om behovet av underställning. Det torde därför böra läggas i Konungens hand att, när skäl därtill äro, besluta, att underställning skall äga rum. Ett stadgande härom har upptagits i 23 § första stycket. I övrigt har — fränsett formella ändringar i 10 och 11 §§ — på sätt i den allmänna motiveringen anförts i 11 § stadgats, att bidraget i intet fall må överstiga den nyanställdes lön, och i 14 §, att näringsbidrag helt utesluter annat familjebidrag, alltså även grundbelopp.

15 §.

Denna paragraf, beträffande vilken hänvisas till den allmänna motiveringen, saknar direkt motsvarighet i kommittéförslaget, som emellertid i 2 § tredje stycket, 19 § tredje stycket och 23 § första stycket innehåller vissa bestämmelser om sjukvård. I 11 § av kommitténs förslag till förordning om utrymningshjälp hava upptagits särskilda bestämmelser om sjukhjälp, omfattande erforderlig läkar- och sjukhusvård jämte läkemedel ävensom transport till eller från läkare eller vårdanstalt. I motiveringen till nämnda stadgande har framhållits, att häri även inbegripes specialistvård, då sådan anses behöfelig, och över huvud varje slag av behandling, som sjukdomen kräver. Däremot har rätten till invalidvård och särskilda hjälpmedel för höjande av arbetsförmågan icke ansetts behöva regleras i nämnda sammanhang. Vidare har i 12 § förslaget till förordning om utrymningshjälp införts en bestämmelse om rätt för evakuerad till vård å sjukhus, varå lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus är tillämplig, på samma villkor, som gälla för sjuka från det landstingsområde eller den kommun som driver sjukhuset. Sjukhus, som sålunda meddelat sjukvård till nedsatt avgift, skulle av staten erhålla gottgörelse för skillnaden mellan sjukhusets kostnader och den erlagda avgiften i enlighet med vad i lag är stadgat om ersättning för sjukhusvård av krigsskadade. Enligt vad jag inhämtat, har chefen för socialdepartementet för avsikt att framlägga förslag till särskild lagstiftning för reglerande av den här berörda frågan beträffande evakuerade. Under denna lagstiftning torde komma att inbegripas även evakuerade familjer till värnpliktiga, å vilka familjebidragsbestämmelserna erhålla tillämpning. Härigenom underlättas för den värnpliktiges familj att under evakuering — såsom berörts vid 2 § — bibehålla familjebidrag enligt förevarande bestämmelser.

16 §.

Beträffande denna paragraf, som handlar om skyldighet för bidragstagare att i vissa fall söka arbete, har *kommittén* i den allmänna motiveringen yttrat:

Krigsberedskapskommissionen har kraftigt understrukit den synpunkten, att familjebidragen icke böra få den effekten, att de hindra arbetsföra personer från sökande av arbete, där så anses önskvärt. Då man räknar med en momentan arbetslöshet vid en mobilisering eller ett krigsutbrott, har den anförda synpunkten egentligen avseende å det stadium, som inträder, sedan krigsindustrien kommit i gång. Att, såsom krigsberedskapskommissionen föreslagit, stadga skyldighet för bidragstagare att redan från början anmäla

sig å offentlig arbetsförmedlingsanstalt för erhållande av arbete torde därför icke vara erforderligt, utan det torde vara tillfyllest, om det lägges i Konungens hand att, när arbetsmarknaden det kräver, stadga arbetsförmedlingsplikt som förutsättning för erhållande av familjebidrag utöver grundbeloppet. En sådan anordning torde även med hänsyn till arbetsförmedlingsanstalternas begränsade kapacitet vara motiverad.

I den särskilda motiveringen till 16 § har kommittén anfört följande:

Såsom i den allmänna motiveringen framhållits, har kommittén, som ett extraordinärt led i behovsprövningen och för att under ett svårartat läge tillgodose arbetsmarknadens krav, ansett det skäligt påfordra, att den arbetskraft, varöver familjemedlemmar förfoga, därunder i lämplig utsträckning erbjudes arbetsmarknaden. Såsom villkor för utbekommandet av annan del av familjepeningen än grundbeloppet eller av hyres- eller näringsbidrag äger sålunda enligt förevarande paragraf Konungen rätt att förordna, att vissa familjemedlemmar skola åläggas anmäla sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen och icke avvisa lämpligt arbete, i den mån sådant erbjudes. Härvid har kommittén givetvis blott haft i åtanke den arbetskraft, som utan förfång för andra samhällsintressen kan tillföras arbetsmarknaden. Förordnandet om arbetsförmedlingsplikt kan sålunda företrädesvis tänkas få avseende å andra vuxna familjemedlemmar än hustrun eller ock å hustru, som utan tvingande grund upphört med tidigare anställning eller — om hon t. ex. är barnlös — vars arbetskraft till följd av mannens inkallelse lediggjorts.

Det har syns kommittén angeläget att i lagen uttryckligen angiva de kategorier, vilka fritagas från arbetsförmedlingsplikten. För det första undantagas de personer, som icke äro arbetsföra, d. v. s. till följd av sjukdom eller eljest äro oförmögna till arbete. För det andra äro de befriade, som redan ha full sysselsättning. För det tredje undantagas de, som till följd av vård om minderåriga eller sjuka familjemedlemmar äro förhindrade att mottaga arbete. Slutligen angives som skäl till befrielse pågående utbildning, som icke skäligen bör avbrytas.

Verkningarna av en familjemedlems underlåtenhet att ställa sig ett förordnande om arbetsförmedlingsplikt till efterrättelse ha i lagförslaget grade-rats, allteftersom fråga är om familjepening eller om hyres- eller näringsbidrag. I fråga om familjepeningen har kommittén icke ansett lämpligt stadga vidsträcktare arbetsförmedlingsplikt än att viss familjemedlems uraktlåtenhet att anmäla sig skall diskvalificera allenast denne, d. v. s. utsluta honom från rätten till familjepening respektive från den del av familjepeningen, som är beroende på behovsprövning. Tilldelandet av hyres- och näringsbidrag har däremot gjorts avhängigt av att sagda anmälningsplikt fullgjorts av varje från nämnda plikt icke dispenserad familjemedlem, vilken är inhyst i den värnpliktiges bostad eller eljest genom hans försorg beredes bostad. Det ligger dock i behovsprövningens natur, att de kommunala organen — vare sig Konungen förordnat om arbetsförmedlingsplikt eller ej — även vid utmätandet för en familj av sammanlagd familjepening kunna taga i betraktande exempelvis en sådan omständighet, som att ett hemmavarande, till arbetsför ålder kommet barn på grund av uppenbar lättja med föräldrarnas goda minne underlåter att efter bästa förmåga bidraga till familjens försörjning.

I fråga om innebörden av familjemedlems skyldighet att antaga »lämpligt arbete», då sådant erbjudes, må framhållas, att detta begrepp erhållit en i författningarna om arbetslöshetsförsäkring och arbetslöshetshjälp bestämd betydelse, vilken torde böra vara normerande även vid tillämpningen av förevarande lagstiftning. Därest hos lokalmyndighet eller länsstyrelse tvekan

skulle uppkomma om begreppets innebörd, bör givetvis tillsynsmyndigheten tillspörjas angående rätta tolkningen.

I det av kommittén framlagda förslaget till förordning om utrymningshjälp har i 13 §, vilken innehåller ett stadgande om arbetsförmedlingsplikt motsvarande det här föreslagna, upptagits följande bestämmelse:

Om vad som förstås med lämpligt arbete gäller vad därom stadgas i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

I motiven till detta stadgande har framhållits, att motsvarande tillägg borde göras till nu förevarande paragraf.

Socialstyrelsen har beträffande ifrågavarande paragraf yttrat följande:

I händelse av mobilisering eller eljest under mera allvarliga krislägen måste uppenbarligen stora ansträngningar göras för att effektivt utnyttja all förefintlig reservarbetskraft. Detta gäller måhända främst vissa kategorier av kvinnlig arbetskraft, exempelvis många ensamstående hustrur samt hemmadöttrar. Styrelsen ifrågasätter om icke denna skyldighet att hänvända sig till den offentliga arbetsförmedlingen bör göras obligatorisk redan i och med lagens ikraftträdande, alltså utan att härför behöver meddelas särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Benämningen »arbetsförmedlingsplikt», vilken förekommer såväl i rubriken som i lagtexten, synes emellertid knappast lämplig. Man torde endast böra tala om skyldigheten att söka arbete på samma sätt som stadgas i förordningen om erkända arbetslöshetskassor samt i kungörelsen angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet.

I övrigt synes det i paragrafens första stycke använda uttrycket »lämpligt arbete» böra närmare preciseras i lagtexten. Såsom kommittén även synes ha förutsatt, lärer det icke finnas anledning att härför använda någon annan definition än den som förekommer i 15 § förordningen om erkända arbetslöshetskassor och samma paragraf i arbetslöshetshjälpkungörelsen. Enligt bestämmelserna härom i de båda nämnda författningarna må i händelse av vägran att antaga erbjudet lämpligt arbete vederbörande avstängas från understöd under en tid av fyra veckor vid arbetslöshetskassa och minst fyra veckor vid arbetslöshetskommitté. Vid upptagande av en motsvarande föreskrift i förevarande paragraf av familjebidragslagen synes tiden för avstängning böra begränsas till fyra veckor.

Även *statens arbetslöshetskommission* har påpekat behovet av en bestämmelse angående varaktigheten av avstängning från understöd på grund av arbetsvägran. Kommissionen har vidare anført:

Enligt författningarna om arbetslöshetsförsäkring och arbetslöshetshjälp tillkommer det i första hand viss lokal myndighet att pröva innebörden av begreppet »lämpligt arbete» i samband med arbetsvägran. Samtliga fall av arbetsvägran skola emellertid rapporteras till vederbörlig centralmyndighet, som har att i tveksamma fall fälla avgörandet. Detta avgörande, som ställer utomordentliga krav på den beslutande myndigheten, förutsätter självfallet en ingående kännedom om såväl arbetsmarknadsförhållanden i allmänhet som ock i förevarande hänseende utbildad praxis. Då några strikta linjer för en rättstillämpning här icke kunna uppdragas, synes det under angivna förhållanden icke vara lämpligt att förlägga avgörandet i dylika frågor till myndigheter, som i regel torde sakna erfarenhet beträffande desamma och sålunda knappast besitta nödig kompetens på området. Kommissionen får därför framhålla angelägenheten av att även behandlingen av dessa frågor anföras åt en härför kompetent central myndighet.

Kommunalfullmäktige i Bondkyrko socken ha ansett kommittéförslaget böra kompletteras med en bestämmelse därom, att arbetsvägrare respektive arbetsvägrare jämte övriga familjemedlemmar skulle gå förlustiga jämväl rätten till grundbelopp.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till att familjebidragslagen är avsedd att gälla icke blott vid mobilisering utan även under förstärkt försvarsberedskap torde de av kommittén anförda skälen för att göra stadgandet om skyldighet att söka arbete fakultativt få anses bärande. Vad socialstyrelsen i övrigt erinrat rörande termen »arbetsförmedlingsplikt» och behovet av en precisering av begreppet »lämpligt arbete» har beaktats vid paragrafens överarbetning. Det synes även lämpligt att, såsom föreslagits, meddela en bestämmelse om tiden för avstängning från bidrag i händelse av arbetsvägran. En sådan bestämmelse torde emellertid ha sin plats i tillämpningsförfattningen. Beträffande omfattningen av ett avstängningsbeslut har föreslagits, att även grundbeloppet skulle inbegripas därunder. I sådant hänseende torde det vara lämpligast, att åt Konungen överlåtes att enligt arbetsmarknadens krav avgöra, om arbetsvägran skall medföra förlust även av grundbeloppet.

Vad arbetslöshetskommissionen anfört rörande sättet för prövning av innebörden av begreppet »lämpligt arbete» i samband med arbetsvägran har vid avfattandet av 23 § beaktats genom en föreskrift därom, att lokalmyndighets beslut rörande dylika frågor skola — med förbigående av länsstyrelserna — direkt underställas tillsynsmyndighetens prövning. Det underställda beslutet avses emellertid skola lända till efterrättelse intill dess tillsynsmyndigheten annorlunda förordnar. En given följd härav blir, att besvär över lokalmyndighets beslut i dylika ärenden måste föras hos tillsynsmyndigheten. Av praktiska skäl torde detsamma böra gälla övriga beslut av lokalmyndighet rörande tillämpning av förevarande paragraf.

17—19 §§.

Kommitténs motivering för dessa paragrafer har huvudsakligen återgivits under den allmänna motiveringen.

Aven för *yttrandena* har redogjorts i det föregående; endast ett par detalj-anmärkningar återstå att redovisa i detta sammanhang. Sålunda har *kammarrätten* framhållit, att kommittén ej tagit ställning till frågan om rätt till familjebidrag för sådana värnpliktiga, vilka vid inkallelsen vore bosatta utomlands.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har uttalat, att det i 17 § första stycket andra punkten av kommitténs förslag upptagna stadgandet rörande skyldighet att utbetala familjebidrag, då familjemedlem tillfälligtvis hade arbete utom bostadskommunen, i praktiken torde komma att vålla betydande svårigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län har påpekat behovet av ett stadgande av innebörd, att talan mot kommun rörande återgåldande av förskjutet familjebidrag ej finge anhängiggöras mot mer än en kommun samtidigt; en sådan situation kunde eljest uppkomma för det fall, att den kommun som förskjutit

bidraget icke ansåge sig i stånd att avgöra, vilken av två eller flera andra kommuner, som betalningsskyldigheten ålåge.

I den allmänna motiveringen har framhållits, att skyldigheten att utbetala familjebidrag borde åligga den kommun, varest den värnpliktige å inställeldagen vore bosatt under sådana förhållanden att han, om mantalsskrivning då skolat förrättas, ägt där mantalsskrivas. En bestämmelse av denna innebörd har upptagits i 17 § första stycket, och såsom en följd härav ha de av kommittén föreslagna särskilda reglerna om utbetalande av hyres- och näringsbidrag (17 § andra och tredje styckena) uteslutits. I första stycket av nämnda paragraf har vidare stadgats, att betalningsskyldigheten, då den värnpliktige å inställeldagen var bosatt utom riket, åligger Stockholms stad, vilken torde vara mantalsskrivningsort för ett — relativt taget — stort antal av dessa värnpliktiga. Emellertid har tillika föreskrivits (i 19 §), att vad staden på grund av detta stadgande utgivit skall i sin helhet återgäldas av staten. Med hänsyn till det i den allmänna motiveringen framhållna kravet på en såvitt möjligt enhetlig behovsprövning har den av kommittén föreslagna bestämmelsen om rätt för familjemedlemmar att vid visst uppehåll inom annan kommun där uppbära familjepening ansetts böra utgå.

Såsom förut framhållits kräves en regel om betalningsskyldigheten för det fall, att den värnpliktige efter inställeldagen flyttar till annan kommun. En sådan flyttning måste tydligen som regel anses äga rum, oavsett att den värnpliktige är inkallad till krigstjänstgöring, därest den värnpliktiges med honom sammanboende familjemedlemmar bosätta sig å annan ort och därvid medföra familjens bohag. I andra stycket av 17 § har med avseende å dylikt fall föreskrivits, att skyldigheten att utbetala familjebidrag — och därmed avses även familjebidrag till icke flyttade familjemedlemmar — skall övergå å inflyttningsskommunen från och med kalendermånaden näst efter den, under vilken flyttningen anmäldes av utflyttningsskommunen. Motsvarande skall gälla, då utrikes boende inflyttar till annan kommun inom riket än Stockholm. Slutligen stadgas för det fall, att familjebidrag ej åtnjutits i den kommun, varest den värnpliktige bodde å inställeldagen — t. ex. därför att behov tidigare ej förelegat — att betalningsskyldigheten övergår å inflyttningsskommunen från och med den dag, då ansökan om bidrag göres där. Dessa bestämmelser måste tydligen, såsom även upptagits i kommitténs förslag till tillämpningsförfattning, kompletteras med föreskrifter om skyldighet att anmäla flyttning.

I 18 § av departementsförslaget ha i anslutning till vad kommittén föreslagit upptagits bestämmelser om skyldighet för kommun att i vissa fall förskjuta familjebidrag och om regressrätt för sådant fall. Såsom i den allmänna motiveringen framhållits kräver huvudregeln i 17 § ett komplement av innebörd, att vistelsekommunen skall vara skyldig att förskjuta familjepening och sjukbidrag. Denna regel bör emellertid icke gälla för det fall, att sökanden redan tillerkänts familjebidrag på annat håll, eller annan kommun medgivit sig vara betalningsskyldig för det bidrag, som kan tillkomma sökanden. Sist-

Departements-
chefen.

nämnda undantag gör det möjligt att i samförstånd med den definitivt betalningsskyldiga kommunen redan från början hänvisa sökanden dit. Bestämmelser av nu angivna innehåll ha upptagits i 18 § första stycket. Såsom andra stycke i samma paragraf har upptagits en bestämmelse till förekommande av att vid överflyttning av betalningsskyldigheten från en kommun till annan uppehåll i utbetalningarna skall kunna inträffa. Jag förutsätter, att sistnämnda stadgande kommer att fullständigast med vissa tillämpningsföreskrifter. Sista stycket i 18 § har sin motsvarighet i kommittéförslaget; dock har, i enlighet med vad i ett yttrande påyrkats, gjorts ett tillägg till förebyggande av att regresstalan samtidigt föres hos mer än en myndighet.

19 § har — med de modifikationer, som föranledas av införandet av bestämmelser om särskilt sjukbidrag och om rätt till familjebidrag för utrikes boende — avfattats i överensstämmelse med kommitténs förslag.

20 §.

I motiveringen till denna paragraf, vilken överensstämmer med kommittéförslaget, har kommittén påpekat, att bestämmelser om villkoren för erhållande av förskott föreslagits i tillämpningsförordningen. Förskotten syntes böra beviljas för viss tidrymd, lämpligen en månad, och till belopp, motsvarande vad som beräknades komma att under denna tid utgivas i statsbidrag.

21 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

22 §.

Denna paragraf motsvarar 22 § och 23 § första stycket första punkten i kommittéförslaget. Andra punkten i nämnda stycke, vilken rörde sjukvård, har blivit överflödig genom införandet av särskilt sjukvårdsbidrag. I 23 § andra stycket upptog kommittéförslaget ett stadgande av innebörd, att därest den värnpliktiges familj efter inställelsedagen flyttat från kommun till annan, tid, varunder familjebidrag åtnjutits från den senare kommunen, icke finge tagas i betraktande i fråga om förvärv av hemorts rätt enligt lagen om fattigvården. I motiven till denna bestämmelse har *kommittén* framhållit, att kommittén uttryckligen velat förebygga, att omflyttningar företagna efter inställelsedagen av den inkallade eller dennes familj skulle kunna åsamka inflyttningkommunen framtida underhållsförpliktelser gentemot dem enligt fattigvårdslagens hemortsrättsregler. Kommittén har vidare i detta sammanhang uttalat, att därest vårt land indroges i krig en särskild lagstiftning i berörda hänseende, avpassad efter då rådande förhållanden och behov, ej gärna kunde undgås.

Länsstyrelsen i Örebro län har funnit det föreslagna andra stycket i 23 § vara i behov av förtydligande.

Kammarrätten har beträffande ifrågavarande stadgande anfört följande:

Kommittén har i sin motivering angivit de skäl, som föranlett det föreslagna stadgandet, och kammarrätten vill ingalunda bestrida, att dessa skäl äga en viss bärkraft. Men man måste betänka, att en omflyttning av inkallade värn-

pliktigas familjer kan vara av fullt legitim karaktär samt att det icke är möjligt att för närvarande avgöra, vilken utsträckning en sådan omflyttning kommer att få eller under vilken tidrymd de normala reglerna för hemortsrättsförvärv skulle på nu ifrågasatt väg sättas ur kraft. Verkningarna av den föreslagna bestämmelsen kunna bliva omfattande och de kunna komma att sträcka sig under åratals framåt, så att det mycket långt fram i tiden blir nödvändigt att för bedömande av en persons hemortsrätt anställa undersökningar om hans värnplikts- och mantalsskrivningsförhållanden vid viss tidpunkt samt hans familjs flyttning från kommun till annan.

Kammarrätten har vidare ingått på det föreslagna stadgandets avfattning samt funnit denna giva anledning till tveksamhet rörande rätta tolkningen. Vidare har kammarrätten ifrågasatt, huruvida icke kompletterande bestämmelser erfordrades i mantalsskrivningsförordningen och fattigvårdslagen och möjligen även barnavårdslagen. Vid angivna förhållanden syntes det kammarrätten mindre riskabelt att utsluta stadgandet än att låta detsamma inflyta i lagen.

Även *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har givit uttryck för betänkligheter mot ifrågasatt stadgande och därvid framfört i viss mån samma synpunkter som kammarrätten. Förbundet har förordat, att andra stycket i 23 § av kommittéförslaget finge helt utgå.

I anledning av de erinringar, som framförts mot det av kommittén föreslagna andra stycket i 23 §, har jag ansett lämpligast att ur departementsförslaget utsluta detta stadgande. Tydligt är emellertid, att frågan om omflyttningar under krigs- eller krisförhållanden och deras inverkan på kommunernas fattigvårdsbörda måste ägnas den största uppmärksamhet och att, såsom kommittén förutsatt, särskild lagstiftning härom kan bliva erforderlig. Det torde emellertid enbart vara till fördel, om det här berörda spørsmålet upptages i ett större sammanhang, framför allt under hänsynstagande till motsvarande problem i samband med evakuering samt tvångsförflyttning av personal med stöd av tjänstepliktslagen.

*Departements-
chefen.*

23—25 §§.

23 § saknar motsvarighet i kommitténs förslag. Stadgandet har motiverats i det föregående, beträffande första stycket genom det vid 10—14 §§ anförda och ifråga om andra stycket genom vad som yttrats vid 16 §. I anledning av införandet av dessa bestämmelser rörande underställning har rubriken till ifrågasatt paragrafer ändrats till »Om underställning och besvär».

Av *kommitténs* motivering till 24 och 25 §§ må här, utöver vad som anförts i den allmänna motiveringen, återgivas följande:

I dessa paragrafer lämnas bestämmelser beträffande besvärsrätt. Såsom besvärinstans har kommittén på skäl, som anförts i den allmänna motiveringen, förordat vederbörande länsstyrelse. Rätt till klagan över att familjebidrag beviljats eller fastställts till för högt belopp har icke synts böra medgivas. Detta innebär i realiteten, att endast sökande till familjebidrag erhåller besvärsrätt i de fall, då bidrag förvägras eller förmenas vara bestämt till för lågt belopp. En följd av nämnda begränsning torde bli, att besvären kunna avgöras utan avvaktande av besvärstidens utgång. De föreslagna bestämmel-

serna utesluta givetvis ej, att kommun, mot vilken regressanspråk jämlikt 19 § göres gällande, i samband därmed kan hävda, att bidrag felaktigt eller till för högt belopp utbetalts, ej heller, att länsstyrelse vid prövning av statsbidragsfråga kan minska statsbidraget på grund av att lokalmyndighet felaktigt beviljat familjebidrag eller fastställt bidraget till för högt belopp.

Kommittén har vidare framhållit, att beslut angående statsbidrag eller förskott å dylika givetvis borde kunna överklagas och att talan mot dylika beslut borde fullföljas hos Kungl. Maj:t.

För de avgivna *yttrandena* i vad däri framhållits behovet av en central besvärinstans har redogjorts i det föregående.

Socialstyrelsen har ansett det icke vara lämpligt, att processer mellan olika kommuner hänskötes till Kungl. Maj:ts direkta avgörande, utan förordat, att dylika ärenden upptoges av kammarrätten.

Statens arbetslöshetskommission har yttrat följande:

Då kommun, som vill påräkna statsbidrag till familjebidragsverksamhet, bör vara skyldig att helt följa för verksamheten gällande direktiv, synas bidrag till högre belopp än de i enlighet med dessa direktiv fastställda icke kunna medgivas, även om kommunen är beredd att avstå från statsbidrag på den överskjutande delen. Missbruk i detta hänseende kunna stävjas med stöd av 28 §, som tillägger länsstyrelsen befogenhet att, efter framställning av tillsynsmyndigheten eller i samråd med denna, besluta, att statsbidrag icke vidare eller i minskad omfattning skall utgå. Möjligheterna att konstatera förekomsten av dylika missbruk skulle emellertid väsentligen minskas, om klagomål över desamma icke finge föras. Risker för att den i besvärsmål dömande myndigheten skall besvärmas med ohemula klagomål synes kommissionen på intet sätt motivera ett avstående från de möjligheter till kontroll över familjebidragsverksamheten, som skulle komma att föreligga i samband med utredningar rörande klagomål.

På grund av vad sålunda anförts har kommissionen påyrkat borttagande av förbudet mot klagan över att familjebidrag beviljats eller fastställts till för högt belopp.

Departements-
chefen.

I motiveringen till 16 § har jag redan framhållit, att en följd av införandet av underställning av frågor beträffande »lämpligt arbete» vore, att besvär över lokalmyndighets beslut rörande tillämpningen av 16 § borde föras direkt hos tillsynsmyndigheten. En bestämmelse härom har upptagits i 24 §. I överensstämmelse med vad jag i den allmänna motiveringen anført har kammarrätten införts såsom central besvärinstans i mål, som fullföljas från eller i första instans avgjorts av länsstyrelse. I anledning av vad arbetslöshetskommissionen anført har stadgandet i 24 § första stycket om förbud i visst fall att överklaga länsstyrelsens beslut uteslutits ur departementsförslaget. I övrigt ha åtskilliga formella ändringar vidtagits i 24 och 25 §§.

Beträffande frågan om vem som äger klagorätt må framhållas, att avsikten med konstruktionen av familjebidraget såsom en den värnpliktige tillkommande förmån givetvis icke är att inskränka familjemedlemmarnas besvärsrätt.

26—28 §§.

Under dessa paragrafer upptager *kommittéförslaget* bestämmelser om ansvar och avstängning från familjebidrag för den, som lämnar oriktiga upp-

gifter eller åsidosätter föreskrifter, som meddelats angående lagens tillämpning. För att erhålla garanti för att lokalmyndighet icke vid tillämpningen av lagen skall giva efter på behovsprövningen utan verkligen genomföra denna i den av lagen angivna eller förutsatta omfattningen, har kommittén vidare ansett sig böra stadga möjlighet till indragande eller minskande av statsbidrag.

Beträffande 26 och 27 §§ har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* anfört följande:

De i förslaget § 26 intagna ansvarsbestämmelserna synas alltför stränga. Framför allt förefaller det icke motiverat att tillgripa en så svår straffom som fängelse, då exempelvis en uppsåtligt falsk skattedeklaration icke förskyller svårare straff än böter. Vidare ifrågasättes, huruvida icke straffpåföljden för lämnandet av oriktig uppgift eller åsidosättandet av stadgande, varom är fråga, bör inskränkas till de fall, då härigenom föranletts, att bidrag obehörigen utgått. För samtliga i denna paragraf avsedda fall synes det tillika rimligt föreskriva, att straff icke skall inträda, där den felande inom viss tid av egen drift gör anmälan om förhållandet och ersätter uppkommen skada.

Förslaget att utöver straff enligt 26 § stadga den påföljd, att den felande skall helt eller delvis avstängas från rätten till bidrag, kan länsstyrelsen ej heller förorda. Det må framhållas, att en dylik påföljd kunde komma att drabba även annan familjemedlem än den felande, eftersom det innehållna bidraget skulle minska familjens samtliga inkomster. Härtill kommer, att det icke gärna kan låta sig göra att — såsom förslaget dock synes utgå från — överlåta åt lokalmyndigheten att avgöra, huruvida förutsättning för tillämpning av 26 § och därmed av 27 § föreligger. Det synes uppenbart, att fråga om tillämpning av 27 § måste bli beroende av om vederbörande genom laga kraftgående utslag förklarats skyldig till ansvar jämlikt 26 §. Även ur den synpunkten, att påföljden regelmässigt komme att verkställas avsevärd tid efter det det oriktiga förfarandet begåtts, synes den föreslagna bestämmelsen icke lämplig.

Gentemot ett i 9 § av kommitténs förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid upptaget stadgande av samma innehåll som ifrågavarande 27 § ha erinringar av nyss angivna innebörd framställt jämväl av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ansett nyssnämnda paragraf i freds-författningen vara i behov av en förtydligande omredigering.

I likhet med kommittén, vars förslag härutinnan godtagits av flertalet hörda myndigheter, anser jag att fängelsestraff bör ingå i straffskalan. Tillräckliga skäl för införandet av straffrihet för den, som i handling visar sin ånger, synas knappast föreligga; däremot torde straffbarheten vid vårdslöshet böra begränsas till fall av grov vårdslöshet.

27 § har i anledning av de mot densamma framställda erinringarna om arbetats. Enligt stadgandets nya lydelse äger lokalmyndighet, som beslutar om nedsättning av ett på grund av oriktiga uppgifter till för högt belopp bestämt familjebidrag, besluta om avräkning å därefter utgående familjebidrag — alltså även å grundbelopp — av vad som utgått för mycket.

28 § har i sak oförändrad upptagits från kommittéförslaget.

Departements-
chefen.

29—30 §§.

Beträffande 29 § har *arméförvaltningens civila departement* ansett böra klargöras, huruvida stadgandet även avsåge sådana frivilliga, vilka åtnjöte krigsavlöning efter andra grunder än värnpliktiga.

*Departements-
chefen.*

Viss frivillig personal vid krigsmakten, bland annat sådan, som tillhör frivilliga automobil- och motorbåtskårerna samt röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper, åtnjuta under krigstjänstgöring lön efter samma grunder som fast anställd personal. Tydligt är, att sådana kategorier icke böra komma i åtnjutande av familjebidrag. I annat hänseende synes en utvidgning av det föreslagna stadgandet i 29 § erforderlig, nämligen för det tänkbara fall, att personal tages i anspråk för krigsmaktens behov enligt tjänstepliktslagen och avlönas såsom värnpliktiga. Med hänsyn härtill har stadgandet gjorts tillämpligt å all icke värnpliktig personal, som avlönas enligt de för värnpliktiga gällande grunder.

I enlighet med vad i den allmänna motiveringen anförts har i 30 § vidtagits en jämkning i syfte att möjliggöra större befogenhet för tillsynsmyndigheten.

Lagens ikraftträdande.

Uppenbarligen är det önskvärt, att de nya bestämmelserna om familjebidrag snarast möjligt träda i kraft. Dessförinnan måste emellertid tillämpningsföreskrifter och formulär utarbetas, och innan förordningen kan i sin helhet tillämpas måste även familjebidragsnämnder utses och tillsynsmyndighet förordnas m. m. Det synes därför lämpligast, att Konungen bestämmer tid för ikraftträdandet och utfärdar erforderliga promulgationsbestämmelser.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att förut nämnda, inom försvarsdepartementet utarbetade förslag till *förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning)* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Wikland.

Bilaga A.

Sociala försvarsberedskapskommitténs förslag

till

**Lag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m.
(familjebidragslag).**

Häri genom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Förordnar Konungen jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen om inkallelse av värnpliktiga och skall krigsavlöningsreglementet äga helt eller delvis tillämpning beträffande dessa värnpliktiga, skall ock, där ej Konungen annorlunda föreskriver, från och med inställedagen å dem tillämpas stadgandena i denna lag; Konungen obetaget, att förordna om lagens tillämpning även å andra värnpliktiga.

Med inställedagen avses i denna lag
vid mobilisering, dagen för tjänstgöringens början vid mobiliserat förband;
vid förstärkt försvarsberedskap, dagen för påbörjandet av tjänstgöring vid förband, som organiserats enligt bestämmelserna för förstärkt försvarsberedskap; samt

vid inkallelse utan samband med mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap, dagen för den värnpliktiges inställelse till tjänstgöring eller, om lagens bestämmelser skola träda i tillämpning å senare dag, den dagen.

I den mån bestämmelserna i denna lag äga tillämpning, utgår icke bidrag till värnpliktigs familj enligt för fredstid gällande föreskrifter.

2 §.

Värnpliktig är i enlighet med vad nedan stadgas berättigad till familjebidrag.

Familjebidrag utgår kontant såsom familjepening, hyresbidrag och näringsbidrag; dock må, i den ordning Konungen föreskriver, kunna bestämmas, att familjebidrag skall till viss del utgå in natura.

Om sjukvård för värnpliktigs familj gäller vad om sådan vård är stadgat i lagen om fattigvården och i barnavårdslagen; dock att därvid skall iakttagas vad nedan i 19 och 23 §§ föreskrives.

3 §.

Såsom medlemmar av den värnpliktiges familj anses enligt denna lag:

- a) den värnpliktiges hustru samt barn och adoptivbarn under sexton år;
- b) den värnpliktiges föräldrar och adoptant, hans barn och adoptivbarn över sexton år, hustrus barn och adoptivbarn samt fränskild hustru, en var under förutsättning, att den värnpliktige är underhållsskyldig gentemot vederbörande och under tiden före inkallelsen i väsentlig mån bidragit till dennes underhåll; samt
- c) husföreståndarinna under förutsättning, att den värnpliktige sammanbor med barn under sexton år men ej med arbetsför hustru.

Om familjepening.

4 §.

Familjepening utgår för tryggande av familjens uppehälle med högst så stort belopp för dag, som för en var av nedan angivna ortsgupper upptages i följande tariff:

1	2	3	4
Ortsgrupp	För hustru eller, där hustru ej finnes, annan familjemedlem över 16 år, som förestår den värnpliktiges hem kronor	För annan familjemedlem över 16 år än som avses i kol. 2 kronor	För familjemedlem under 16 år kronor
I	1: 75	1: —	0: 70
II	2: —	1: 25	0: 80
III	2: 25	1: 50	0: 90

Familjepening fastställs särskilt för varje familjemedlem samt utgår efter den ortsgrupp, till vilken den kommun är att hänföra, som enligt vad i 17 § stadgas skall utbetala beloppet. I fråga om kommunernas hänförande till ortsgrupp skall tillämpas den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen.

5 §.

Av familjepeningen utgår för de i 3 § a) avsedda familjemedlemmarna visst grundbelopp utan behovsprövning. Grundbeloppet utgör för hustru en krona och för varje barn eller adoptivbarn under sexton år 40 öre.

I övrigt utgår familjepening, med iakttagande av vad i 15 § stadgas, allenast i den mån behov därav skäligen kan antagas föreligga. Vid bestämmande av beloppets storlek skall hänsyn tagas till familjens samtliga inkomster utom till den värnpliktiges krigslön. För familjemedlem, som avses i 3 § b), må ej fastställas högre belopp än det, varmed den värnpliktige under tiden före inkallelsen stadigvarande bidragit till den ifrågavarande familjemedlemmens underhåll.

6 §.

Familjepening utgår icke till värnpliktig, som åtnjuter avlöning enligt civila eller militära avlöningsreglementet.

7 §.

Familjepening må utgå från och med inställeledagen samt uppbäras, där ej Konungen annorlunda förordnar, till och med dagen efter den, då tjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, till och med månaden näst efter den, under vilken dödsfallet blivit kunnigt. Lika med tjänstgöring anses krigsfångenskap. Har den värnpliktige anmälts såsom saknad och är ej uppenbart att han rymt, må ock familjepening tills vidare utgå. Visar avliden värnpliktigs familjemedlem före utgången av månaden näst efter den, under vilken dödsfallet blivit kunnigt, att ansökan om krigspension blivit gjord i den ordning, som kan vara föreskriven, må familjepening för de familjemedlemmar, som avses med pensionsansökan utgå till dess denna prövats i första instans.

Om hyresbidrag.

8 §.

Prövas behov av bidrag, utöver familjepeningen, vara för handen för beredande av bostad åt en eller flera familjemedlemmar, med vilka den värnpliktige omedelbart före inkallelsen sammanbott, må, där ej Konungen annorlunda förordnar, under iakttagande av vad i 15 § stadgas hyresbidrag kunna tillerkännas den värnpliktige. Sådant bidrag må utgå jämväl till värnpliktig, som avses i 6 §. Hyresbidrag må ej beviljas för mer än en bostad. Bidraget må även avse kostnader, som äro förenade med ombyte av bostad.

Hyresbidraget må icke överstiga beloppet av den hyra, som vid inställesen varit avtalad. Är särskild avgift överenskommen för bostadens förseende med värme, skall sådan avgift inräknas i hyran. Bestrider den värnpliktige själv kostnaden för värme, må ock sådan kostnad tagas i betraktande vid hyresbidragets bestämmande.

Är den värnpliktige eller hans hustru ägare till bostaden eller innehar denna med bostadsrätt, må hyresbidraget avse kostnad för bestridande av ränta och amortering å lån för bostadens anskaffande eller för fullgörande av förpliktelser mot bostadsrättsföreningen, dock ej till högre belopp än som motsvarar det för bostaden beräknade hyresvärdet. Bidrag till amortering må ej utgå i annan mån än den värnpliktige eller hans hustru förbundit sig erlägga amortering, ej heller för år räknat med högre belopp, än som svarar mot en tjugondel av sammanlagda lånesumman.

Vid behovsprövning, som avses i denna paragraf, skall hänsyn tagas till familjens skäligena behov av bostad, till den värnpliktiges eller hans hustrus bundenhet av hyresavtal och andra åtaganden för bostadsbehovets tillgodo-seende ävensom till familjens samtliga inkomster, utom den värnpliktiges terminslön. Såsom villkor för erhållande av hyresbidrag må, där så provas skäligen, föreskrivas, att viss del av bostaden skall utan ersättning upplåtas för krigsmaktens eller luftskyddets behov eller för annat allmänt ändamål.

9 §.

Är värnpliktig i behov av bidrag till hyra, ränta eller amortering för att kunna behålla sin bostad under värnpliktstjänstgöringen och skulle bostadens avstående för honom medföra synnerlig olägenhet, må hyresbidrag tillerkännas honom enligt vad i 8 § stadgas, ändå att bidraget ej avser beredande av bostad åt familjemedlemmar, som där sägs.

10 §.

Hyresbidrag må utgå till gäldande av hyra, som förfaller från och med inställesdagen, samt uppbäras, där ej Konungen annorlunda förordnar, till och med utgången av den månad, under vilken värnpliktstjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, dödsfallet blivit kunnigt. Med avseende å rätten att åtnjuta hyresbidrag skall i övrigt vad i 7 § stadgas beträffande familjepening äga motsvarande tillämpning.

Om näringsbidrag.

11 §.

Konungen äger, där med hänsyn till inkallelsens sannolika varaktighet så finnes lämpligt, förordna, att till värnpliktiga, vilka driva näring eller rörelse, må kunna utgå bidrag till anställande av arbetskraft för verksam-

hetens upprätthållande (näringsbidrag) i enlighet med vad nedan i 12—15 §§ stadgas.

Näringsbidrag må, utom i fall, som i 14 § sägs, utgå allenast, därest den värnpliktige har familj och denna erhåller sitt uppehälle av näringen eller rörelsen.

12 §.

Näringsbidrag utgår med högst så stort belopp, som är oundgängligt för näringens eller rörelsens upprätthållande, och må ej överstiga tvåhundra kronor i månaden. Är verksamhetens upprätthållande av särskild betydelse för det allmänna, må dock bidraget kunna utgöra högst trehundra kronor i månaden.

Näringsbidrag må ej utgå, med mindre det måste antagas, att bidraget är nödvändigt för näringens eller rörelsens fortsatta drivande, att förutsättningar i övrigt äro för handen för verksamhetens upprätthållande samt att näringens eller rörelsens fortsättande överensstämmer med allmänt intresse.

Näringsbidrag må ej avse anställande av familjemedlem, som i 3 § a) eller b) sägs. Huruvida näringsbidrag må avse anställande av annan närmare släkting till den värnpliktige, må bero av prövning i varje särskilt fall.

13 §.

Näringsbidrag må utgå tidigast från viss av Konungen bestämd dag. Där ej Konungen annorlunda förordnar, må bidraget åtnjutas till och med utgången av den månad, under vilken värnpliktstjänstgöringen upphört eller, om den värnpliktige avlidit, dödsfallet blivit kunnigt. Med avseende å rätten att åtnjuta näringsbidrag skall i övrigt vad i 7 § stadgas beträffande familjepenning äga motsvarande tillämpning.

14 §.

Skulle upphörandet av näring eller rörelse, som den värnpliktige driver, för honom medföra synnerlig olägenhet eller vara ur det allmännas synpunkt till skada, må näringsbidrag kunna utgå i enlighet med vad ovan stadgas, ändå att den värnpliktige icke har familj.

15 §.

Den som uppbär näringsbidrag äger ej åtnjuta annat familjebidrag än familjepennings grundbelopp. Vid valet mellan de bidrag, som kunna utgå utöver nämnda grundbelopp, skall, om förutsättningar för beviljande av näringsbidrag äro för handen, denna form av bidrag äga företräde.

Om arbetsförmedlingsplikt.

16 §.

När skäl därtill äro, må Konungen såsom villkor för erhållande av annat familjebidrag än familjepennings grundbelopp föreskriva skyldighet för familjemedlemmarna att i enlighet med vad nedan stadgas hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen anmäla sig såsom arbetssökande samt antaga lämpligt arbete, i den mån sådant erbjudes (arbetsförmedlingsplikt).

Har arbetsförmedlingsplikt stadgats, gäller, att annan del av familjepenningen än grundbelopp ej må utgå för familjemedlem, som underlåtit att fullgöra arbetsförmedlingsplikten, samt att hyres- eller näringsbidrag ej må utgå, med mindre sådan skyldighet fullgjorts av varje familjemedlem, vilken

är inhyst i den värnpliktiges bostad eller eljest genom hans försorg beredes bostad.

Arbetsförmedlingsplikt skall icke avse familjemedlem, som är oförmögen till arbete eller innehar arbete, varigenom han erhåller full sysselsättning. Såsom sådant arbete skall anses vård av minderåriga eller sjuka familjemedlemmar samt pågående utbildning, vilken icke skäligen bör avbrytas.

Om familjebidragens bestridande m. m.

17 §.

Skyldigheten att utbetala familjepening åligger kommun, varest familjemedlem, för vilken familjepeningen faststälts, är bosatt under sådana förhållanden, att han äger där mantalsskrivas. Har familjemedlem arbete inom annan kommun och kan i följd därav en eller flera familjemedlemmar antagas komma att huvudsakligen vistas där minst en månad, skall utan hinder av stadgandet i första punkten skyldigheten att utbetala familjepening för dem åligga denna kommun.

Skyldigheten att utbetala hyresbidrag åligger den kommun, varest bostaden är belägen.

Skyldigheten att utbetala näringsbidrag åligger den kommun, varest näringen eller rörelsen utövas från fast driftställe eller, om sådant icke begagnas, den kommun, varest den värnpliktige är bosatt på sätt i första stycket första punkten sägs.

18 §.

Kommun, varest familjemedlem vistas, vare, ändå att betalningsskyldigheten enligt 17 § icke åligger kommunen, pliktig att förskjuta det bidrag, vartill familjemedlemmen finnes berättigad, såvida icke annan kommun förklarar sig villig eller av länsstyrelse förpliktats att till sökanden utgiva det familjebidrag, vartill denne må vara berättigad. Talan om förpliktande, som nu är sagt, må föras av kommun, som utbetalt familjebidrag, samt anhängiggöres hos länsstyrelsen i det län, varest den kommun, mot vilken anspråket riktas, är belägen.

Vad kommun enligt första stycket förskjutit må i sin helhet sökas åter av den kommun, som betalningsskyldigheten enligt 17 § åligger. Sådant anspråk prövas i händelse av tvist av den länsstyrelse, som i första stycket sägs.

19 §.

Kommun, som utgivit familjebidrag, äger av staten återfå så stort belopp, som motsvarar vad kommunen utgivit av familjepeningens grundbelopp samt fyra femtedelar av vad kommunen därutöver betalt. Beloppet av vad kommun sålunda äger återfå fastställas av länsstyrelsen.

Då särskilda skäl därtill föranleda, må Konungen medgiva högre statsbidrag, än i första stycket sägs.

Därjämte må Konungen med avsende å omfattningen av beslutad inkallelse förordna om statsbidrag för bekostande av sjukvård, som i 2 § tredje stycket sägs.

20 §.

Kommun är berättigad att av statsverket erhålla förskott å statsbidraget enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar.

21 §.

Konungen förordnar viss myndighet att öva tillsyn å denna lags tillämpning (tillsynsmyndigheten) samt meddelar bestämmelser angående vilket organ, som å kommuns vägnar skall handlägga i denna lag avsedda ärenden (lokalmyndighet).

22 §.

Rätt till familjebidrag enligt denna lag kan icke överlätas och må förty ej för gäld tagas i mät.

23 §.

Familjebidrag må ej återkrävas av den värnpliktige eller eljest hänföras till fattigvård. Detsamma skall, såvitt angår den värnpliktiges och hans familjs rätt, gälla i fråga om sjukvård, som omförmäles i 2 § tredje stycket.

Har efter inställelsedagen den värnpliktiges familj flyttat från kommun till annan, må tid, varunder familjebidrag åtnjutits från den senare kommunen, ej tagas i betraktande i fråga om förvärv av hemortsrätt enligt lagen om fattigvården.

Om besvär.

24 §.

Är någon missnöjd med beslut, som fattats av lokalmyndighet i fråga om tillämpningen av denna lag, må han däröver anföra besvär hos länsstyrelsen; dock må klagan ej föras över att familjebidrag beviljats eller fastställts till för högt belopp.

Besvären skola innan klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhållit del av beslutet, avlämnas till länsstyrelsen.

25 §.

Över länsstyrelses beslut i ärende, som dit fullföljts enligt 24 §, må klagan ej föras.

Annat beslut, som enligt denna lag meddelats av länsstyrelse, må överklagas hos Konungen inom tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Ansvarsbestämmelser m. m.

26 §.

Har någon till stöd för ansökan om familjebidrag mot bättre vetande eller av vårdslöshet lämnat oriktig uppgift, eller från mer än en kommun uppburit belopp, beträffande vilka han insett eller bort inse, att beloppen avsågo samma slag av bidrag, eller ock åsidosatt bestämmelse, som meddelats enligt 30 §, eller med stöd av dylik bestämmelse given föreskrift; straffes med dagsböter eller fängelse.

Böter tillfalla kronan.

27 §.

I fall, som i 26 § sägs, må lokalmyndigheten helt eller delvis avstånga den felande från rätten till familjebidrag under en tid av högst en månad.

28 §.

Åsidosätter lokalmyndigheten vid fullgörandet av sitt uppdrag i denna lag eller eljest meddelade bestämmelser, må länsstyrelsen, efter framställ-

ning av tillsynsmyndigheten eller i samråd med denna, kunna besluta, att statsbidrag icke vidare eller i minskad omfattning skall utgå.

Särskilda bestämmelser.

29 §.

Bestämmelserna om familjebidrag åt värnpliktiga skola äga motsvarande tillämpning å frivilliga vid krigsmakten.

30 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag samt därjämte uppdraga åt tillsynsmyndigheten att utfärda anvisningar rörande lagens tillämpning.

Denna lag träder omedelbart i kraft.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
<i>Förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning)</i>	2
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet</i>	10
<i>Inledning</i>	10
Sociala försvarsberedskapskommittén sid. 10. — Gällande bestämmelser om familjeunderstöd sid. 11. — Krigsberedskapskommissionens förslag sid. 13.	
<i>Allmän motivering</i>	14
Allmänna synpunkter sid. 14. — Familjebidragets konstruktion sid. 20. — Familjebidragens bestridande och administrerande sid. 34. — Kostnaderna för familjebidragen sid. 49.	
<i>Speciell motivering</i>	50
<i>Departementschefens hemställan</i>	74
<i>Bilaga A. Sociala försvarsberedskapskommitténs förslag till lag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (familjebidragslag)</i>	75